Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

ISKUSTVA I PERSPEKTIVE O DUHOVNOSTI I PRAKTICIRANJU VJERE OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Rahela Kočila

Zagreb, rujan, 2017

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

ISKUSTVA I PERSPEKTIVE O DUHOVNOSTI I PRAKTICIRANJU VJERE OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Mentorica: Izv.prof.dr.sc. Daniela Bratković
Komentorica: Doc.dr.sc. Natalija Lisak
Studentica: Rahela Kočila

Zagreb, rujan, 2017

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad "Iskustva i perspektive o duhovnosti i prakticiranju vjere osoba s intelektualnim teškoćama" i da sam njegova autorica. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Rahela Kočila

Mjesto i datum: rujan 2017, Zagreb

Zahvala

Veliko hvala mojoj mentorici izv.prof.dr.sc. Danieli Bratković i komentorici doc.dr.sc. Nataliji Lisak na podršci, stručnim savjetima, vođenju i poticanju tijekom provedbe istraživanja i u pisanju diplomskog rada.

Posebno sam zahvalna zaručniku, Anti Buterinu, koji je mi je na osobit način bio potpora, slušao me i ohrabrivao.

Hvala mojim roditeljima, Predragu i Snježani te bratu Nevenu koji su uvijek uz mene i daju mi motivaciju da ustrajem u ispunjenju vlastitih ciljeva.

Velika zahvala i mojim dragim prijateljicama Ivani, Tihani, Amaliji i Kristini koje su uvijek spremno slušale sve moje probleme i zajedno samnom pronalazile rješenja.

Zahvalna sam vlč. Leonardiju Šardiju, na duhovnim i praktičnim savjetima vezanima uz temu ovog istraživanjima.

Hvala svim sudonicima koji su pristali biti dio ovog istraživanja, bez njih ovo ne bi bilo moguće.

Veliko hvala svima ostalima koji su na neki način doprinjeli pisanju ovog rada i provedbi istraživanja.

Sažetak

Nekim osobama s intelektualnim teškoćama je duhovnost i religioznost značajna dimenzija kvalitete življenja, a aktivno prakticiranje vjere doprinosi mnogim dobrobitima. Vjera im daje snagu, utjehu, oslonac i nadu u teškim trenucima. Osobe s intelektualnim teškoćama mogu, uz adekvatno pruženu individualnu podršku, aktivno sudjelovati u vjerskoj zajednici, poznavati načela vjerskog života te ostvariti svoj duhovni potencijal. Često osobe s intelektualnim teškoćama dobro poznaju svoju vjeru, prakticiraju molitvu i druge vjerske aktivnosti i na taj način stvaraju dubok odnos s Bogom. Sudjelovanjem u vjerskoj zajednici osobe s intelektualnim teškoćama grade prirodni krug podrške i razvijaju prijateljstva. Uloga je zajednice da omogući osobama s intelektualnim teškoćama inkluzivno sudjelovanje u vjerskoj zajednici u kojoj su oni aktivni sudionici, a ne pasivni primatelji usluga.

Cilj ovog rada je dobiti uvid u iskustva, perspektive i doživljaje osoba s intelektualnim teškoćama povezane s duhovnošću, opisati njihovo prakticiranje vjere i religijski odabir, razumjeti njihov osobni doživljaj vjere, poznavanje vjere i uvidjeti mogućnosti koje im pruža vjerska zajednica. U istraživanju je, prema principima namjernog uzorkovanja u kvalitativnim istraživanjima, prema kriteriju njihove aktivne uključenosti u vjerske zajednice, sudjelovalo šest osoba s intelektualnim teškoćama, od kojih su četiri osobe iz Međimurske županije, a dvije iz Zagrebačke županije.

Istraživanje je kvalitativnog tipa, koristio se polustrukturirani intervju, a svaka osoba je individualno intervjuirana. Ispitanike se ispitalo o načinu na koji prakticiraju svoju vjeru, njihovom osobnom doživljaju vjere, poznavanju vjere, doživljaju mogućnosti koje im pruža vjerska zajednica, utjecaju na kvalitetu života i čimbenicima koji na to utječu. U intervjuima se rukovodilo načelima inkluzivnog individualnog pristupa te načela pristupačnosti za osobe s intelektualnim teškoćama. Stoga su korišteni materijali u lako razumljivom obliku (*easy to read*). U analizi prikupljene kvalitativne građe korištena je tematska analiza podataka u kvalitativnim istraživanjima (Braun i Clarke, 2006).

Nalazi istraživanja pokazuju da osobe s intelektualnim teškoćama, koje su aktivni vjernici, imaju razvijen osobni doživljaj vjere te joj pridaju veliku važnost, da mogu poznavati vjerski način života i načela vjere, prakticiraju vjeru samostalnom molitvom ili zajedničkim odlaskom na Svetu Misu ili hodočašća, vjera im doprinosi mnogim dobrobitima kao što su smisao života, utjeha i radost te mogu aktivno doprinositi vjerskoj zajednici koja im to, prilagodbom aktivnosti, treba omogućiti.

Ključne riječi: intelektualne teškoće, duhovnost, religioznost, kvaliteta života

Abstract

For some people with intellectual disability, spirituality and religion are an important part of their quality of life. An active practice of religion provides them with many benefits. Religion gives them strength, consolation, support and hope during their hardships. People with intellectual disability can, with appropriate and individualised support, actively participate in a religious community. Furthermore, they can learn the principles of religious life and can develop their spiritual potentials. People with intellectual disability often know a lot about their religion, practice prayer and other religious activities regularly, and have a deep relationship with God. When they participate in a religious community, they form a natural circle of support and form friendships. The role of the community is to enable people with intellectual disability an inclusive participation in the religious community where they are active participants and not just passive recipients of the services.

The aim of this study is to gain an insight into the experiences and perspectives of people with intellectual disability regarding spirituality; to describe their practice of religion and religious choice; to understand their personal experience of religion; to find out how well they know their religion and see the possibilities which the religious community opens for them. In this reserach a population which was chosen on purpose on the norm of active participation in a religious community has been used. Six people with intellectual disability have participated. Four of them live in Međimurje county and two are from Zagreb.

The reasearch is based on qualitative method, and semi – structured interviews have been used in the gathering of data. Every person was individually interviewed. Participans have been asked about the ways in which they practice their religion, their personal experience of religion, knowing their religion, the possibilities that the community has provided them with, the impact religion has had on the quality of their life, and the factors that have had an impact on their quality of life. In the interviews an inclusive and individualised approach has been used along with easy to read materials and accessiblity to information. In the analysis of the collected data we have used the thematic analysis in qualitative research (Braun and Clarke, 2006).

The collected data prove that people with intellectual disability, who actively participate in their religion, have developed personal experiences of religion which they regard with great importance. They can understand the religious way of life, practice prayer by themselves, collectively at Mass go on pilgrimage. Religion provides them with many benefits such as the purpose of life, consolation, happiness. People with intellectual disability can actively contribute to a religious community. The community has to enable active participation for people with intellectual disability.

Key words: intellectual disability, religion, spirituality, quality of life

Sadržaj

1. UVOD

1.1. ZNAČAJKE RAZVOJA OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Definicija intelektualnih teškoća može se promatrati kroz različite modele. Jedan od njih je medicinski model, koji se usredotočuje na uzroke, razvojne nedostatke i patologiju osobe zanemarujući socijalne i ekološke čimbenike koji značajno utječu na njezino funkcioniranje. U novije vrijeme naglasak se više stavlja na socijalni model koji uključuje socijalnu definiciju usmjerenu na stupanj socijalne adaptacije, kao i na procjenu pedagoških potencijala u kontekstu odgoja i obrazovanja.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (2005), intelektualne teškoće se definiraju kao prisutnost značajno smanjenih mogućnosti osobe za razumijevanje novih ili složenih informacija te primjenjivanje novih vještina. Poteškoće u ovim područjima dovode do smanjene mogućnosti za samostalno funkcioniranje, a počinju prije odrasle dobi te osoba ima trajne teškoće u razvoju. Važno je napomenuti da stupanj invaliditeta nije rezultat samo zdravstvenog stanja ili teškoće osobe već je i značajan utjecaj okolinskih čimbenika podrške koji omogućavaju osobi potpuno sudjelovanje u inkluzivnoj zajednici (WHO, 2017).

Prema Međunarodnoj klasifikaciji bolesti i srodnih zdravstvenih problema (MKB-10, 2017) postoji više stupnjeva intelektualnih teškoća, a to su lake, umjerene, teže i teške (ICD 10, 2017). Procjena stupnja intelektualnih teškoća treba biti temeljena na svim mogućim informacijama, uključujući kliničke simptome, adaptivno ponašanje u kulturalnom kontekstu osobe i psihometrične pokazatelje (Katz i Lazcano – Ponce, 2008).

Osim spomenutih definicija, važno je naglasiti onu koju nam predstavlja America Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD, 2010) koja naglašava da su intelektualne teškoća karakterizirane značajnim poteškoćama u intelektualnom funkcioniranju i adaptivnom ponašanju što se odnosi na svakodnevne, socijalne i praktične vještine, a nastaju prije osamnaeste godine života. U razumijevanju ove definicije, važno je definirati pojmove intelektualno funkcioniranje i adaptivno ponašanje. Intelektualno funkcioniranje se odnosi na intelektualne sposobnosti kao što su učenje, razumijevanje, rješavanje problema i dr. te se mjeri kvocijentom inteligencije (IQ) i to pomoću standardiziranih testova inteligencije. Adaptivno ponašanje je skup pojmovnih (npr. korištenje jezika, razumijevanje vremena, brojeva), socijalnih (npr. samopoštovanje, interpersonalne vještine) i praktičnih (npr. briga o sebi, korištenje prijevoza) vještina koje

osoba uči u svakodnevnom životu, a može se mjeriti standardiziranim testovima. U AAIDD (2010) su naglašeni i drugi čimbenici koje treba uzeti u obzir, a to su podrška od strane zajednice i okruženje u kojem osoba živi. Naime, potrebno je, osim spomenutog, razumjeti i kulturalne razlike i način na koji se ljudi ponašaju i komuniciraju. U cijelom procesu, važno se usmjeriti na jake strane osobe i pružiti osobi prikladnu individualiziranu podršku (AAIDD, 2017). Spomenuta definicija nam prezentira multidimenzionalni pristup koji se temelji na odnosu između funkcioniranja pojedinca i moguće podrške u dimenzijama intelektualnog funkcioniranja, adaptivnog ponašanja, sudjelovanja - uključivanja, interakciji i socijalnim ulogama, zdravlju (tjelesnom, mentalnom, etiologija) i kontekstu (okolina i kultura). Multidimenzionalni koncept intelektualnih teškoća naglašava kako potreba za podrškom recipročno utječe na funkcioniranje pojedinca. Model i intenzitet podrške određeni su prema individualnim značajkama pojedinca pa prema tome, podrška može biti povremena, ograničene, opsežna, redovita i sveobuhvatna. Prema multidimenzionalnom konceptu, razvojna ograničenja i procjene potencijala pojedinca moraju se promatrati kroz adaptivno ponašanje koje se treba gledati u kontekstu kulture iz koje pojedinac potječe jer ona ima snažan utjecaj u usvajanju vještina, motivaciji za usvajanje i korištenje usvojenog. Odstupanja se uočavaju na jednom ili sva tri područja adaptivnog ponašanja (Not, 2008).

U suvremenom definiranju intelektualnih teškoća, osim preusmjeravanja sa stupnjeva teškoća na razine podrške koje su pojedincu potrebne u svakodnevnom životu, naglasak se stavlja na procjenu njegovih jakih strana, osobnih sklonosti, interesa i potreba u interakciji s okolinskim čimbenicima. Samo temeljne procjene koje sve to obuhvaćaju mogu biti kvalitetna osnova za kreiranje individualnih planova i programa podrške usmjerenih ka ostvarivanju individualne kvalitete života ovih osoba.

1.2. KVALITETA ŽIVLJENJA OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

S obzirom na to da su osobe s intelektualnim teškoćama u prošlosti često bile etiketirane, stigmatizirane i odbacivane od strane društva, pojavom socijalnog modela i filozofije inkluzije sve se više govori o kvaliteti življenja ovih osoba i čimbenicima koji na nju utječu (Bilić i Bratković, 2004). Da bi se moglo govoriti o kvaliteti življenja osoba s intelektualnim teškoćama, potrebno je definirati kvalitetu života općenito. Iako postoje mnoge definicije koje ovaj fenomen na različit način definiraju, zbog mnogobrojnih i

složenih komponenata koje kvaliteta življenja uključuje, teško ju je sveobuhvatno definirati.

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, 1999) definira kvalitetu života kao individualnu percepciju položaja osobe u životu u kontekstu kulture i vrijednosnim sustavima u kojima živi, a u odnosu na vlastite ciljeve, očekivanja i standarde. Uključuje fizičko zdravlje, psihičko stanje, osobna vjerovanja, socijalne odnose te njihov odnos prema važnim značajkama okoline u kojoj osobe žive (WHO, 2017).

Kad se govori o kvaliteti življenje osoba s intelektualnim teškoćama, važno je naglasiti da se ona u glavnim područjima poklapa s kvalitetom života osoba bez invaliditeta te je pod utjecajem osobnih karakteristika i karakteristika okoline. One se odnose na osobni razvoj, neovisnost, društvenu uključenost, prava te emocionalnu, fizičku i materijalnu dobrobit (Morisse i dr., 2013). Osim navedenog, i bolje samoodređenje se povezuje s boljom kvalitetom života (Nota i dr., 2007).

Osim spomenutih zajedničkih značajki, postoje i određene specifičnosti u dimenzijama kvalitete življenja za osobe s intelektualnim teškoćama, tako Seifer i sur. (prema Bilić i Bratković, 2004) prikazuju šest dimenzija kvalitete življenja koje međusobno utječu jedna na drugu, a posebne su za osobe s intelektualnim teškoćama. Prva dimenzija vezana je uz područje stanovanja gdje se usmjerava na zadovoljenje osnovnih potreba, osjećaj zadovoljstva, razinu komunikacije i socijalnih odnosa, kompetentnost i samostalnost te odnos ovisnosti i autonomije u povezanosti sa stambenim prilikama. Sjedeća dimenzija se odnosi na materijalnu strukturu stambenog prostora i okoliša, prostorno uređenje i opremu te infrastrukturu okoliša. Treća dimenzija obuhvaća socijalnu mrežu, a podrazumijeva odnos sa sustanarima, rodbinom, prijateljima, znancima, susjedima, podršku od strane stručnjaka i slično. Četvrta dimenzija se odnosi na sudjelovanje u općem životu putem aktivnosti i socijalnih kontakta izvan stanovanja te obuhvaća rad i slobodno vrijeme. Peta dimenzija odnosi se na prihvaćanje od strane javnosti i ostvarivanje socijalne uloga. Posljednja dimenzija se bavi pitanjem zadovoljstva djelatnika u neposrednom radu s osobama s intelektualnim teškoćama, podrazumijeva njihove uvjete rada, stručnu kompetentnost, autonomiju i suradnju, zadovoljstvo i opterećenje i slično.

Osim opisane podjele po dimenzijama, kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama možemo promatrati kroz holistički „koncept kvalitete življenja usredotočen na osobu" čije je polazište svjesnost da pojedinci žive u sklopu svojeg fizičkog okoliša, društvenih i kulturnih skupina i zajednica te u tom kontekstu treba promatrati njihovu kvalitetu

življenja. Prema ovom pristupu, fizički, psihološki i duhovni aspekti pojedinca su u neprekidnom dinamičnom međuodnosu s fizičkim, društvenim, političkim, kulturnim i ekonomskim aspektima okoline pa pojedinci i okolina u kojima oni žive utječu jedni na druge i mijenjaju jedni druge. Holistički pristup nas usmjerava na tri glavna područja kvalitete življenja (bivstvo, pripadanje i ostvarenje) koja uključuju devet podpodručja (fizičko, psihološko i duhovno bivstvo, fizička, socijalna pripadnost i pripadnost zajednici, praktično ostvarenje, ostvarenje kroz slobodno vrijeme i razvojno ostvarenje) (Renwich i dr. 2000 prema Bratković i Rozman, 2007). Duhovno bivstvo se navodi kao jedna od dimenzija kvalitete življenja, a povezana je s osobnom duhovnošću koja se odnosi na osjećaj dubinske povezanosti sa samim sobom, s drugima, religijskim uvjerenjima te prirodom i svemirom (Algado i dr., 1997, Unruh, 1997, Renwick i dr., 2000 prema Bratković i Rozman, 2007). Ono pridonosi osjećaju vlastite uloge u svijetu i razumijevanju smisla i svrhe života. Duhovno bivstvo uključuje moralne i etičke vrijednosti, slavljenje posebnih događaja (religijski i kulturni običaji), iskustva koja nadilaze svakodnevicu, životne vrijednosti (osjećaj za dobro i loše), osobne obrasce ponašanja, obogaćenost svakodnevnih životnih iskustava (npr. kroz glazbu ili prirodu) i duhovna vjerovanja. Usmjerenost je na jedinstvena, osobna iskustva pojedinca uključujući načela po kojima živi, osjećaj dubinske povezanosti, osjećaj svrhe i smisla života te sudjelovanje u obredima slavljenja života (Aune i De Marinis, 1996, Bell, 1992, Bellingham i dr., 1989, Frankl, 1968, Kroeker, 1997, Renwick i dr., 2000 prema Bratković i Rozman, 2007). Mnogobrojna istraživanja nedvojbeno objašnjavaju pozitivnu korelaciju između duhovnosti i kvalitete života (Young, 2012 prema Leutar i Leutar, 2016). Opisano je i razlog zašto je potrebno navesti i obrazložiti važnost duhovnosti kod osoba s intelektualnim teškoćama.

1.3. DEFINIRANJE FENOMENA RELIGIOZNOSTI I DUHOVNOSTI

Svaka osoba na drugačiji način doživljava religioznost i duhovnost te ima svoju ideju što ovi pojmovi znače i obuhvaćaju. Postoji mnogo definicija i perspektiva različitih istraživača koje objašnjavaju pojmove duhovnost, vjera i religija pa ih je teško sveobuhvatno opisati. Iako se ovi pojmovi međusobno u mnogočemu isprepliću te je teško uvidjeti stvarnu razliku, duhovnost i religioznost nisu sinonimi što je važno naglasiti. U prošlosti se za osobe s naglašenom duhovnošću smatralo da su oni i religiozni, ali danas se točno prepoznaje razlika u ova dva pojma (Elkins i dr., 1988 prema Ashley, 2007).

Već nam sam korijen riječi može ukazati na njihovu različitost. Pojam "duhovnost" dolazi od latinske riječi "spirare" što znači disati, dok pojam "religioznost" dolazi od latinske riječi "religio" što doslovno znači spojiti zajedno, a može se protumačiti da su ljudi povezani određenim sustavom vjerovanja (Kumar, 2004 prema Ashley, 2007).

Duhovnost je jedan od osnovnih područja ljudske prirode i postoji u svima nama (Fox, 1999 prema Ashley, 2007). Ona obuhvaća ključne teme kao što su smisao života, ljubav, smrt, mir, zdravlje i sreća (Leutar i Leutar, 2016). Za razliku od duhovnosti, religioznost čini vjersko iskustvo ukorijenjeno u afektivnoj i iskustvenoj strani čovjeka te se izražava kroz povjerenje i osjećaj vjere i ljubavi koji pomažu pojedincu u doživljaju sebe kao dijela veće cjeline (Knitter, 2010; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014).

Fenomen religioznosti pripada isključivo čovjeku, tj. samo je čovjek religiozno biće. Ljudi svih epoha, od najpriprostijih plemena pa sve do visoko razvijenih civilizacija i kultura, njegovali su religijsku praksu (Šestak, 2008).

Religioznost se u širem smislu definira kroz konfesionalnu pripadnost i uključenost osobe u vjerske prakse, a religioznost u užem smislu je odnos čovjeka prema religiji, tj. osobni doživljaj važnosti religije u svakodnevnom životu i duboku osobnu povezanost uz sveto i nadnaravno (Črpić i Zrinščak, 2010; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Tradicionalna religioznost u užem smislu se odnosi na one elemente religioznosti koje su ispitanici usvojili u procesu primarne socijalizacije kao dio obiteljske tradicije i običaja okoline u kojoj žive. Često je obitelj ključna odrednica koja odlučuje o uključivanju djece u religijsku zajednicu, stvara religijsku ili nereligijsku atmosferu u domu i brine o prenošenju religijskih sadržaja na djecu. Ovi oblici prenošenja religioznosti su i u povijesti i danas u Republici Hrvatskoj široko rasprostranjeni među populacijom kao dio obiteljske, šire nacionalne i kulturne tradicije i podloga su povećane i rasprostranjene religioznosti te govore o tome da je religija u značajnom opsegu bila i jesti dio biografija različitih generacija.

Indikatori religioznosti u užem smislu, odnose se na konfesionalnu identifikaciju ispitanika i njihovih roditelja, religijsku samoidentifikaciju, vjerski odgoj u obitelji, sakramenti krštenja, prve pričesti i krizme te pohađanje vjeronauka.

S druge strane, aktualna religioznost obuhvaća elemente i oblike religioznosti koje su osobe usvojile kao elemente osobne religijske identifikacije i prakse, a uključuju usvajanje crkvenih i izvancrvenih vjerovanja, učestalost sudjelovanja u religijskoj praksi na

individualnoj razini (odlazak u crkvu, osobna molitva, ispovijed, pričest, odricanje u korizmi i slično) te učestalost sudjelovanja u religijskoj praksi na užoj grupnoj, obiteljskoj razini (vjenčanje u crkvi, krštenje djece, zajednička molitva u domu, post i slično) (Marinović Jerolimov, 2005). Kao središnju dimenziju religioznosti, važno je naglasiti usvajanje vjerovanja određene religije (Wuthnow, 1979; Zrinščak i dr., 2000 prema Marinović Jerolimov, 2005). Možemo zaključiti da se religija odnosi na sustav, tj. strukturalno i zajedničko od dane institucije dok se religioznost odnosi na osobnu usmjerenost u slijeđenju određene ideje vezane uz transcendentne sadržaje što se može očitovati kao izrazita motiviranost za činjenje određenih postupaka u svakodnevnom životu. Religija je vjerovanje usmjereno na nadnaravno, sveto ili božansko te na moralni kodeks, praksu i institucije povezane s takvim vjerovanjem. Vjera je teološka vrlina definirana kao sigurno vjerovanje u Boga i vjerovanje u prihvaćanje Božje volje te je više prirodno povezana s vjerovanjima (Leutar i Leutar, 2010).

Tijekom života osobe, religioznost i vjerovanje razvijaju se na različite načine. Američki pastoralni teolog James W. Fowler prikazuje model razvoja slike o Bogu kroz sedam stupnjeva. Najniži stupanj označava prvi doživljaj svijeta u kontaktu s osobama koje brinu o novorođenčetu dok kontinuitet brige i privrženosti postavljaju temelj osjećaju vlastite vrijednosti i povjerenja u druge što kasnije presudno reflektira na sliku o Bogu. U ranom djetinjstvu dijete razvija intuitivno - projektivni oblik vjere u kojem se religiozni materijal iz okoline (slike, priče, geste, rituali) integriraju u skladu s vlastitim doživljajem, fantazijama i moći predodžbe. S oko šest do dvanaest godina, dijete razvija mitskodoslovnu vjeru koja poprima socijalan karakter, vođena je sposobnošću i potrebom razlikovanja unutarnjeg svijeta fantazije od iskustva realnosti. Tada dijete ima potrebu za orijentacijom i osjećajem granica uključujući i moral te se razvija jak osjećaj za pravednost i uzajamnost. Ono tada traži osjećaj pripadnosti, potporu i povratnu informaciju o vlastitom djelovanju te će preuzimati uvjerenja, stavove i religiozne sadržane i kad oni međusobno pokazuju kontradiktornost. Tek se u kasnoj mladenačkoj dobi razvija individualno - reflektirajuća vjera koju karakterizira kritično promišljanje vlastite vjere i svjesno opredjeljenje za nju. U srednjoj životnoj dobi osoba uspijeva kroz vjeru prihvatiti paradokse života te otkriva duboke istine religijskih slika, mitova, simbola s kojima se sretala u djetinjoj dobi. Najviši stupanj razvoja je sveobuhvatna vjera koja će prijeći granice konkretne institucije u iskustvu jedinstva s kozmosom kada sve proturječnosti života zadobiju svoj smisao i prihvaćanje u apsolutnoj ljubavi i pravednosti (Stengl, 2013).

Razumijevanje ovih stupnjeva religioznosti nam je bitno jer na taj način možemo uvidjeti na kojem stupnju se nalazi određene osoba s intelektualnim teškoćama te joj u skladu s tim omogućiti primjerenu podršku.

Dio religioznosti je duhovnost koja čini „srce i dušu religije“ (Pargament, 2007, prema Walsh, 2010; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Duhovnost se odnosi na potrebu čovjeka za traženjem smisla i ispunjavanjem svrhe života te traženje zajedništva s drugima (Leutar i Leutar, 2010; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Pojedine zajednice, obitelji te pojedinci mogu imati na različit način usvojene razne oblike izražavanja svoje duhovnosti kroz formalnu religijsku praksu i izvan nje (Nedumaruthumchalil i College, 2009; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Duhovnost obuhvaća egzistencijalnu potrebu svakog pojedinca za pronalaženjem odgovora i osobnim otkrivanjem značenja svrhe života i potrebu za vjerovanjem u nešto veće od nas samih što povezuje sve ljude jedne s drugima (Kaschak, 2001.; Rothman, 2008; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Svaka osoba ima duhovne i spiritualne potrebe prema kojima oblikuje svoj vanjski i unutarnji život bez da nužno pripada određenoj religiji ili religioznoj organizaciji (Ćorić, 1998; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Kako navodi Ivančić (2010, prema Leutar i dr., 2013), živeći po savjesti i istini te ispravnosti srca, svaki čovjek je izvorno duhovan i može razvijati svoju duhovnost. Duhovnost uključuje ideju da postoji nešto više u život nego što se može vidjeti i potpuno razumjeti (Fetzer, 2003.; Mrdjenovich, 2009 prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014), a nadilazi sadašnji koncept stvarnosti, vrijeme, prostor i samog čovjeka, nešto što je izvan njega samoga (Rothman, 2008, prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Osim navedenog, duhovnost uključuje individualnu potragu za smislom ili značenjem života, cjelovitošću, mirom, individualizmom i harmonijom (Burkhardt 1989; Fitzgerald 1997; Tloczynski i dr. 1997; Walsh 1999; O'Leary 2000; prema Tanyi, 2002). Ona je i biološka i integralna komponenta čovjeka (Heyse-Moore 1996; Narayanasamy 1999;Wright 2000; prema Tanyi, 2002). Nadalje, duhovnost se definira kao snaga, tj. energija koja uključuje kreativnu silu i inspiraciju, a proizlazi iz odnosa sa sobom, drugima i razvoja osobnog sustava vrijednosti te osobno traganje za životnim smislom. Ona oblikuje način na koji će pojedinac percipirati podražaje te kako će odgovoriti na njih (Mrdjenovich, 2009; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). S obzirom na to da je duhovnost složen i multidimenzionalan dio ljudskog iskustva, ona ima kognitivne, iskustvene i ponašajne aspekte (Anandarajah i Hight, 2001; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Kognitivni aspekt podrazumijeva potragu za smislom, svrhom, istinom,

uvjerenjima i vjerovanjima koje pojedinac živi. Iskustveni aspekt se odnosi na osjećaj nade, ljubavi, mira, utjehe i podrške, dok je ponašajni aspekt manifestacija pojedinačnih duhovnih uvjerenja i unutarnjeg duhovnog stanja u svakodnevnom životu. Kod pojedinaca s naglašenom religijskom samoidentifikacijom i osobnom duhovnošću, religija i duhovnost se pokazuju kao unutarnja stabilizirajuća snaga i vanjska socijalna podrška u teškim i kriznim situacijama (Ćorić, 1998; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Duhovnost osigurava sredstva za suočavanje sa stresom, nudi društvenu podršku, pridonosi dobrobiti, utječe na ukupnu kvalitetu života te potiče elastičnost i otpornost za uspješno suočavanje sa stresnim situacijama, posebice jačajući proces samoaktualizacije (Stuart, 2004; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014) i korištenje vjerskog suočavanja (Mrdjenovich, 2009; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Osim opisanog, duhovnost je važan aspekt osnaživanja pojedinca za nošenje s teškim i stresnim životnim situacijama, ali je i snažan izvor otpornosti (Walsh, 2006; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Svijest o duhovnosti pomaže pojedincima da oproste, preuzmu odgovornost za vlastite postupke i mijenjaju svoje stavove, misli i ponašanja jer promiče proaktivno djelovanje, a ne pasivizaciju osobe (Booher, 2006; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Duhovnost daje vlastitom životu osjećaj smislenosti, povezanosti, integriteta i nade te omogućuje iskustveni pristup posljednjoj apsolutnoj stvarnosti. Možemo ju razvrstati u više kategorija, a to su duboka psihička svijest, trenuci osvjetljenja, otkrivanje novih dimenzija koje nas nadilaze, susret sa silama izvan racionalnog razumijevanja, izmijenjeno stanje svijesti, iskustvo strahopoštovanja, čudo, čežnja za povezivanje, prisutnost nade, toplina osobnosti, ljubav, smisao života, potraga za smislom, putovanje u nepoznatom pravcu, osjećaj cjeline, potraga za apsolutnom istinom, osjetljivost na druge osobe, energija, prepoznavanje granica čovjeka, molitva, meditacija i čitanje svetoga teksta (Alistar, 2016 prema Leutar i Leutar, 2017).

Može se zaključiti da duhovnost u sebi sadrži i religioznost, a oni koji formalno ne pripadaju niti jednoj religiji ipak imaju duhovne potrebe, npr. želja za razumijevanjem smisla života (Leutar i Leutar, 2010).

Konkretnije, može se definirati kršćanska duhovnost koja se artikulira u događajima u različitim oblicima i formama gdje su varijante uvjetovane kroz vremenske prilike, životne oblike i kroz individualnost pojedinca. U kršćanskoj duhovnosti generalno se vjeruje da je duhovnost djelovanje Duha Svetoga u životu vjernika, život s Bogom koji se postupno, uz Njegovu milost, produbljuje te u tom procesu osvjetljava naš odnos prema bližnjemu i

prema svemu što je stvoreno. Ono označava sve što se tiče Božjega života u čovjeku i njegovoj duši i živu stvarnost koju vjernik slijedi i provodi. To je dijalog na najdubljoj razini koji može biti više ili manje razvijen, a njegovi se oblici mogu razlikovati prema ulozi različitih vjera, dobi i osobnih sklonosti (Leutar i Leutar, 2010). U današnjem kulturalnom kontekstu, kršćanska duhovnost se naglašava kroz tri oblika, a to su izgradnja kontemplativne osobnosti, teologiju drugoga i radost (Domazet, 2006 prema Leutar i Leutar, 2016). Izvori snage u duhovnosti su spoznaja vrednota vjere, nade i ljubavi, molitva, Božja Riječ, pripadnost duhovnoj zajednici, sakramenti, euharistija i ispovijed, duhovno vodstvo, različita duhovna literatura, seminari, predavanja, hodočašća, zajedništvo kao sredstvo podrške, permanentna duhovna edukacija, obnavljanje duhovnosti i prakticiranje duhovnosti u obitelji (Leutar i Leutar, 2017).

Duhovnost se odnosi na jedno stvarno i nesvedivo unutrašnje sveto iskustvo koje poziva na povećanu svjesnost i odgovornost za sebe i druge te može postojati unutar ili izvan tradicionalne religijske strukture i može uključivati različite vrijednosne i vjerske sustave, osobno iskustvo, okosnicu mišljenja, namjeru i ispunjenje odnosa sa samim sobom, drugima, svemirom i posljednjom realnošću (Leutar i Leutar, 2010). Za pojedince koji intenzivno prakticiraju svoja vjerska uvjerenja i duhovnu praksu kroz aktivno sudjelovanje u životu vjerskih zajednica, vjerska zajednica predstavlja okružje koje može biti snažan izvor socijalne podrške (Idler, 2008; prema Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Podrška vjerske zajednice može se očitovati kroz instrumentalnu, emocionalnu, ali i duhovnu potporu (Dučkić i Blažeka Kokorić, 2014). Zbog toga je važno svim članovima zajednice, što uključuje i osobe s intelektualnim teškoćama, omogućiti ravnopravno sudjelovanje s primjerenom i individualiziranom podrškom kako bi osoba mogla ostvariti svoj potencijal u duhovnosti.

1.4. DUHOVNOST KAO VAŽNA DIMENZIJA PRIHVAĆANJA I RAZUMIJEVANJA INVALIDITETA

Osobe s invaliditetom se često nađu pred izazovima vezanim uz razumijevanje vlastitog invaliditeta, nošenja s preprekama uzrokovanima često neprilagođenim društvom, razvijanju duhovnog potencijala i prihvaćenosti u vjerskoj zajednici. S obzirom na to da je nekim osobama s invaliditetom duhovnost i religioznost važno područje kvalitete života, valja se usmjeriti i na dobrobit ovog sredstva za nošenje s različitim stresovima povezanim uz invaliditet.

Osobe s različitim vrstama invaliditeta često opisuju molitvu kao važnu duhovnu potrebu. Ona im omogućava pronalazak smisla i važnosti života, daje i prima ljubav i razvija nadu i kreativnost. Stres nošenja s invaliditetom često dovodi do neravnoteže uma i tijela pa u nošenju sa tim stresom, duhovnost može biti jedna od važnijih strategija suočavanja (Soeken i Carson, 1987 prema Kaye i Raghvan, 2002). Istraživanja pokazuju da postoji velika povezanost između kvalitete života i prakticiranje duhovnosti pa se navodi da odlasci na molitve, uključenost u programe koje za osobe s invaliditetom organizira Crkva, razgovor o duhovnim stvarima te aktivno življenje vjere doprinosi boljoj kvaliteti života pojedinca te vjera daje smisao njihovu životu, a odnos s Bogom odgovore na osnovna životna pitanja (Leutar i Leutar, 2016). Duhovnost pomaže osobi da se suoči sa stresnim situacijama, posebno u povezanosti s Bogom i vjerskom zajednicom. Ona pomaže osobi da vidi smisao boli i patnje i pronađe značenje i svrhu njenog invaliditeta (Frankl, 1963 prema Kaye i Raghvan, 2002). Treloar (2002) naglašava da duhovnost omogućava osobama s invaliditetom razumijevanje značenja invaliditeta te olakšava nošenje s izazovima gubitka koji su povezani s invaliditetom (Boswell i dr., 2007). Osobi s invaliditetom, duhovnost može biti nada, sigurnost, oslonac i snaga. Nada i duhovnost su dva koncepta koja su međusobno isprepletena i povezana i oni su vrlo bitni kad se pojedinac nalazi u teškim životnim situacijama i razdobljima (Leutar i Leutar, 2017). Osobe koje prihvaćaju svoju vjersku pripadnost te prakticiraju izraženu duhovnost, posjeduju snažan izvor blagodati izražen u kriznim životnim razdobljima i u suočavanju s različitim vrstama stresora jer pridonose dobrobiti osobe, osiguravaju društvenu podršku, utječu na ukupnu kvalitetu života, propitkuju i traže različite odgovore i mehanizme rješenja i na taj način ubrzavaju kognitivni razvoj jer djeluju proaktivno, a ne pasivno čime jačaju proces samoaktualizacije koji je vrlo važan faktor u razvoju svake osobe. Ovakvo suočavanje kroz duhovnost i religioznost koje ima pozitivan utjecaj u svakodnevnim životnim teškoćama, naziva se vjersko suočavanje (Leutar i Leutar, 2017). U shvaćanju ovog pojma, može se zaključiti da u životu postoje neizbježni stresori, ali religijska samoidentifikacija i osobna duhovnost mogu biti dobar način suočavanja s njima bazirajući se na traženju vlastitih snaga, utjehe, otkrivanja smisla, prihvaćanju životnih okolnosti, njihovo nadilaženje te razvijanje vlastite otpornosti za nadolazeće teškoće (Mrdjenovich, 2016 prema Leutar i Leutar, 2017). Istraživanja pokazuju da vjersko suočavanje donosi mnogo dobrobiti koje utječu na tjelesno i psihičko zdravlje osobe djelujući tako na ukupnu kvalitetu života. Prakticiranje duhovnosti može ublažiti negativan utjecaj traume, duhovnost ima pozitivan utjecaj na fiziološko funkcioniranje organizma i služi za očuvanje živčanog i imunološkog sustava,

smanjuje se utjecaj stresnih okolnosti, pozitivno utječe na raspoloženje pojedinca, njegovo blagostanje, pomaže u očuvanju mentalnog zdravlja, razvija otpornost, doprinosi ostvarivanju međusobne podrške, pronalaženju dubljeg smisla, dolaženja do novih spoznaja o sebi i interpretacija životnih situacija, implementiranje pozitivnih vrijednosti i dr. (Seeman, 2003; Levin, 2001; Komadina, 2013 prema Leutar i Leutar, 2017).

U nekim slučajevima, duhovni rast može biti rezultat stresa i iskustva suočavanja tijekom faze prihvaćanja invaliditeta. Različita istraživanja potvrđuju da duhovnost ima značajnu vezu sa psihološkim i fizičkim značajkama nošenja s invaliditetom (Belcher i dr, 1989; Byrd, 1988; Carroll, 1993; Carson i dr, 1992; Keye, 2000; Pressman, 1990 prema Kaye i Raghvan, 2002). Povezanost s Bogom kao izvor snage te odlazak u crkvu, pozitivno je povezano s nošenjem s preprekama uzrokovanih invaliditetom i zajednicom koja nije inkluzivna. Nadalje, odlazak u vjerske zajednice smanjuje otuđenost (OBrian, 1982 prema Kaye i Raghvan,2002) i usamljenost (Miller, 1985 prema Kaye i Raghvan, 2002) ukoliko su osobe tamo prihvaćene i dobrodošle. Osim toga, osobama s invaliditetom, duhovnost smanjuje osjećaj bespomoćnosti (Keye, 2000 prema Kaye i Raghvan, 2002). Naime, povjerenje u Boga koji ima kontrolu nad svime može doprinijeti osjećaju mira i zadovoljstva. Molitva, meditacija i komunikacija s Bogom može doprinijeti osjećaju kontrole nad situacijom gdje je osoba, zbog invaliditeta, izgubila stvarnu kontrolu te može značajno smanjiti stres i anskioznost.

Istraživačica Lane (2005) koja je i sama osoba s invaliditetom, naglašava temu „srditosti“ na Boga zbog invaliditeta i potiče osobe s invaliditetom da ili ostanu u srditosti zbog onog što je izgubljeno i planova koje nikad neće moći ostvariti ili pak da pronađu radost i milost u onome što im je dano i što mogu biti. Ona naglašava da dio procesa od ljutnje na Boga do radosti uključuje preispitivanje vjere da bi se ponovo uspostavila veza s Bogom što će osobi omogućiti da živi s, a ne da pati od invaliditeta (Poston i Turnbull, 2004). S druge strane, neke osobe s invaliditetom vjeruju da je njihov invaliditet kazna za grijeh i tada ga pasivno prihvaćaju vjerujući da je to jedino ispravno (Black, 1996; Charlton, 1993; Lane, 1993 prema Shulz, 2005) ili pak, ako ne dolazi do fizičko ozdravljenja, okrivljavaju sami sebe za nedostatak vjere (Black, 1996; Eiseland, 1994; Lane, 1993 prema Shulz, 2005). Ako se navedeni negativni unutarnji mehanizmi kod osobe s invaliditetom povežu sa vjerskom zajednicom koja nije podržavajuća, može doći do ozbiljnog narušavanja kvalitete života osobe. Tako istraživač Ross (1995) ističe zabrinutost u ostvarivanju vlastite duhovnosti kod osoba s invaliditetom zbog česte izolacije od strane društva (Boswell i dr.,

2007). Stoga je važno osobama s invaliditetom pružiti duhovnu i emocionalnu potporu kao dio inkluzivnog plana u vjerskim zajednicama te im omogućiti da se osjećaju prihvaćeno i dobrodošlo, a ne izolirano od strane ostalih vjernika i pružatelja vjerskih usluga što će utjecati i na stvaranje pozitivne slike njih o samima sebi.

Značajno je i istraživanje Postona i sur. (2004) koji je ispitao kvalitetu života i duhovnost te dobivenim rezultatima utvrdio pozitivnu korelaciju u ovim područjima gdje su ispitanici naveli kako im je vjera iznimno važna te da ih ona vodi prihvaćanju invaliditeta, posebno ako im nastanak invaliditeta ne može biti objašnjen od strane stručnjaka (Leutar i Leutar, 2017).

U kvalitativnom istraživanju (Treloar, 2002) gdje se ispitivalo značenje religioznosti za osobe s invaliditetom, došlo se do zaključaka da su ispitane osobe koristile Bibliju i vjeru kao izvor pridavanja značenja njihove teškoće i smisla života. Osim toga, naglasili su da im je bio važniji njihov osobni odnos s Bogom nego prihvaćenost od vjerske zajednice. Teškoće tijekom života koje su bile prouzrokovane invaliditetom, potaknule su osobe da preispituju vlastitu duhovnost u povezanosti s važnim događajima povezanim s invaliditetom, npr. povezanost invaliditeta i grijeha, kažnjavanje od strane Boga i nadanje u „čudesno ozdravljenje“. Česti odgovor na ovakve vjerske izazove je bio udaljavanje od Boga i vjere na neko duže vrijeme. Ono što su ispitanici vjerovali, bilo je značajno za njihov život. Ispitanici su odlučili živjeti život sretno i zahvalno bez obzira na stresove vezane uz invaliditet što je bilo povezano s vjerovanjem u „Božju svrhu“ za njihov život. Neki autori navode da se osobe s invaliditetom često u vjerskim zajednicama susreću s preprekama koje su povezane s negativnim stavovima zajednice, stigmatizacijom, marginaliziranjem i neprilagođenom okolinom (Black, 1996; Blair i Davidson, 1993; Eiesland, 1994; Goffman, 1968; Gourgey, 1994; Govig, 1989; McClain, Medrano, Marcum, & Schukar, 2000; Rimmer, 1999; Whitlock, 1993 prema Shulz, 2005) pa je česta pojava da se osobe s invaliditetom u vjerskoj zajednici osjećaju izolirano i neprihvaćeno (Eiseland, 1994; Stiteler, 1993; Webb-Mitchell, 1994 prema Shulz, 2005). Stoga je važno da vjerske zajednice prihvaćaju osobe s invaliditetom, budu otvorene prema ljepoti različitosti, aktivno uključe svaku osobu bez obzira na stupanj i vrstu invaliditeta te im pomažu u razumijevanju značenja invaliditeta.

1.5. DUHOVNOST KAO DIMENZIJA KVALITETE ŽIVLJENJA OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Malobrojna dostupna istraživanja o religioznosti i duhovnosti osoba s intelektualnim teškoćama pokazuju vrlo zanimljive rezultate. Neka od njih biti će prikazani u ovom poglavlju.

U istraživanju (Shogen i Rye, 2005) koje je uključivalo 41 osobu s umjerenim i težim intelektualnim teškoćama, a ispitivalo se njihovo religijsko vjerovanje i prakticiranje vjere, većina sudionika odlazila je na vjerske radionice koje je organizirala vjerska zajednica i gdje se obrađivao religijski sadržaj. Osim toga, pokazalo se da većina ispitanika moli i rangira vjeru kao važan dio svog života. U navedenom istraživanju potvrđena je pretpostavka kako je rangiranje važnosti religije u životu pozitivno povezano sa sudjelovanjem pojedinca u vjerskim aktivnostima. Osobe koje su navele religiju kao važniju, češće su i odlazile na vjerske aktivnosti. To pokazuje da je ponašanje sudionika bilo povezano s njihovim osobnim vjerovanjem o religiji. Njihova motivacija za sudjelovanjem u vjerskim aktivnostima rezultat je njihovih vjerovanja o važnosti religije, više nego traženje nagrade od okoline jer su sudjelovali u vjerskim aktivnostima i bez nagrađivanja. Osim toga, sudionici su pokazali visoke rezultate na mjerenju intrinzične duhovnosti. Utvrđeno je i da koriste pozitivne religijske strategije suočavanja više nego negativne religijske strategije suočavanja. Nadalje, ispitanici s umjerenim intelektualnim teškoćama pokazali su apstraktniju reprezentaciju vjere od pojedinaca s težim intelektualnim teškoćama. Većini ispitanika, vjera je osigurala osjećaj zajedništva i pripadnosti svojoj zajednici. Rezultati navedenog istraživanja dokazuju kako je vjera važan dio života većine sudionika te je ona jedna od najčešće biranih aktivnosti u životu sudionika. Kako ističu autori istraživanja (Shogen i Rye, 2005), sudjelovanje u vjerskim aktivnostima može osigurati značajne prilike za osobe s intelektualnim teškoćama za interakciju s ostalim ljudima u zajednici, razvoj prijateljstva i stvaranje prirodnog kruga podrške. Ipak, samo zato što osobe s intelektualnim teškoćama odlaze na vjerska događanja, ne znači nužno da stvaraju interakciju s ostalim članovima pripadajuće crkve. Fizička prisutnost sudionika, ne znači automatski stvarnu uključenost osoba (inkluziju). Iako osobe s intelektualnim teškoćama nemaju fizičke prepreke u sudjelovanju u vjerskim aktivnostima, česte se suočavaju s ograničenjima u njihovom aktivnijem sudjelovanju. Naime, iako su često uključeni u vjerske aktivnosti, ipak su im smanjene prilike za razvoj veza i prirodnog kruga podrške te istraživanje vlastitog osjećaja religioznosti (Gaventa i Peters, 2001 prema Shogren i Rye, 2005). Što se tiče unutarnjeg osjećaja religioznosti,

većina sudionika je navela kako vjeruje u Boga, moli se Njemu i razmišlja o Bogu na redovitoj bazi, vjera im pomaže u razumijevanju dobrog i lošeg te da ostanu smireni u stresnim situacijama. To pokazuje kako ispitane osobe s intelektualnim teškoćama misle o svojoj vjeri i da ona utječe na njih ne samo u vjerskim aktivnostima već i u svakodnevnim životnim situacijama. Stoga je za osobe s intelektualnim teškoćama važno organizirati, ne samo grupno orijentirane već i individualno usmjerene aktivnosti (Shogen i Rye, 2005).

Istraživanja pokazuju da osobe s intelektualnim teškoćama imaju razvijeno uvjerenje „o velikoj snazi Boga" i imaju vidljivu dobrobit od sudjelovanja u religijskim i duhovnim aktivnostima (Shogrn i Rye, 2005). U nastavku slijedi još nekoliko istraživanja koja to potvrđuju.

Istraživanje koje su proveli Bassett, Perry, Repass, Silver i Welch (1994) te su ispitivali na koji način osobe s različitim stupnjem intelektualnih teškoća imaju razvijen doživljaj Boga prezentirajući im slikovne prikaze koji su prikazivali tj. dočaravali Božji lik konkretno i apstraktno te slike koje to nisu prikazivale, nam ukazuje na zanimljive zaključke. Bez obzira na stupanj intelektualnih teškoća, osobe su češće birale slike koje su prikazivale Boga nego one slike koje ga nisu prikazivale. Osobe su imale jasan doživljaj religije i mogle su prepoznati različite simbole koji prikazuju njihova vjerovanja. Ipak, pronađene su razlike u prepoznavanju slika kod osoba s različitim stupnjem intelektualnih teškoća. Osobe koje su imale blaže intelektualne teškoće, imale su razvijeniji apstraktniji doživljaj vjere dok su osobe s težim stupnjem intelektualnih teškoća imale konkretniji doživljaj religioznosti. Što je stupanj intelektualnih teškoća veći, manje je razvijen apstraktni doživljaj vjere što je i u skladu s razumijevanjem osobitosti ove populacije. Osobe s težim intelektualnim teškoćama doživljavaju religiju na konkretniji način te zbog toga trebaju podrška u razumijevanju apstraktnih religijskih simbola. Bez obzira na to je li stupanj intelektualnih teškoća bio teži ili lakši, sudionici su češće pokazivali konkretne vjerske simbole (npr. križ, Biblija) koje su ih podsjećale na Boga i vjeru nego one koje su bile apstraktne (npr. srce ili svijeća koja svijetli) (Shogen i Rye, 2005). Stoga je važno je uzeti u obzir jedinstvene karakteristike učenja pojedinca s intelektualnim teškoćama kada ga se uključuje u religijske aktivnosti.

Kad se govori o duhovnosti kao bitnoj dimenziji u prihvaćanju i razumijevanju intelektualnih teškoća, može se usmjeriti na istraživanje koje je proveo Webb – Mitchell (1993) i zaključio kako vjera osobama s intelektualnim teškoćama često služi kao sredstvo za bolje razumijevanje njihovih teškoća i njihovog mjesta na svijetu te suočavanje sa

stresorima koji se pojavljuju tijekom života (Shogren i Rye, 2005). Za osobe s intelektualnim teškoćama, duhovnost i religija može biti izvor koji im daje značenje (Gaventa, 1993; prema Turner i dr., 2004), prihvaćenost i samovrednovanje (Vanier, 1998; prema Turner i dr., 2004), prijateljstvo (Gaventa, 1993; Swinton, 2002; prema Turner i dr., 2004) te socijalnu ili psihosocijalnu podršku (McNair i Smith, 1998; prema Turner i dr., 2004). Ukoliko se prepoznaju religijske potrebe osoba s intelektualnim teškoćama, one mogu biti iskorištene kao resurs za postizanje većeg stupnja neovisnosti u važnim područjima kao što su samostalnost, socijalna inkluzija i ostvarivanje socijalne uloge (Gaventa i Peterson, 2001; Gleeson 2001/2002; IMPACT, 2001/2002; Swinton, 2002; prema Turner i dr., 2004).

U sljedećem, kvalitativnom istraživanju o duhovnosti osoba s intelektualnim teškoćama (Turner i dr., 2004), u kojem se koristio polustruktuirarani intervju, ispitanici su pokazali snažan i pozitivan religijski identitet, razlikovali su svoju vjeru i njezino prakticiranje od ostalih vjera. Naglasili su kako je njihova vjera njihov izbor i pokazali veliku upornost u religijskom izražavanju čak i usprkos ravnodušnosti ili neslaganju nekih pružatelja podrške. Vjera je pomogla ispitanicima da pronađu značenje u njihovim životima i da se suoče s nekim aspektima života kao što su, na primjer smrt roditelja. Ispitanici su imali osjećaj pripadanja i imali su mogućnost sudjelovati u puno različitih socijalnih i religijskih aktivnosti s prijateljima, obitelji i ostalima u njihovoj vjerskoj zajednici (Turner i dr., 2004).

Osobe s intelektualnim teškoćama mogu na aktivan način izražavati svoju duhovnost, o čemu nam govori istraživanje Liu i dr. (2014) koje opisuje način na koji osobe s intelektualnim teškoćama izražavanju vjere i značaju duhovnosti kod ove populacije. Rezultati ovog istraživanja govore kako je 19 ispitanika, od ukupno 20 sudionika uključenih u istraživanje, naglasilo da im je važna osobna molitva i opisali su je kao individualni „razgovor s Bogom“ u formi zahvaljivanja, blagoslova te molitve za sebe ili druge. Opisali su različite načine molitve, kao što su na primjer, na glas, tiho u glavi, s ostalima, nasamo, prije jela, prije spavanja i dr. Neki sudionici su naglasili kako su se osjećali tijekom molitve (npr. dobro, ugodno). Nadalje, neki sudionici su spomenuli kako su vjerske zajednice mjesto gdje se osjećaju dobrodošlo i da su ljudi ljubazni i dobri prema njima, govorili su kako im je vjera izvor pomoći, prijateljstva, ljubavi, ozdravljenja i zaštite. U ovom je istraživanju naglašeno kako je izražavanje vjere kod osoba s intelektualnim teškoćama slično onome kako vjeru izražavaju osobe bez teškoća i zato im

je važno pružiti prilike za duhovni rast i ukloniti barijere koje mogu utjecati na njihovo sudjelovanje (Liu i dr., 2014).

Suvremeni model osobno usmjerenog planiranja podrške, koji se danas sve više potiče i čije dobrobiti su opisane u mnogobrojnim istraživanjima, upravo naglašava važnost uočavanja težnji, interesa i potreba samih osoba s intelektualnih teškoćama, uz pretpostavku pružanja kvalitetne podrške od strane okoline (Department of Health 2001; Routledge i Sanderson, 2002; prema Turner i dr., 2004). U procesu osobno usmjerenog planiranja podrške čiji je krajnji cilj unaprjeđenje kvalitete življenja trebalo bi biti uključeno i pitanje duhovnosti i religijska dimenzija (Gaventa i Peters, 2001; prema Turner i dr., 2004). Duhovne i religiozne aktivnosti danas se prepoznaju kao važan aspekt života kojem je potrebno pridavati značenje općenito u individualnom planiranju za osobe s intelektualnim teškoćama. Duhovnost, duhovni razvoj i religijsko izražavanje koje poštuje povijest osobe, tradiciju i trenutne preferencije, pravo je koje treba biti uvaženo, a njegovo ostvarenje omogućeno od strane vjerskih zajednica i ostalih službi u zajednici. Podrška (npr. u prijevozu, prilagodba materijala, itd.), mora biti prilagođena životnoj dobi osobe te inkluzivna, kako bi osobe s intelektualnim teškoćama mogle potpuno sudjelovati u duhovnim aktivnostima koje izaberu. Ove osobe također u zajednicu donose svoj jedinstveni duhovni dar i dobrobit za duhovne i religijske zajednice pa se trebaju osjećati dobrodošlo (https://aaidd.org/news-policy/policy/position-statements/spirituality#.WNKTavk1_IU).

Većina istraživanja vezanih za temu duhovnosti osoba s invaliditetom fokusira se na to kako obitelji djeteta s teškoćama koriste vjeru (Haworth i dr., 1996; Poston i Turnbull, 2004; Rogers – Dulan, 1998; Schmitt, 1978; Skinner i dr., 2001; Station i Besser, 1998; Weisner i dr., 1991 prema Shogren i Rye, 2005), kako pružatelji vjerskih usluga koriste vjeru (Bersani i Heifetz, 1985; Reiss, 2000; Shaddock i dr., 1998 prema Shogren i Rye, 2005), kako je identificiranje vjere povezano s karakteristikama invaliditeta (Francis i dr., 1985; MacDonald i Luckett, 1983 prema Shogren i Rye, 2005) i teoretske diskusije na temu kako poboljšati dostupnost i sudjelovanje u religijskih aktivnostima za osobe s invaliditetom (Gaventa, 1986; Heifetz, 1987; Hoeksema, 1995; Perske, 1968; Riordan i Vasa, 1991; Stubblefield, 1970 prema Shogren i Rye, 2005). Mali se broj istraživanja specifično bavi načinom na koji osobe s intelektualnim teškoćama doživljavaju i koriste religiju (Selway i Ashman, 1998 prema Shogren i Rye, 2005). A upravo su istraživanja koja naglašavaju subjektivne perspektive osoba s intelektualnim teškoćama kritična za

učinkovito uključivanje samih osoba u religijske aktivnosti te pružanje podrške u razvoju njihovih osobnih religijskih vjerovanja i vrijednosti. Ukoliko ne uzimamo u obzir perspektivu samih osoba s intelektualnim teškoćama tijekom pružanja podrške, pojavljuje se rizik nametanja naših uvjerenja i pogleda te činjenja nekih stvari za osobe s intelektualnim teškoćama umjesto zajedno s njima (Webb – Mitchell, 1993 prema Shogren i Rye, 2005), čime zapravo uzimamo samim osobama mogućnost izbora i samoodređenja u širem smislu riječi. Demmons (2007) naglašava kako osobe s intelektualnim teškoćama „mogu poznavati Boga“ te im je u ostvarivanju kvalitete življenja važno pružati podršku i u dimenziji duhovnosti.

Filozofija inkluzije polazi sa stajališta da niti jedna zajednica nije potpuna dok u njoj nisu svi dobrodošli (Alfirev, 2000; prema Otilija Bat, 2010), što uključuje i osobe s intelektualnim teškoćama. Iz toga proizlazi da im je i u duhovnosti potrebno pružiti podršku te da se na osobe s intelektualnim teškoćama ne bi smjelo gledati samo kao na „predmet ljubavi i služenja“ već kao na aktivne i odgovorne osobe (Otilija Bat, 2010). Vjerske zajednice trebaju biti spremne osigurati učinkovite inkluzivne modele koji omogućavaju osobama s invaliditetom da budu uključene u sve redovite i uobičajene aktivnosti, kao i pozitivnu podršku za njihove obitelji (Goldstein i Jones Ault, 2015). Osobe s intelektualnim teškoćama imaju pravo izabrati na koji način će izražavati vlastitu duhovnost, imaju pravo živjeti svoja vjerovanja te sudjelovati u vjerskim zajednicama i ostalim duhovnim aktivnostima (https://aaidd.org/news-policy/policy/position-statements/spirituality#.WNKTavk1_IU).

2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Malo je istraživanja u svijetu o tome na koji način osobe s intelektualnim teškoćama doživljavaju duhovnost, o njihovom religijskom opredjeljenju i prakticiranju vjere, a u Republici Hrvatskoj ih, prema dostupnim informacijama autoru ovog rada, do sada uopće nije bilo. Osim toga, malo je i stručnjaka i stručnih službi podrške koji se usmjeravaju na ovo pitanje iako su mnoga istraživanja potvrdila da je duhovnost važna dimenzija koja može značajno utjecati na cjelokupnu kvalitetu življenja pojedinca. Iako osobe s intelektualnim teškoćama imaju značajno ispodprosječno funkcioniranje povezano s ograničenjima u adaptivnom ponašanju, njima vjera može biti značajna dimenzija u kvaliteti življenja i pružatelji podrške to trebaju imati na umu pri osobno usmjerenom planiranju i pružanju podrške općenito. Duhovnost često daje osobama tipične populacije

odgovor o smislu života i ispunjavanju svrhe pa to može biti i slučaj kod osoba s intelektualnim teškoćama i ovo je još jedan od razloga zašto se ne smije zanemariti ovo područje kao značajni aspekt života. Stoga je osobito važno uzeti u obzir iskustva i perspektive samih osoba s intelektualnim teškoćama, kako bi im se omogućila adekvatna podrška i uvjeti života u području samoaktualizacije i ostvarivanja dobrobiti na ovom području te da bi se doprinjelo osjećaju pripadnosti i zajedništva u vjerskoj zajednici. Upitno je u kolikoj mjeri su danas različite društveno-vjerske zajednice, unatoč proklamiranoj otvorenosti i nekim primjerima dobre prakse, doista spremne prihvatiti i aktivno i kontinuirano (a ne samo pasivno i povremeno) uključiti ove osobe u crkvene i srodne aktivnosti na primjeren način te im omogućiti aktivniji i jednako vrednovani doprinos zajedno s ostalim članovima zajednice.

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog rada je dobiti uvid u iskustva, perspektive i doživljaje osoba s intelektualnim teškoćama povezanim s duhovnošću, opisati njihovo prakticiranje vjere i religijski odabir, razumjeti njihov osobni doživljaj vjere, poznavanje vjere i uvidjeti mogućnosti koje im pruža vjerska zajednica.

4. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

1. Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju osobni doživljaj vjere i duhovnosti?
2. Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?
3. Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju prakticiranje svoje vjere i religijskog opredjeljenja?
4. Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu podrške od strane vjerske zajednice?
5. Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama?

5. METODE

5.1. SUDIONICI ISTRAŽIVANJA

Tehnika uzorkovanja u ovom istraživanju je **namjerno uzorkovanje** gdje se ispitanici biraju namjerno i svrsishodno (Tkalac Verčić i dr., 2010). Namjerni odabir sudionika u istraživanju temelji se na pronalaženju i uključivanju ispitanika koji raspolažu s najviše informacija o temi razgovora i imaju značajno iskustvo s predmetom istraživanja pa tako omogućavaju dublji uvid i spoznaju problema, a ne empirijsko poopćavanje. U ovom pristupu, ispitanici se biraju ciljano s obzirom na temu istraživanja pa osiguravaju veću homogenost i dobru informiranost o istraživačkoj temi (Miles, Huberman, 1994).

Istraživanje je provedeno na uzorku od šest sudionika s intelektualnim teškoćama. Sudionici istraživanja su odrasle osobe s intelektualnim teškoćama koje su starije od osamnaest, a mlađe od sedamdeset godina. U istraživanje je uključena jedna muška i pet ženskih osoba. Osobe su aktivni vjernici prakticirajući religijske aktivnosti i doživljavajući duhovnost i religioznost kao bitnu dimenziju u njihovu životu. Četiri ispitanice žive u području Međimurske županije, a jedan ispitanik i jedna ispitanica stanuju u Zagrebačkoj županiji. Tri sudionice žive u organiziranom stanovanju Udruge osoba s intelektualnim teškoćama Međimurske županije, dvoje sudionika iz Zagreba također su korisnici organiziranog stanovanja uz podršku Udruge za promicanje inkluzije, dok jedna ispitanica živi samostalno sa svojim suprugom, uz podršku Centra za socijalnu skrb u Čakovcu. Stupanj njihovih intelektualnih teškoća je lak ili umjeren.

Skoro svi sudionici su bili pozvani na istraživanje tako da ih je kontakt osoba, koju osobe s intelektualnim teškoćama već dobro poznaju i imaju u nju razvijeno povjerenje, obavijestila o istraživanju, kratko im objasnila da će se razgovarati o njihovoj vjeri i doživljavanju duhovnosti te ih upitala jesu li zainteresirani za sudjelovanje. Nakon što su sudionici pokazali interes, istraživačica je sama kontaktirala osobe te dogovorila termin intervjua. Neke ispitanike je istraživačica poznavala od ranije te ih je osobno, nakon kratkog predstavljanja teme, upitala za sudjelovanje.

Sporazum istraživača i sudionika istraživanja kreiran je za potrebe ovog istraživanja te je predstavljen sudionicima individualno. Istraživačica je usmeno opisala temu, cilj i svrhu istraživanja, navodeći ulogu, doprinos i važnost sudionika u istraživanja te im pokazala i pročitala informativni letak, koji je, također, prilagođen osobama s intelektualnim teškoćama. Pojasnila im je njihova prava i na koji način će informacije prikupljene

intervjuom biti korištene. Posebno im je, nekoliko puta, naglasila kako ne trebaju odgovarati na pitanja na koja ne žele odgovarati ili se ne osjećaju ugodno govoriti o nekoj temi te da sami odaberu kada žele pauzu ili prekid intervjua. Istraživačica je predložila sudionicima da zajedno ili sami pročitaju Sporazum (ovisno o preferencijama sudionika) radi mogućih nedoumica i pitanja. Svi sudionici su bili suglasni s tim te su potpisali Sporazum za istraživanje i usmeno potvrdili pristanak. Osobama s intelektualnim teškoćama je za potrebe ovog istraživanja prilagođen Sporazum istraživača i sudionika te pitanja za intervju vodeći se principima građe lake za čitanje (easy to read materijali) i razumijevanje i pristupačnošću informacija. U prilogu 1 se nalazi korišteni obrazac sporazuma istraživača i sudionika istraživanja.

5.2. METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA

S obzirom na cilj istraživanja i postavljena istraživačka pitanja u ovom istraživanju je korišten **kvalitativni pristup** prikupljanja podataka. U kvalitativnoj metodologiji, svrha je dobiti dublji uvid i razumijevanje istraživanog problema. Nadalje, u kvalitativnoj metodologji istraživač je primarno zainteresiran za proces, a manje za rezultate ili zaključke, naglasak je na značenju, istraživač je osnovni instrument za prikupljanje i interpretaciju rezultata, istraživanja uključuju terenski rad i odlazak u prirodno okruženje, istraživanja su opisna, a proces zaključivanja je induktivan (Tkalac Verčić i dr., 2010).

Budući da su odgovori sudionika jedini izvor podataka o fenomenu koji se istražuje korišten je polustrukturirani intervju kao tehnika prikupljanja podataka. Polustrukturirani intervju je tehnika prikupljanja podataka u okviru koje istraživač ima unaprijed pripremljen podsjetnik za intervju, koji sadrži teme i okvirna pitanja, ali slijedi logiku razgovora i slobodu sudionika istraživanja u odgovaranju te ostavlja mogućnost da se otvore neke nove teme, koje su važne sudioniku (Tkalac Verčić i dr., 2010). Tako se u polustrukturiranom intervjuu zadržava prirodna atmosfera, ali je ipak intervju vođen od strane istraživača, a vođenje je fleksibilno u skladu s osnovnim natuknicama o temi razgovora.

Polustrukturirani intervju koji se provodio s osobama s intelektualnim teškoćama, sadržavao je pitanja strukturirana kao građu jednostavnu za čitanje i razumijevanje. Građa jednostavna za čitanje i razumijevanje (easy-to-read) pretpostavlja adaptaciju teksta na način da su jezične strukture jednostavne, a jezična značenja jasna (International Federation of Library Associations and Institutions, 2010). Temelji se na Općim standardima za lako razumljive informacije, što uključuje korištenje lako razumljivih riječi

koje osobe dobro poznaju, korištenje primjera da se objasne stvari, korištenje istih riječi da se opiše ista stvar, izbjegavanje korištenja metafora, riječi iz drugih jezika i slično. Rečenice su kratke, usmjerene na izravno obraćanje, koristi se aktivni oblik umjesto pasivnog te su važne informacije ponovljene više puta (Easy-to-read.eu, 2017).

Provedba intervjua s osobama s intelektualnim teškoćama predstavlja participativno inkluzivno istraživanje, koje se temelji na uvažavanju mišljenja i aktivnoj ulozi osoba s invaliditetom u istraživačkom procesu (Walmsley, Johnson, 2003). U participativnim istraživanjima uloga istraživača je slična ulozi facilitatora procesa istraživanja koji pruža ideje, iskustva i stručno znanje, dok sudionici istraživanja pružaju informacije i njihovo razumijevanje (Sense, 2006).

Za potrebe ovog istraživanja oblikovana su sljedeća pitanja za intervju prema područjima: osobni doživljaj vjere i duhovnosti, poznavanje religijskog opredjeljenja, prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja i podrška od strane vjerske zajednice.

Osobni doživljaj vjere i duhovnosti

- Jesi li ti vjernik/ca i što je za tebe vjera?
- Jesi li sam/a odlučio/la postati vjernik ili ti je netko rekao da moraš?
- Vjeruješ li u Boga, misliš li da On postoji?
- Tko je za tebe Bog, kako ga zamišljaš?
- Koliko ti je vjera važna u životu i zašto?
- Što znači biti vjernik i kako bi se vjernici trebali ponašati?
- Što ti najviše voliš raditi kao vjernik/vjernica?
- Što te najviše veseli u tvojoj vjeri?
- Što ne voliš raditi kao vjernik/ca?
- Pomaže li ti vjera u rješavanju životnih teškoća ili problema i kako?

Poznavanje religijskog opredjeljenja

- Znaš li kako se naziva tvoja vjera i crkva?
- Znaš li kako se zovu vjernici nekih drugih crkvi?
- Znaš li zašto ljudi idu u crkvu?
- Znaš li zašto ljudi idu na vjeronauk i što se tamo uči?
- Znaš li što je Biblija? O čemu Biblija govori?
- Znaš li koju priču iz Biblije?
- Znaš li neke pjesme koje se pjevaju u crkvi?

- Znaš li koje su tvoje obaveze kao vjernika?
- Poznaješ li sakramente svoje crkve?
- Znaš li nabrojiti neke vjerske blagdane/praznike?
- Znaš li što se dogodilo na Uskrs i kako se Uskrs slavi?
- Znaš li što se dogodilo na Božić i kako se Božić slavi?
- Znaš li zašto vjernici mole?
- Znaš li što je krunica, koristiš li je i kada?
- Znaš li neke molitve?

Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja

- Kada si ti i kako postao/la vjernik/ca?
- Od koga si najviše naučio/la o svojoj vjeri?
- Jesi li išao/la u ckrvu i kada si bio/la dijete ili si krenuo/la kasnije?
- Jesi li išao/la ili još ideš na vjeronauk i što se na njemu radi?
- Voliš li ići na vjeronauk ili ne i zašto?
- Ideš li i koliko često u crkvu?
- Voliš li ići u crkvu ili ne i zašto?
- Bi li volio/la češće ići u crkvu?
- Gledaš li ili slušaš misu i druge vjerske emisije na televiziji ili radiju?
- Koliko često i zašto se moliš?
- Gdje i kada se moliš, sam/a ili s drugima?
- Pomoliš li se ujutro i prije spavanja?
- Moliš li kada ti je teško?
- Moliš li kada si sretan/sretna?
- Da li ti se sviđa to što svećenik govori na misi? Misliš li da je to istina?
- Pričešćuješ li se na misi i koliko često?
- Znaš li zašto se kod pričesti dijeli hostija?
- Ideš li na ispovijed i koliko često?
- Jesi li bio/la na nekom hodočašću (npr. na Mariji Bistrici ili nekom drugom svetištu) i sa kime?
- Kako ti i s kime slaviš vjerske blagdane kao što su Božić i Uskrs?

Podrška od strane vjerske zajednice

- Osjećaš li se dobrodošlo i prihvaćeno u crkvi?
- Da li bi nešto htjela promijeniti u crkvi?

- S kim ideš u crkvu?
- Razgovaraš li s nekim o tekstu o kojem je svećenik govorio na misi?
- Poznaješ li svećenika koji vodi Mise u crkvi u koju ti ideš i gdje si ga upoznao/la?
- Razgovaraš li ponekad sa svećenikom i o čemu?
- Ideš li na neka organizirana druženja u crkvi i kakva?
- Ideš li u crkvu jer želiš ili ti je netko rekao da moraš ići?
- Razgovaraš li s ljudima koji isu u crkvu prije ili nakon mise?
- Što ti se najviše sviđa u crkvi i veseli te?
- Što ti se ne sviđa i ne voliš u crkvi?
- Koji dio mise ti se najviše sviđa?
- Bi li volio/voljela biti aktivniji/ja u crkvi i župnoj zajednici?
- Tko odlučuje o tome kada ćeš ići u crkvu ili na neko drugo duhovno događanje?
- Jesi li poznao/la nove prijatelje u crkvi?
- Viđaš li se s prijateljima iz crkve i izvan nje, gdje i što tada radite?
- Posjećuju li te neki prijatelji iz crkve i kod kuće, što tada radite?
- Jesi li zadovoljan/na vjerskom zajednicom kojoj pripadaš i aktivnostima u kojima sudjeluješ?
- Što bi želio/željela promijeniti da ti bude još bolje i ljepše?

5.3. NAČIN PRIKUPLJANJA PODATAKA

Istraživanje je planirano tjednima prije provođenja prvog intervjua, a uključivalo je pronalazak ispitanika, proučavanje literature za sastavljanje teorijskog koncepta istraživanja, definiranje cilja istraživanja i istraživačkih pitanja, izradu protokola za bilježenje dojmova, izradu Sporazuma istraživača i sudionika istraživanja, planiranje provedbe intervjua sastavljanjem pitanja te planiranje mjesta provedbe istraživanja. Pitanja koja su sastavljena za provođenje intervjua navedena su u prethodnom potpoglavlju o metodama prikupljanja podataka.

Istraživanje je provedeno tako da je za jedan intervju bio potreban jedan susret. Svi intervjui provedeni su u različitim vremenskim razdobljima, ovisno o organizacijskim mogućnostima. Budući da su neki ispitanici iz Međimurske županije, kao i istraživačica, intervjui su provedeni na lokalnom govornom narječju te su tako i transkribirani.

Intervjui su provođeni na različitim lokacijama, neki u istraživačevom domu, neki u domu ispitanika, a neki u javnom prostoru. Svi ometajući faktori bili su svedeni na minimalnu moguću razinu. Tijekom dva intervjua, bila je prisutna i asistentica koja je samo slušala

razgovor. Intervjui su trajali oko sat vremena, ovisno o razgovorljivosti i zainteresiranosti sudionika mogli su trajati duže ili kraće. Prije i nakon gašenja diktafona vodio se neformalni razgovor o temama koje je inicirao/la ispitanik/ca, a koje nisu nužno bile povezane s istraživanjem. S obzirom na to da je istraživačica poznavala većinu ispitanika od ranije te imala s njima uspostavljen prijateljski odnos, atmosfera tijekom intervjua je bila opuštena i neformalna pa bi se ponekad i šalili što bi doprinijelo lakšoj otvorenosti ispitanika. Sve ispitane osobe s intelektualnim teškoćama su bile suradljive, opuštene, zainteresirane, motivirane i spontane tijekom intervjua. Kada neki ispitanici nisu razumjeli neke pojmove koji su bili obuhvaćeni intervjuom te su tad pokazali nesigurnost, istraživačica ih je dodatno pojasnila tj. postavljala konkretnija potpitanja i modelirala postojeći koncept pitanja prema potrebama ispitanika, kako bi se osjećali sigurnije i kompetentnije te dobili vjerodostojni odgovori. Osim toga, kod nekih ispitanika je neka pitanja otvorenog tipa bilo potrebno preoblikovati u pitanja zatvorenog tipa te navesti neke primjere zbog manjka osobog iskustva u tom području. Odgovori su često bili kratki pa je uz pripremljena pitanja bilo potrebno dodavati potpitanja da bi se došlo do opširnijeg odgovora. Tijekom intervjua su se pojavile neke nove teme koje su inicirali ispitanici pa je istraživačica poštovala željeni tijek razgovora (kad je bilo povezano s temom), a kad su imali potrebu razgovarati o nečem drugom, uzeli bi kratku pauzu te bi se kasnije vratili na temu istraživanja. Prilikom odgovaranja na neka pitanja, ispitanici su postali emotivniji i uz neka pitanja su davali odgovore vezane za teške životne situacije te im je tad istraživačica pružala emotivnu podršku (pružanje utjehe). Osim toga, zbog nekih izvanrednih okolnosti se tijekom nekih intervjua, razgovor kratko prekidao pa nastavljao. To bi na primjer bio ulazak nekog drugog stanara u sobu te umor osobe.

Provedeno istraživanje u svojoj fazi planiranja, provedbe i prikazivanje rezultata slijedi načela Etičkog kodeksa Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju koji je "*skup načela, prava i obveza kojima se uređuju ljudski i profesionalni odnosi među nastavnim, znanstvenim, studentskim i akademskim članovima znanstvenoobrazovne zajednice"* (Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, 2006). Tijekom istraživanja poštivana su temeljne vrijednosti za koje se Odbor zalaže, a to su *"poštenje, akademska izvrnost i sloboda, međusobno uvažavanje i ljudsko dostojanstvo, osobna odgovornost i odgovornost ustanova."* Poseban naglasak u ovom istraživanju usmjeren je na poštivanje članka 2 ovog kodeksa u dijelu kojim se ističe sljedeće: *„rezultati znanstvenih istraživanja, prikupljaju se u skladu s najvišim standardima etičke i znanstvene prakse, poštujući najviše tehničke standarde"* te se podrazumijeva da *"prikazani rezultati istraživanja u bilo kojem obliku dosljedno odgovaraju*

provedenim istraživanjima te ni u najmanjoj mjeri ne postoji izmišljanje, krivotvorenje ili plagiranje podataka, rezultata, ideja, postupaka ili riječi u postupcima predlaganja, provođenja, revizije ili prikazivanja istraživanja". Također, posebna se briga u istraživanju vodila o zaštiti ispitanika u skladu s navodom: „*pri tome je potrebno jamčiti dragovoljno sudjelovanje svih ispitanika, povjerljivost, tajnost i anonimnost podataka o ispitanicima te povoljan omjer boljitka/rizika za ispitanike.* (Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, 2006).

6. KVALITATIVNA ANALIZA PODATAKA

U ovom istraživanju korištena je kvalitativna tematska analiza čija je prednost fleksibilnost, a obuhvaća uočavanje i pronalaženje te analiziranje i izvještavanje o temama koje su se pojavile u podacima. Teme sadržavaju ono važno u podacima u odnosu na istraživačka pitanja, pitanja u intervjuu i pitanja koja si postavljamo u analizi (Braun, Clarke, 2006). Kao vrsta tematske analize primijenjena je tematska **realistička** metoda (realistic method) (Braun, Clarke, 2006) koja govori o iskustvima, značenjima, doživljajima i stvarnosti sudionika. Također, tematska analiza je teoretska (theoretical thematic analysis) (Braun, Clarke, 2006) –"odozgo prema dolje" odnosno od teorijskih pretpostavki prema podacima pa teme proizlaze iz istraživačevog teoretskog interesa koji određuje analitički okvir. Ovisno o razini na kojoj će teme biti prepoznate korištena je semantička tematska analiza (latent themes) (Braun, Clarke, 2006). Semantička razina tema znači da izvještavamo točno o onome što nam je sudionik rekao i ne tražimo druga značenja izvan izrečenog.

U tablici 1. slijedi primjer kvalitativne analiza za samo prvo istraživačko pitanje, a isti postupak se slijedio za sva ostala istraživačka pitanja.

Tablica 1.

1. Istraživačko pitanje: Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju **osobni doživljaj vjere i duhovnosti?**			
Tematsko područje: **Osobni doživljaj vjere**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Pa ja, vjerujem u dragoga Boga.„	Ispitanica izjašnjava svoju vjeru kao vjeru u Boga.	Vjerovanje u Boga.	DOŽIVLJAJ BOGA
„ Sve posvud oko nas dragi Bog postoji."	Ispitanica vjeruje da je Bog svugdje.	Shvaćanje prisutnosti Boga kroz sve što nas okružuje.	
„– U svakome ima	Ispitanica doživljava	Shvaćanje prisutnosti	

dragoga Boga, samo Ga treba pronaći, jer ako ti nisi dobra osoba… U dobrim ljudima je dragi Bog i sve posvud.“	Boga kroz dobre ljude.	Boga kroz dobre ljude.	
„Pa ja, mislim da je dragi Bog dobar. Ne mislim da je zločest jer On nikome nažao ne radi.“	Ispitanica pozitivno doživljava Boga, kao dobrog.	Doživljaj Božje dobrote.	
„Pa ja mislim da to dragi Bog govori. Ne uz njega, nego da je dragi Bog prisutan u njemu.“	Ispitanica doživljava Boga i kroz svećenike kao posrednike.	Shvaćanje Boga kroz riječi svećenika.	
„ Ja znam da je cijeli život dragi Bog uz mene i uvijek će biti.“	Ispitanica vjeruje u Boga koji ju čuva i daje joj sigurnost.	Doživljavanje stalne Božje prisutnosti kao nekoga tko nas čuva.	
„Da je dragi Bog na primjer, evo i sad tu uz nas, kao da smo na primjer mi dvije prijateljice i dragi Bog je u sredini“	Ispitanica vjeruje da je Bog, iako oku nevidljiv, fizički uz nas.	Doživljaj stalne Božje prisutnosti.	
„Pa, postoji. Iskreno da. Zato jer on meni samo niš dobroga ne donese, nego samo zlo, jer neke stvari koje ja znam, to je inače… U tome ima zla.“	Ispitanica vjeruje u postojanje zla kojeg se boji, čiji uzrok je Sotona.	Strah od zla i „Sotone“ i doživljaj „Sotone“ kao zla.	DOŽIVLJAJ ZLA
„Jako. Jer da nema vjere moj život na neki ruku ne bi imao smisla.“	Ispitanici je vjera veoma važna.	Velika važnost vjere.	VAŽNOST VJERE
„Ne bi se mogla probuditi svaki dan da ne vjerujem da postoji vjera.“	Ispitanici vjera daje snagu da izdrži dan.	Vjera kao izvor snage.	
„Pa za mene hostija znači da sam primila Tijelo Kristovo.“	Ispitanica razumije značaj i važnost hostije.	Doživljaj Hostije kao Tijela Kristovog.	DOŽIVLJAJ HOSTIJE

„Jer ne znam, nekako mi je srce zatreperilo kao da je dragi Bog uz mene. Jer puno puta niti, ovaj, dok idem po tu Hostiju… puno puta samo dam ovak ruke. Danas sam prvo kleknula i pomolila se i onda sam, bio je fra Stanko… i onda nisam davala ruke nego je on rekao Tijelo Kristovo, ja sam rekla Amen i onda mi je samo dao u usta.“	Ispitanica opisuje da tijekom hostije osjeća da je Bog uz nju.	Doživljaj Boga kroz Hostiju.	
„Jer nisam htjela da… jer nisu mi čiste ruke pa onda najbolje da, ono… Jer ako je to Njegovo Tijelo dragoga Boga, onda mi, ne trebaju mi ruke da tak ispružim, ono“	Ispitanici doživljava hostiju kao Tijelo Kristovo što je za nju sveto.	Doživljaj svetosti Hostije.	
„Molitva, da se bolje osjećam u sebi, drugačija sam dok se pomolim dragom Bogu(…)“	Ispitanica se osjeća drugačije zbog utjecaja koji molitva ima na nju.	Molitva kao izvor snage i promjene na bolje.	DOŽIVLJAJ MOLITVE
„(…)to meni jako jako mnogo znači.“	Ispitanici puno znači svakodnevna molitva.	Velika važnost molitve.	
„Zato se i molim jer i meni puno znači to, a i mojim prijateljima.“	Ispitanici je molitva važna i značajna i shvaća ju kao izvor pomoći za sebe i prijatelje.	Molitva kao značajna dimenzija duhovnosti i izvor pomoći za sebe i prijatelje.	
„ (...)da razgovaram u samoći sa dragim Bogom, jer pred Njim ja nemam nikakve tajne. (...)“	Ispitanica moli tako da „razgovara s Bogom“ u samoći jer pred Njim nema tajni.	Molitva kao otvoren „razgovor s Bogom“ bez tajni.	
„Volim. (…) Da mogu ići svaki dan, išla bi svaki dan, ali previše obaveza.“	Ispitanica voli ići u crkvu i da ima više vremena, išla bi svaki dan.	Sklonost odlaska u crkvu. Nedostatak vremena kao prepreka svakodnevnom odlasku u crkvu.	DOŽIVLJAJ SVETE MISE
„Pa, da mogu razgovarati s nekim, u stvari, da mogu	Ispitanica odlazi u crkvu „razgovarati s Bogom“ što joj	Razlog odlaska u crkvu je „razgovor s Bogom“ i olakšanje	

razgovarati s dragim Bogom da… mi… da si olakšam dušu (…)“	doprinosi olakšanju.	duše.	
„(…) i volim ići u crkvu.“	Ispitanica voli odlaziti u crkvu.	Sklonost odlaska u crkvu.	
„Volim. Onda se i ja isto uključim iako nemam dobar glas.“	Ispitanica voli pjesme koje se pjevaju u crkvi i aktivno se uključuje u pjevanje.	Sklonost crkvenim pjesama i aktivno uključivanje u pjevanje.	
„I pokušavam dok je Misa i sve, da se jednostavno usredotočim na to, jer to mi jako mnogo znači, a ne da bum sad na primjer, ako velečasni govori da budem se ja stalno okretala to onda… po tom pitanju znači da ne poštujem dragog Boga nego da samo idem, samo da mi je ono… da moram ići.“	Ispitanica je usredotočena tijekom Svete Mise i to joj je veoma važno jer tako pokazuje poštovanje Bogu.	Velika važnost usredotočenosti tijekom Svete Mise kao odraz poštovanja Bogu.	
„Propovijedi.“	Ispitanica najviše voli propovijedi tijekom Svete Mise.	Propovijed kao omiljena aktivnosti tijekom Svete Mise.	
„Dok djeca pjevaju, pa dok se krsti dijete.“	U crkvi, ispitanica najviše voli pjevanje pjesama i krštenje djece.	Pjevanje djece i/ili krštenje djece kao omiljene aktivnosti na Svetoj Misi.	
„Dok ljudi za vrijeme mise inače razgovaraju, a ne slušaju točno što velečasni govori i to mi se na neku ruku ne sviđa.“	Ispitanici se ne sviđa kad ljudi razgovaraju tijekom Svete Mise, umjesto da slušaju svećenika.	Neodobravanje situacije kada ljudi razgovaraju međusobno tijekom Svete Mise umjesto da slušaju svećenika.	
„ (...)da mogu razgovarati s dragim Bogom da… mi… da si olakšam dušu, jer… da bi samo držala to u sebi, već odavno bi ja propala i zatvorila bi se u sebe i ne bi to bilo dobro za mene.“	Ispitanica u crkvi razgovara s Bogom te s Njim dijeli svoje teškoće i na taj način se lakše nosi s njima.	Razgovor kao „osobni odnos s Bogom“ tijekom Svete Mise	
„Idem u crkvu zato što želim (…)“	Ispitanica je intrinzično motivirana za odlazak u crkvu.	Intrinzična motivacija za odlazak u crkvu.	
„Dok su teške teme ne, ali dok su lagane teme da bu ono, da stvarno mogu ispovjediti, da.“	Ispitanici se na ispovijedi sviđaju lagane teme.	Sklonost lakim temama tijekom ispovijedi.	DOŽIVLJAJ ISPOVIJEDI

„(…) jer čovjek koji se ne pokaje i koji ne ide na ispovijed, još je veća ono, tjeskoba."	Ispitanica smatra da se čovjek treba pokajati da ne bi osjećao još veću tjeskobu.	Ukoliko se čovjek ne pokaje, dolazi do još veće tjeskobe.	
„Za mene je svećenik osoba koju mi je poslao dragi Bog."	Ispitanica vjeruje da je svećenik „poslan od Boga".	Svećenik kao osoba koja je „poslana od Boga."	DOŽIVLJAJ SVEĆENIKA

7. INTERPRETACIJA NALAZA ISTRAŽIVANJA

7.1. OSOBNI DOŽIVLJAJ VJERE I DUHOVNOSTI

Istraživačko pitanje: Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju osobni doživljaj vjere i religijskog opredjeljenja?

Tematsko područje: Osobni doživljaj vjere i religijskog opredjeljenja

Tablica 2.

TEME	PODTEME
Doživljaj vjere	• Vjera u srcu. • Vjera kao prioritet. • Velika važnost vjere. • Važnost života u vjeri. • Vjera kao nešto predivno, a neopisivo. • Vjera kao izvor snage. • Strpljivost kao bitna značajka vjere. • Doživljaj vjere kroz iskrenost. • Doživljaj vjere u Isusa. • Učenje molitve kao doživljaj vjere. • Teškoće u definiraju vjere.
Doživljaj Boga	• Vjerovanje u Boga. • Postojanje Boga. • Vjerovanje u Božje postojanje. • Bog kao najvažniji prioritet. • Velika važnost Boga. • Pozitivno doživljavanje Boga. • Doživljaj Božje dobrote. • Doživljaj Božje ljubavi. • Doživljaj stalne Božje prisutnosti. • Bog koji je stalno prisutan, zaštitnik i određuje sudbinu. • Bog kao nebeski otac koji nas šalje na svijet. • Doživljaj Boga kroz dobre ljude u teškim trenucima. • Doživljaj Boga kroz ljude pune razumijevanja i ljubavi. • Doživljaj Boga koji djeluje kroz ljude koji mu to dopuste

	i otvore svoje srce. • Shvaćanje prisutnosti Boga kroz sve što nas okružuje. • Doživljavanje stalne Božje prisutnosti kao nekoga tko nas čuva. • Shvaćanje prisutnosti Boga kroz dobre ljude. • Bog doprinosi osjećaju sigurnosti. • Boga, koji određuje našu sudbinu, spoznajemo cijeli život. • Marija kao put do Isusa. • Shvaćanje Boga kroz riječi svećenika. • Doživljaj "Božje nepravde" zbog privilegiranosti nekih osoba. • Bog koji je na nebu. • Konkretan doživljaj Boga.
Doživljaj drugih vjeroispovijesti	• Doživljaj drugih religija kao prijateljskih i želja za njihovim međusobnim slaganjem. • Sve vjeroispovijesti imaju istog Stvoritelja. • Želja za mirom između različitih vjeroispovijesti. • Želja za međusobnim poštivanjem različitih religija kako bi svijet bio bolje i ljepše mjesto.
Doživljaj crkve	• Sklonost dlaska u crkvu. • Naklonost svetim sličicama. • Doživljaj ljudskih srca u crkvi. • Osjećaj ugode u crkvi. • Pozitivno iskustvo crkve kroz radog odlaska u crkvu. • Pozitivan doživljaj crkvenih pjesama. • Doživljaj sebe i svih ljudi kao crkve. • Samostalna inicijativa za odlazak u crkvu. • Naklonost crkvi kao građevini. • Katedrala kao najdraža crkva. • Doživljaj građevinske ljepote crkve.
Doživljaj Svete Mise	• Doživljaj Svete Mise kao zajedništva s Bogom. • Tijelo Kristovo kao izvor radosti tijekom Svete Mise. • Razgovor kao osobni odnos s Bogom tijekom Svete Mise • Intrinzična motivacija za odlazak u crkvu. • Razlog odlaska u crkvu je razgovor s Bogom i olakšanje duše. • Velika želja i preferiranje aktivnosti odlaska u crkvu. • Preferiranje crkvenih pjesama i aktivno uključivanje u pjevanje. • Pjesma kao bitna dimenzija Svete Mise. • Gledanje na propovijed kao omiljenu aktivnosti tijekom Svete Mise. • Gledanje na red Sv. Dominika kao značajnog u djelovanju Jeana Vaniera s osobama s invaliditetom. • Pjevanje djece i krštenje djece kao omiljene aktivnosti tijekom Svete Mise. • Molitva Očenaša kao željena aktivnost tijekom Svete

	Mise. • Sklonost ministriranju. • Velika važnost usredotočenosti tijekom Svete Mise kao izraz poštovanja Boga. • Nedostatak vremena kao prepreka svakodnevnom odlasku u crkvu. • Odbojnost prema tome kada ljudi razgovaraju međusobno tijekom Svete Mise umjesto da slušaju svećenika. • Nesklonost Svetoj Misi koja predugo traje. • Neodobravanje zvonjenja telefona u crkvi.
Doživljaj smrti	• Doživljaj mrtvih kao zagovornika živih na nebu.
Doživljaj „Sotone“	• Strah od zla i „Sotone“ i doživljaj „Sotone“ kao zla. • Doživljaj „Sotone“ kroz zle ljude.
Doživljaj Hostije	• Doživljaj Hostije kao Tijela Kristovog. • Doživljaj Boga kroz Hostiju. • Doživljaj svetosti Hostije.
Doživljaj molitve	• Velika važnost molitve. • Molitva kao izvor snage i promjene na bolje. • Molitva kao značajna dimenzija duhovnosti i izvor pomoći za sebe i prijatelje. • Molitva kao otvoren razgovor s Bogom bez tajni.
Doživljaj ispovijedi	• Sklonost lakim temama tijekom ispovijedi. • Ukoliko se čovjek ne pokaje, dolazi do još veće tjeskobe.
Doživljaj svećenika	• Svećenik kao osoba koja je poslana od Boga. • Doživljaj istinitosti svećenikovih riječi. • Pozitivan doživljaj svećenika. • Doživljaj svećenika kao poštenog čovjeka. • Propovijedanje o Isusovoj ljubavi kao pozitivna dimenzija u doživljavanju svećenika. • Politika kao negativna dimenzija u doživljavanju svećenika. • Nesigurnost oko odobravanja svih svećenikovih riječi.
Doživljaj Marije	• Poistovjećivanje s Marijom u trpljenju i majčinstvu.
Doživljaj patnje	• Isusova patnja kao temelj razumijevanja svih patnji u svijetu
Doživljaj crkvenih pjesama	• Sklonost crkvenim pjesmama.
Doživljaj dodatnih vjerskih aktivnosti	• Sklonost dodatnih aktivnosti organizacije Vjere i Svjetla. • Zadovoljstvo dodatnim vjerskim aktivnostima za osobe s intelektualnim teškoćama organiziranim od strane Vjere i Svjetla. • Zadovoljstvo dodatnim vjerskim aktivnostima u koje je uključena cijela vjerska zajednica, a koje organizira organizacija Totus Tuus.
Doživljaj Biblije	• Sklonost prema Bibliji. • Velika važnost Biblije.
Doživljaj Svetaca	• Velika važnost Sv. Ivana Apostola. • Naklnost svetim sličicama.

Doživljaj vjeronauka	• Sklonost odlaska na vjeronauk.

Prvo istraživačko pitanje bilo je vezano uz **osobni doživljaj vjere i duhovnosti,** a tema koja se prva pojavila u odgovorima ispitanika vezanih uz ovo područje je bila doživljaj vjere općenito. Tako jedna ispitanica govori da je njoj vjera najveći prioritet u životu i definira ju kao nešto predivno, a neopisivo. Pojavljuje se i odgovor ispitanika koji govori da je vjera ono što nosimo u srcu te povezuje vjeru s učenjem molitvi. Svi ispitanici naglašavaju veliku važnost vjere i života u vjeri što je i razumljivo s obzirom na to da su ispitanici birani po namjernom uzorkovanju aktivnih vjernika. Jedna ispitanica naglašava da je njezin doživljaj vjere povezan s izvorom snage koji joj vjera daje. Osim toga, doživljaj vjere je kod jedne ispitanice povezan s iskrenošću i strpljivošću kao bitnim značajkama vjere. Nadalje, jedna ispitanica povezuje doživljaj vjere s doživljajem Isusa. Osim toga, jedna ispitanica ima teškoće u definiranju vjere zbog velike apstraktnosti ovog pitanja što je i razumljivo s obzirom na prirodu intelektualnih teškoća. Ipak, u drugim, konkretnijim odgovorima, ispitanica jasno daje do znanja veliku važnost vjere u svome životu.

Sljedeća tema koja se pojavljuje u ovom području je doživljaj Boga. Ispitanici pokazuju da na različit način doživljavaju i imaju različitu ideju Boga, a opet u mnogim područjima je taj doživljaj sličan. Svi ispitanici naglašavaju da vjeruju u Boga i Njegovo postojanje te ga doživljavaju pozitivno. Također, Bog im je prioritet i pridaju mu veliku važnost. Jedna ispitanica naglašava da doživljava Boga kao nekog tko je stalno prisutan, zaštitnik i određuje sudbinu. Smatra da je On nebeski otac koji nas šalje na svijet, određuje našu sudbinu, a spoznajemo Ga cijeli život. Osim toga, doživljava Ga kroz dobre ljude u teškim trenucima i vjeruje da Bog djeluje kroz ljude koji mu to dopuste i otvore svoje srce. Povezano s tim, druga ispitanica naglašava da doživljava Boga kroz ljude pune razumijevanja i ljubavi. Osim u dobrim ljudima, vjeruje da je Bog prisutan u svemu što nas okružuje. Naglašava i da nam Marija pokazuje put do Isusa. Svi ispitanici naglašavaju doživljaj Božje dobrote i ljubavi te stalne Božje prisutnosti kao nekog tko nas čuva. Jedna ispitanica govori da ona shvaća Boga kroz riječi svećenika jer vjeruje da svećenika nadahnjuje Bog, što je u skladu s vjerovanjem Katoličke crkve. U jednom odgovoru se pojavljuje pojam "Božje nepravde", tj. ispitanici nije jasno zašto su neke osobe privilegirane u odnosu na druge ljude pa vjeruje da nepravda nije povezana s Bogom nego s nečim drugim, ali ne zna objasniti čime. Ovo nam pokazuje da ispitanica promišlja i preispituje ideju Boga. Nadalje, jedan ispitanik konkretno doživljava Boga kao nekoga tko

je na nebu i tko ga čuva što doprinosi njegovom osjećaju sigurnosti. Konkretan doživljaj apstraktnih pojmova je i u skladu s razumijevanjem značajki populacije osoba s intelektualnim teškoćama.

Osim u navedenom, ispitanici doživljavaju Božju prisutnost i tijekom primanja Hostije koja je za njih sveta jer vjeruje da je to Tijelo Kristovo.

Suprotno od Božje dobrote, ispitanice naglašavaju doživljaj „Sotone“ kao zla kojeg se boje. Također, jedna ispitanica naglašava da „Sotonu“ doživljava kroz zle ljude. Tako se može zaključiti da ispitanici povezuju dobro i sve što je pozitivno u ideji Boga, dok ono negativno doživljavaju kao ideju „Sotone“.

Nadalje, jedna ispitanica inicira temu doživljaja drugih vjeroispovijesti, pa naglašava da doživljava druge religije kao prijateljske i želi da se sve religije međusobno slažu, da bude mir između različitih vjeroispovijesti i da svaka religija međusobno poštuje različitu religiju kako bi svijet bio bolje i ljepše mjesto. Također, ona navodi da sve religije trebaju spoznati da svi mi imamo istog Stvoritelja. Tolerancija i ljubav prema drugim religijama je također, jedno od načela Katoličke crkve kojoj ispitanica pripada.

Osim spomenutog, pojavljuje se tema doživljaja crkve, gdje svi ispitanici naglašavaju da vole ići u crkvu. Jedna ispitanica navodi da u crkvi osjeća puno dobrih ljudskih srca. Osim toga, posebno joj se sviđaju svete sličice u crkvi. Ona smatra da smo svi mi ljudi crkva, a ne samo pojedine osobe (pružatelji duhovnih usluga) i da svi mi trebamo biti crkva i izvan crkve čime je pokazala razumijevanje apstrakcije i dubine ovog pojma i naglasila važnost svih ljudi, pa i svoju. Druga ispitanica navodi da se osjeća ugodno u crkvi, da ima pozitivno iskustvo crkve i da jako voli ići u crkvu. U crkvi joj se najviše sviđaju crkvene pjesme, a inicijativu za odlazak u crkvu ima ona sama. Nadalje, jedan ispitanik naglašava naklonost crkvi kao građevini, a najljepša mu je katedrala gdje je poseban doživljaj građevinske ljepote crkve. On crkvu doživljava konkretno, kao građevinu i opisuje njenu ljepotu.

U sljedećoj temi, koja je vezana uz doživljaj Svete Mise, jedna ispitanica govori da doživljava Svetu Misu kao zajedništvo s Bogom i to joj je veoma bitno. Izvor te radosti tijekom Svete Mise je za nju Tijelo Kristovo kao središnji događaj Svete Mise. Molitva i odlazak u crkvu su za ispitanicu aktivnosti kojima je sklona, a najviše voli red Sv. Dominika jer je on bio značajan u djelovanju Jeana Vaniera s osobama s invaliditetom. Ispitanica ovdje pokazuje veliku razinu, informiranosti, znanja, razumijevanja i

povezivanja informacija, što se može povezati s razinom podrške koju dobiva aktivnim druženja sa svećenicima i organiziranim dodatnim aktivnostima od strane međunarodnog pokreta Vjere i Svjetla, ali i lakšim stupnjem intelektualnih teškoća. Nadalje, druga ispitanica voli odlaziti na Svetu Misu jer tamo može „razgovarati s Bogom“ što doprinosi njenom olakšanju duše i stvaranju osobnog odnosa s Bogom. Ispitanica više puta naglašava kako jako voli ići na Svetu Misu i odlazi jednom tjedno iako bi voljela ići češće, ali nedostatak vremena je za nju prepreka svakodnevnom odlasku na Svetu Misu. Ona ima veliku intrinzičnu motivaciju za odlazak u crkvu, tj. poticaj joj je pozitivan osjećaj koji ima u crkvi. Tijekom Svete Mise, ispitanica preferira crkvene pjesme i aktivno se uključuje u pjevanje pjesama. Osim crkvenih pjesama na Svetoj Misi, ispitanica gleda na propovijedi, pjevanje djece i krštenje djece kao omiljene aktivnosti. Tijekom Svete Mise je usredotočena i to joj je veoma bitno jer, vjeruje, da tako pokazuje poštovanje Bogu, a osjeća neodobravanje prema tome kada neki ljudi razgovaraju međusobno tijekom Svete Mise umjesto da slušaju svećenikove riječi. S druge strane, jedna ispitanica govori da, iako voli ići na Svete Mise i ima veliku želju za odlaskom u crkvu, naporno joj je kad Sveta Misa predugo traje pa voli kraće propovijedi. Najviše voli kad se moli Očenaš na Svetoj Misi, a ne sviđa joj se kad nekim ljudima zvoni telefon u crkvi. Jedan ispitanik govori da voli ići na Svetu Misu jer voli biti ministrant. Za njega je jako bitno da je aktivan tijekom Svete Mise i tad osjeća svoju važnost i ulogu. Ovo nam potvrđuje da je moguće, ali i vrlo važno dati aktivnu ulogu osobama s intelektualnim teškoćama u crkvi i dopustiti im da na neki način doprinose. Osim ministriranja, tijekom Svete Mise, bitna dimenzija su mu i duhovne pjesme koje sluša i samostalno na laptopu.

Dvije ispitanice naglašavaju kako doživljavaju crkvene pjesme kao omiljene aktivnosti u crkvi.

U doživljaju Biblije, jedan ispitanik naglašava da je za njega Biblija jako važna i da osjeća posebnu sklonost prema Bibliji.

Nadalje, u području doživljaja Svetaca, ispitanik naglašava da je njemu Sv. Ivan apostol vrlo bitan i da se njemu moli. Druga ispitanica posebno voli Sv. Dominika i svete sličice.

Jedna ispitanica odgovorima inicira temu doživljaja smrti, ona mrtve doživljava kao zagovornike živih na nebu i vjeruje da nam oni pomažu. Na taj način osjeća blizinu prijateljice i roditelja koji su joj umrli što joj daje utjehu i objašnjenje. Tako je ona u crkvi, zapravo, dobila pojašnjenje i odgovor na to što se događa kad čovjek umre i lakše se nosila sa smrću bliskih osoba.

Važna dimenzija vjere i religioznosti za ispitanike je molitva koja je izvor snage i promjene na bolje. Jedna ispitanica doživljava molitvu kao otvoren razgovor s Bogom bez tajni koja služi kao značajna dimenzija duhovnosti i izvor je pomoći za sebe i prijatelje. Ona vjeruje da će joj, ako iskreno moli, Bog pomoći u teškoćama na koje nailazi. Tako u molitvi dobiva utjehu, oslonac i odgovore na neka pitanja.

Veliki značaj za jednu ispitanicu ima ispovijed, tijekom koje je sklonija lakim temama jer su joj teške teme ponekad naporne. Ispitanica povezuje ispovijed s pokajanjem i vjeruje da se potrebno pokajati za grijehe jer ukoliko se čovjek ne pokaje, dolazi do još veće tjeskobe. Ona vjeruje i razumije da nas ispovijed, uz prethodno pokajanje, oslobađa od grijeha.

U sljedećoj temi, koja je vezana uz doživljaj svećenika, jedna ispitanica vjeruje da je svećenik osoba koja je poslana od Boga. Druga ispitanica naglašava da je svećenik pošten čovjek, ali smatra da je negativno kad se svećenici miješaju u politiku već bi oni trebali propovijedati o Isusovoj ljubavi. Nadalje, jedna ispitanica doživljava istinitost svećenikovih riječi, dok druga nije sigurna sviđa li joj se sve što svećenik govori. Osim toga, jedan ispitanik pozitivno doživljava svećenika kroz njegove aktivnosti.

Jedna ispitanica potiče temu doživljaja Marije, poistovjećujući sebe s Marijom u trpljenju i majčinstvu. Tako napominje da isto kao što je Marija trpjela kao majka, tako i ona trpi što joj daje odgovore za razlog patnje i pruža joj utjehu i razumijevanje.

Također, jedna ispitanica doživljava i razumije patnju povezujući općenito patnje u svijetu s Isusovom patnjom na križu pa vjeruje da isto kao što je Isus nosio teški križ, tako i svatko od nas dobiva svoj križ koji mora nositi da bi došao do Boga.

Tijekom intervjua, dvije ispitanice posebno naglašavaju sklonost dodatnim vjerskim aktivnostima. Jedna ispitanica govori da je jako voljela ići na takva organizirana druženja dok druga govori da je bila veoma zadovoljna i sretna kad je organizacija Vjera i Svjetlo organizirala vjerske aktivnosti i druženje za osobe s intelektualnim teškoćama, ali toga već neko vrijeme, nažalost, nema u njihovom gradu Čakovcu. Trenutno povremeno odlazi na sastanke organizacije Totus Tuus gdje je uključena cijela vjerska zajednica i tamo joj je jako lijepo. Ovakvi odgovori trebaju biti poticaj za organiziranje dodatnih vjerskih aktivnosti kojima osobe s intelektualnim teškoćama pridaju veliku važnost. Nadalje, jedan ispitanik naglašava da on jako voli ići na vjeronauk koji organizira ista organizacija na području Zagreba, a koja na ovom području aktivno djeluje.

7.2. POZNAVANJE RELIGIJSKOG OPREDJELJENJA

Istraživačko pitanje: Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?

Tematsko područje: Poznavanje religijskog opredjeljenja

Tablica 3.

TEME	PODTEME
Poznavanje Boga	• Bog kao stvoritelj prvih ljudi i cijelog svijeta.
Poznavanje obveza vjernika	• Vjernik kao osoba koja živi vjeru u crkvi i izvan nje. • Poznavanje načela života koje religija definira kao značajna. • Vjernik je osoba koja živi crkvu u sebi tako da redovito moli. • Velika važnost molitve. • Prihvaćanje svakog čovjeka. • Poštenje. • Život u dobroti i zajedništvu. • Iskrenost prema sebi, dobrota prema drugima, poštivanje Boga i molitva. • Ispovijed, pričest i odlazak na Svetu Misu. • Primanje sakramenata, poštivanje i vjernost u braku, ne klevetanje i krađa.
Poznavanje svećenika koji posebno brine za osobe s invaliditetom	• Poznavanje nauka i života Jeana Vaniera kao utemeljitelja Vjere i Svjetla i Arke.
Definiranje svoje vjere	• Kršćanstvo kao vjera.
Poznavanje značenja i uloge vjeronauka	• Vjeronauk kao predmet u školi i crkvi. • Učenje religijskih tema na vjeronauku koje su dio naše ljudske povijesti. • Povezivanje vjeronauka s vjeroučiteljem i učenjem osnovnih molitvi.
Poznavanje Biblije	• Biblija kao Sveto Pismo podijeljeno na Stari i Novi Zavjet koji govore o Bogu. • Razumijevanje značenja Biblije. Knjiga koja govori o tome što je Isus govorio, gdje se krstio i poučavao apostole, o Adamu i Evi. • Poznavanje Biblije kao knjige o Bogu. • Razumijevanje da je Biblija knjiga. • Želja za učenjem o Bibliji. • Biblija kao Sveto Pismo o Isusu. • Nepoznavanje pojma Biblija.
Poznavanje biblijskih događaja	• Poznavanje bitnih biblijskih događaja. • Poznavanje i prepričavanje nekih biblijskih događaja. • Poistovjećivanje s likovima i situacijama iz bibljskih događaja. • Teškoće s prisjećanjem biblijskih događaja.

	• Nepoznavanje pojma „biblijski događaj“. • Nepoznavanje sadržaja Biblije.
Poznavanje crkvenih pjesama	• Kraljica Sv. Krunice kao omiljena duhovna pjesma.
Poznavanje sakramenata	• Poznavanje i nabrajanje sakramenata crkve. • Krštenje kao sakrament kojim se postaje kršćanin. • Krizma i krštenje kao sakramenti.
Poznavanje vjerskih blagdana	• Poznavanje, imenovanje i opisivanje važnijih vjerskih blagdana (Velika Gospa, Božić, Uskrs, Tijelovo, Svijećnica, Sv. Tri Kralja, Došašće, Mala Gospa). • Povezivanje Praznika rada s Josipom radnikom i navođenje blagdana od Gospe.
Poznavanje Uskrsa	• Bojanje jaja i odlazak na Svetu Misu. • Povezivanje Uskrsa s običajem bojanja jaja. • Poznavanje Uskrsnih običaja. • Razumijevanje Uskrsa i prepričavanje događaja vezanih uz Uskrs i preduskrsno vrijeme. • Poznavanje i opisivanje Uskrsnog događaja. • Povezivanje Uskrsa s Isusovim uskrsnućem • Razumijevanje važnosti Uskrsa • Uskrs kao događaj koji se događa u ljudskom srcu kada se ode na Svetu Misu i slavi Kristovo uskrsnuće.
Poznavanje Božića	• Darivanje i kićenje bora. • Povezivanje Božića s Isusovim rođenjem. • Poznavanje Božića i Kristovog rođenja. • Gledanje Krista u jaslicama. • Iščekivanje Isusovog dolaska na Božić pripremljenog srca. • Isusovo rođenje na Božić se događa u našim srcima. • Razumijevanje važnosti Božića. • Nepoznavanje ili teškoće s prisjećanjem značenja pojma „Božić“.
Poznavanje molitvi	• Poznavanje i izgovaranje osnovnih molitvi. • Molitva kao razgovor s Bogom. • Svakodnevna molitva kao dio crkvenog nauka.
Poznavanje Svetaca	• Opisivanje života Svetog Dominika.
Poznavanje krunice	• Poznavanje i posjedovanje krunice. • Krunica kao molitva.
Poznavanje zagrobnog života	• Zagrobni život kao mjesto susreta s mrtvima.
Poznavanje uloge svećenika	• Svećenik kao predvoditelj Svete Mise.
Poznavanje Hostije	• Poznavanje i opisivanje iskustva primanja pričesti. • Nepoznavanje pojma Hostije.

Prva tema u području **poznavanja religijskog opredjeljenja** je poznavanje Boga, pa tako jedna ispitanica govori da je Bog stvoritelj prvih ljudi i cijelog svijeta.

Nadalje, ispitanici definiraju svoju vjeru kao kršćansku, tj. katoličku i pokazuju jasan religijski identitet.

Osim toga, ispitanici govore o obvezama koje ima svaki vjernik pa tako jedna ispitanica govori da vjernik živi vjeru u crkvi, ali i izvan nje. Vjera nije samo molitva u crkvi, već i život po Božjim načelima. Svi ispitanici naglašavaju da je odlazak na Svetu Misu temeljna obveza vjernika, a jedna ispitanica naglašava da se živeći u dobroti i zajedništvu, prihvaćanjem svakog čovjeka i aktivnom molitvom, živi vjera. Druga ispitanica govori da su načela života koja definira religija veoma važna, a to je iskrenost prema sebi, dobrota prema drugima, poštivanje Boga i molitva. Osim toga, kao obveze vjernika navodi ispovijed, pričest i odlazak na Svetu Misu. Jedna ispitanica naglašava da su obveze vjernika da prima sakramente, poštuje bračnog druga i bude vjeran u braku, ne kleveće i ne krade te da bude pošten. Ovdje vidimo da ispitanici ne shvaćaju obveze vjernika samo u konkretnom odlasku na Svetu Misu, već to proširiju na život u dobroti, ljubavi i zajedništvu kao temeljnim vrijednostima koje promiče vjera.

Jedna ispitanica s posebnim entuzijaznom govori o životnom tijeku i nauku svećenika koji posebno brine o osobama s intelektualnim teškoćama, Jeana Vaniera, a koji je utemeljitelj Arke i Vjere i Svjetla. Ona iskazuje dobro poznavanje života i životnih događaja Jeana Vaniera, ali i drugih dominikanaca što je povezano s njenom posebnom naklonošću ovom redu i aktivnom druženju s dominikancima iz njezine župe.

U području poznavanja vjeronauka, jedna ispitanica definira vjeronauk kao predmet u školi i u crkvi na kojem se uče religijske teme koje su dio naše ljudske povijesti, a jedan ispitanik povezuje vjeronauk s vjeroučiteljem i učenjem osnovnih molitvi.

Sljedeća tema koja se pojavljuje u ovom području poznavanja vjere, je poznavanje Biblije, pa tako jedna ispitanica govori da je Biblija Sveto Pismo podijeljeno na Stari i Novi Zavjet koji govore o Bogu. Osim toga, druga ispitanica govori o Bibliji kao o knjizi u kojoj piše o tome što je Isus govorio, gdje se krstio i poučavao apostole te o Adamu i Evi. Jedna ispitanica definira Bibliju kao knjigu o Bogu, a ispitanik govori da je Biblija Sveto Pismo o Isusu. Nadalje, jedna ispitanica razumije da je Biblija knjiga, ali naglašava da ne zna ništa više, ali ima želju za učenjem o Bibliji dok druga ispitanica govori da ne zna što je Biblija, što istraživačica povezuje s nepoznavanjem samog pojma jer kasnije ispitanica spominje neke važne Biblijske događaje. Može se zaključiti da je nekim ispitanicima potrebno pružiti podršku u razumijevanju pojma „Biblija" te ih poučiti čemu ona služi, s obzirom na to da je Biblija temelj vjere za koju vjernici vjeruju da je Božja riječ upućena čovjeku.

U povezanosti s tim, neki ispitanici poznaju i prepričavaju određene biblijske događaje, dok jedan ispitanik ne razumije pojam "biblijski događaj" pa na pitanje odgovara da ne zna prepričati neki biblijski događaj. Osim njega, još jedna ispitanica ima teškoće s prisjećanjem biblijskih događaja i nepoznavanjem sadržaja Biblije ili pak nepoznavanjem pojma "biblijski događaj" što upućuje na potrebu za podrškom u ovom području. Jedna ispitanica poistovjećuje svoje životne situacije s likovima i događajima iz Biblije što je najveći stupanj razumijevanja Biblije.

U području poznavanja sakramenata, ispitanici nabrajaju nekoliko sakramenata dok jedna ispitanica poznaje i nabraja sve sakramente, a krštenje posebno naglašava kao sakrament kojim se postaje kršćanin. Jedan ispitanik naglašava krizmu i krštenje kao sakramente.

Sljedeća tema koja se pojavljuje u odgovorima je poznavanje vjerskih blagdana, pa tako jedna ispitanica nabraja i opisuje mnoge važne vjerske blagdane kao što su Velika Gospa, Božić, Uskrs, Tijelovo, Svijećnica, Sveta Tri Kralja, Došašće i Mala Gospa, dok jedan ispitanik povezuje Praznik rada s Josipom radnikom i navodi blagdan od Gospe.

Svi ispitanici znaju što se desilo na Uskrs i razumiju važnost Uskrsa pa jedna ispitanica i ispitanik govore da na Uskrs odlaze na Svetu Misu jer je Isus uskrsnuo i da tada bojaju jaja. Nadalje, jedna ispitanica u razumijevanju Uskrsa također prepričava događaje vezane uz preduskrsno vrijeme. Također, ona naglašava da se Uskrs događa u ljudskom srcu kada se ode na Svetu Misu i slavi Kristovo uskrsnuće.

Svi osim jedne ispitanice, koja ne poznaje ili ima teškoće s prepoznavanjem pojma "Božić", navode što je Božić i što se tada događa. Tako jedna ispitanica govori da je Božić iščekivanje dolaska Isusa pripremljenog srca jer se Isusovo rođenje događa u našim srcima. Dvije ispitanice povezuju Božić s Kristovim rođenjem i gledanjem Krista u jaslicama dok jedna ispitanica govori o darivanju i kićenju bora.

U području poznavanja molitvi, svi ispitanici osim jedne, poznaju i izgovaraju osnovne molitve dok ispitanica koja ne zna osnovne molitve prakticira molitvu kao razgovor s Bogom. Svi ispitanici svakodnevno, ne neki način, mole.

Jedna ispitanica otvara temu poznavanja svetaca pa tako govori o životu Svetog Dominika dok jedan ispitanik stalno spominje Svetog Ivana apostola koji je za njega uzor.

Nadalje, jedna ispitanica govori o zagrobnom životu pa naglašava da je to mjesto susreta s mrtvima.

Ulogu svećenika, jedna ispitanica, prepoznaje u predvođenju Svete Mise.

Što se tiče poznavanja Hostije, jedna ispitanica govori da ne poznaje taj pojam, iako ju uzima, tj. pričešćuje se svake nedjelje na Svetoj Misi. To ukazuje zapravo da ona samo ne poznaje za nju apstraktan naziv te zato ne povezuje poznatu joj radnju s pojmom. Drugi ispitanik opisuje proces primanja Hostije i govori o tom iskustvu.

Tijekom provođenju intervjua, svi ispitanici aktivno koriste religijski jezik i religijske pojmove.

7.3. PRAKTICIRANJE DUHOVNOSTI I RELIGIJSKOG OPREDJELJENJA

Istraživačko pitanje: Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju prakticiranje svoje duhovnosti i religijskog opredjeljenja?

Tematsko područje: Prakticiranje duhovnosti i religijskog opredjeljenja.

Tablica 4.

TEMA	PODTEME
Iskustvo vjere u ranoj dobi	• Katolička obitelj kao temelj vjerskog načina života u odrasloj dobi. • Uža obitelj kao poučavatelji molitvi i osnovnih vjerskih načela. • Roditelj kao motivator u aktivnoj religioznosti. • Poticaj roditelja za slijeđenjem vjerskih načela. • Roditelj kao osoba koja usmjerava na traženje utjehe u Bogu. • Podrška i poticaj roditelja u molitvama i odlasku u crkvu. • Djetinjstvo kao život s Bogom. • Prakticiranje vjere od najranije dobi uz motivaciju i poticanje od strane vjeroučiteljice. • Krštenje u dobi kasnijeg djetinjstva. • Kasniji početak prakticiranja vjere. • Velika važnost prakticiranja vjere u vrijeme školovanja. • Život u instituciji kao prepreka čestom odlasku u crkvu. • Neprakticiranje vjere u djetinjstvu.
Odluka za vjeru	• Samostalna odluka za identitet vjernika.
Prakticiranje molitve krunice	• Molitva krunice pred Presvetim oltarskim sakramentom.
Prakticiranje odlaska na Svetu Misu	• Prakticiranje odlaska na Svetu Misu dva puta tjedno. • Redovito prakticiranje odlaska na Svetu Misu. • Samostalna inicijativa za odlaskom u crkvu. • Samostalni i zajednički odlazak na Svete Mise. • Odlazak u crkvu s prijateljicom. • Čest odlazak u crkvu uz prisutnost prijatelja iz Vjere i

	Svjetla. • Nedostatak vremena kao prepreka češćem odlasku u crkvu. • Odlazak u crkvu kad ima vremena. • Želja za češćim odlaskom u crkvu.
Razlozi odlaska u crkvu	• Molitva Bogu kao motivacija odlaska u crkvu. • Povezanost vjere i odlaska u crkvu. • Molitva Bogu za pomoć za svoje zdravlje i zdravlje bliskih osoba.
Pričešćivanje	• Redovito pričešćivanje.
Prakticiranje ispovijedi	• Povremeno prakticiranje ispovijedi. • Redoviti odlasci na ispovijed. • Odlazak na ispovijedi četiri puta godišnje. • Prakticiranje ispovijedi kroz molitvu i razgovor sa svećenikom. • Nedostatak želje i previše obaveza kao razlog neredovitog odlaska na ispovijed.
Obveze vjernika	• Izvršavanje obveza koje ima vjernik.
Prakticiranje molitve	• Redovita molitva i nošenje krunice. • Skupljanje i molitva krunice. • Prakticiranje molitve u crkvi. • Molitva u crkvi sa svojom zajednicom • Prakticiranje molitve sa sustanarom, tijekom Svete Mise i samostalno. • Molitva u sobi i na Svetoj Misi. • Samostalna molitva. • Prakticiranje razgovora s Bogom kao molitve za obitelj, prijatelje i sve ljude. Molitva za ljubav, sreću, zdravlje, blagoslov i mir vječni pokojnima. • Molitva kao molba Gospi da čuva sve ljude koje sudionica nosi u srcu. • Prakticiranje molitve kao traženja izvora snage i pomoći prijateljima. • Stvaranje privatnog odnosa s Bogom kroz molitvu u samoći. • Odnos s Bogom u molitvi koji nije u formi razgovora. • Razgovor s Bogom kao molitva. • Prakticiranje molitve uz sklapanje ruku i duhovnu glazbu. • Molitva križanjem tijekom ulaska u crkvu. • Velika važnost molitve zatvorenih očiju i usmjerenosti na Isusa. • Traženje odgovora u Bogu u teškim trenucima. • Prakticiranje molitve u teškim trenucima. • Želja za prakticiranjem molitve u teškim trenucima. • Prakticiranje molitve u trenucima sreće.
Razlozi za prakticiranje molitve	• Prakticiranje molitve kao zahvala u sretnim trenucima. • Prakticiranje molitve u teškim trenucima. • Prakticiranje molitve u svrhu ispunjavanja zahtjeva.

Sadržaj molitve	• Molitva kao dijeljenje, zahvala, osobna molitva, molitva zastupanja svih ljudi i osnovne kršćanske molitve. • Molitva kao razgovor s Bogom. • Jutarnja molitva u formi zahvaljivanja za provedenu noć i molbe za strpljenje i radost tijekom dana. • Molitva za zdravlje.
Učestalost prakticiranja molitve	• Svakodnevno prakticiranje molitve. • Prakticiranje molitve svaku večer. • Svakodnevno blagoslivljanje jela molitvom. • Neredovito prakticiranje molitve. • Povremeno prakticiranje molitve.
Prakticiranje duhovne glazbe	• Velika važnost duhovne glazbe. • Slušanje duhovne glazbe putem laptopa i uz molitvu.
Aktivna uloga u crkvi	• Ministrant koji pomaže svećeniku tijekom Svete Mise.
Prakticiranje vjere putem medija	• Gledanje Svete Mise na televiziji. • Aktivno slušanje katoličkog radija i gledanje katoličke televizije. • Molitva krunice uz radio. • Redovito prakticiranje katoličkog radija i katoličke televizije • Neprakticiranje vjere putem medija. • Slušanje molitvi na laptopu. • Slušanje Svetih Misa na laptopu.
Prakticiranje odlaska na hodočašća	• Odlazak na hodočašća s bakom u djetinjstvu. • Odlazak na duhovnu obnovu. • Hodočašće na Mariji Bistrici. • Odlazak na Mariju Bistricu i u Međugorje s Vjerom i Svjetlom. • Intrinzična motivacija i pokazivanje odanosti Bogu kao poticaj za odlazak na vjerska hodočašća. • Nedostatak financija kao prepreka za hodočašćenje. • Želja za odlaskom na hodočašće.
Obilježavanje vjerskih blagdana	• Obilježavanje važnijih vjerskih blagdana s obitelji.
Prakticiranje dodatnih vjerskih aktivnosti	• Dodatne vjerske aktivnosti organizacije Totus Tuus u koje su uključeni ljudi iz cijele vjerske zajednice.
Posjedovanje svetih stvari	• Skupljanje krunica. • Skupljanje svetih sličica.
Razgovor sa svećenikom	• Razgovor sa svećenikom o različitim temama.

Prva tema koja se pojavljuje u području **prakticiranja duhovnosti i religijskog opredjeljenja**, je iskustvo vjere u ranoj dobi, tj. ispitanici opisuju što je, u djetinjstvu, doprinijelo njihovom aktivnom prakticiranju vjere u odrasloj dobi. Jedna se ispitanica prisjeća da je živeći u katoličkoj obitelji, dobila temelj vjerskog načina života. Uža obitelj ju je poučavala molitvama i osnovnim vjerskim načelima te joj je cijelo djetinjstvo bilo

život s Bogom. Kasnije, kad je izgubila obitelj i preseljena u instituciju, život u instituciji joj postaje prepreka čestom odlasku u crkvu pa tada ima mogućnost odlaska u crkvu samo na veće vjerske blagdane. Druga ispitanica je prakticirala vjeru od najranije dobi uz motivaciju i poučavanje od strane vjeroučiteljice koja je bila i poticaj za krštenje ispitanice u dobi kasnijeg djetinjstva te joj je bila i kuma na krštenju. Tijekom školovanja, ispitanici je bila veoma važna vjera. Nadalje, jednoj ispitanici je roditelj bio motivator u aktivnoj religioznosti i poticaj za slijeđenje vjerskih pravila te ju je otac usmjeravao da utjehu uvijek traži u Bogu. Također, prema odgovorima ispitanika, njegova katolička obitelj, podrška i poticaj roditelja u molitvama i odlasku u crkvu, je temelj njegova vjerskog života u odrasloj dobi. Za razliku od njih, jedna ispitanica govori da nije prakticirala vjeru u djetinjstvu, već je kasnije počela biti aktivna vjernica. Bez obzira na njihovo prakticiranje vjere u djetinjstvu, trenutna odluka za prakticiranjem vjere je njihova samostalna, a vjerničko okruženje je svakako doprinjelo razvoju identiteta vjernika.

Ispitanici prakticiraju vjeru na različite načine, molitvom, odlaskom na Svetu Misu, hodočašćima i slično. Osim toga, jedna ispitanica naglašava kako redovito prakticira molitvu krunice pred Presvetim oltarskim sakramentom.

Svi ispitanici su aktivni u redovitom prakticiranju odlazaka na Svetu Misu. Tako jedna ispitanica odlazi dva puta tjedno na Svetu Misu, samostalno ili s prijateljicama. Druga ispitanica, također, redovito odlazi u crkvu i to je obično svaku nedjelju, a nedostatak vremena joj je prepreka češćem odlasku u crkvu. Inicijativu za odlazak u crkvu daju ispitanici i ponekad u crkvu odlaze sami, a ponekad s prijateljima. Tri ispitanice imaju želju za češćim odlaskom u crkvu nego što sada imaju mogućnosti. Jedna ispitanica govori da odlazi u crkvu s prijateljicom kada ima vremena, a ispitanik govori da često odlazi u crkvu s prijateljem iz Vjere i Svjetla.

Kao razlozi za odlaskom u crkvu, ispitanici navode molitvu, vjeru, traženje od Boga pomoći za svoje zdravlje i zdravlje bliskih osoba.

Svi ispitanici se redovito pričešćuju, što je središnji događaj tijekom Svete Mise.

Također, svi ispitanici u nekoj mjeri odlaze na ispovijed, neki povremeno, neki redovito, a jedna ispitanica je naglasila da odlazi neredovito zbog nedostatka želje i previše obaveza. Ispitanik govori da prakticira ispovijed kroz molitvu i razgovor sa svećenikom.

Nadalje, jedna ispitanica napominje da izvršava obveze vjernika.

Svi ispitanici prakticiraju aktivnu, svakodnevnu molitvu na neki način. Jedna ispitanica prakticira molitvu svaku večer i to tako da razgovara s Bogom i moli Ga za obitelj, prijatelje i sve ljude. Osim toga, moli za ljubav, sreću, zdravlje, blagoslov i mir vječni pokojnima. Povremeno prakticira molitvu sa sustanarom, moli tijekom Svete Mise i samostalno u crkvi. U molitvi često moli Gospu da čuva sve ljude koji su joj u srcu. Druga ispitanica govori da svakodnevno prakticira molitvu prije spavanja, molitvom blagoslivlja jelo, moli se u crkvi. Važno je naglasiti da ispitanica moli jer na taj način traži i dobiva snagu i pomoć za sebe i prijatelje. U teškim trenucima, ona traži odgovor u Bogu. Za nju je značajna molitva zatvorenih očiju i usmjerenost na Isusa. Moleći u samoći, ona stvara privatan odnos s Bogom. Nadalje, jedna ispitanica govori da ima veliku želju za molitvom u teškim trenucima, da prakticira molitvu u trenucima sreće i to na način koji nije u formi razgovora s Bogom. Uglavnom se moli samostalno u sobi i na Svetoj Misi. Sljedeća ispitanica govori da povremeno prakticira molitvu u teškim trenucima i to u crkvi u formi razgovora s Bogom. Ispitanik govori da moli u crkvi sa svojom zajednicom tako da sklapa ruke i sluša duhovnu glazbu. Osim toga, on redovito samostalno moli te nosi i moli krunicu, a pri ulasku u crkvu se moli križanjem.

Kao razloge prakticiranja molitve, jedna ispitanica navodi molitvu kao zahvalu u sretnim trenucima, molitvu u teškim trenucima i molitvu radi ispunjenja zahtjeva.

Sadržaj njene molitve je obično dijeljenje, zahvala, osobna molitva, molitva zastupanja svih ljudi, molitva kao razgovor s Bogom i osnovne kršćanske molitva. Jutarnja molitva je obično u formi zahvaljivanja za provedenu noć i molba za strpljenje i radost tijekom dana te molitva za zdravlje.

U prakticiranju vjere, jedan ispitanik potiče temu aktivne uloge u crkvi jer kao ministrant pomaže svećeniku tijekom Svete Mise i to je za njega važna uloga.

Tri ispitanice i ispitanik aktivno prakticiraju vjeru putem medija i to tako da gledaju Svetu Misu na televiziji i slušaju katolički radio. Jedna ispitanica moli krunicu uz radio, a ispitanik sluša molitve i Svete Mise na laptopu. Ispitanik govori o aktivnom prakticiranju duhovne glazbe pa naglašava da za njega duhovna glazba koju sluša putem laptopa i uz molitvu, ima veliku važnost.

Svi ispitanici, osim jedne, su bili barem na nekom hodočašću. Ispitanica koja nije bila, naglašava nedostatak financijskih sredstava kao razlog neodlaska, ali govori o velikoj želi za odlaskom. Jedna ispitanica govori da je odlazila na hodočašća s bakom u djetinjstvu, a

sada odlazi na duhovnu obnovu. Dvije ispitanice su bile na Mariji Bistrici i u Međugorju s Vjerom i Svjetlom, a ispitanik je bio na Mariji Bistrici s istom organizacijom.

U temi obilježavanja vjerskih blagdana, jedna ispitanica govori da obilježava važnije vjerske blagdane s obitelji. Ostali ispitanici ih obilježavaju s prijateljima ili u zajednici u kojoj žive.

Ispitanik posjeduje mnogo svetih stvari, skuplja krunice i druge religijske predmete, a jedna ispitanica skuplja svete sličice pa ih ima mnogo. Svi ispitanici imaju barem nekoliko religijskih predmeta u sobi.

Ispitanik prakticira razgovor sa svećenikom o različitim temama.

Svi ispitanici imaju želju za prakticiranjem dodatnih vjerskih aktivnosti pa tako dvije ispitanice odlaze na dodatne vjerske aktivnosti organizacije Totus Tuus u koje su uključeni ljudi iz cijele vjerske zajednice dok drugi odlaze na sastanke Vjere i Svjetla. Sastanke imaju jednom tjedno u Zagrebu, prije su bili i u Čakovcu, ali sada ih nema, međutim, prema dostupnim informacijama istraživačice, postoji inicjativa za njihovim ponovnim pokretanjem.

7.4. PODRŠKA VJERSKE ZAJEDNICE

Istraživačko pitanje: Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu podrške od strane vjerske zajednice?

Tematsko područje: Podrška vjerske zajednice

Tablica 5.

TEME	PODTEME
Prirodni krug podrške	• Dominikanski svećenički red kao izvor prijateljstva. • Dominikanac kao najbolji prijatelj. • Poznavanje ljudi iz samostana. • Poznavanje mnogih župljana. • Razgovor s pripadnicima vjerske zajednice nakon Svete Mise. • Druženje s prijateljicom iz crkve i izvan crkvenog okružja. • Prijatelji iz crkve kao izvor druženja i izvan crkve. • Odlazak na Svetu Misu s prijateljicom. • Rijetka interakcija s ljudima iz vjerske zajednice nakon Svete Mise. • Religioznost kao značajna dimenzija u uključivanju osoba s intelektualnim teškoćama u zajednicu.

	• Savjeti prijateljice iz crkve o prakticiranju krunice uz radio. • Podrška voditeljice dječjeg zbora u čitanju Svete Mise.
Podrška kroz dodatne vjerske aktivnosti	• Pružanje podrške u molitvi, pjesmi i Evanđelju kroz sastanke organizacije Vjere i Svjetla. • Odlazak na sastanke organizacije Vjere i Svjetla. • Odlazak s vjerskom zajednicom u Pariz. • Sastanci organizacije Vjere i Svjetla kao izvor druženja, molitve, pjevanja i osamostaljenja osoba s invaliditetom. • Nedostatak dodatnih vjerskih aktivnosti u zajednici • Nedostatak dodatnih vjerskih aktivnosti za osobe s intelektualnim teškoćama. • Trenutni nedostatak organiziranih vjerskih aktivnosti za osobe s intelektualnim teškoćama, a koje je ranije organizirala organizacija Vjera i Svjetlo.
Podrška u razumijevanju misnog čitanja	• Samostalno razumijevanje čitanja iz Svete Mise. • Razgovor s mužem i prijateljicom o čitanju tijekom Svete Mise. • Ispitanica ne razgovara ni sa kim o tekstu koji se čita već sama razmišlja o njemu.
Svećenici kao podrška	• Svećenik kao prijatelj u razgovoru, molitvi i druženju. • Druženje i razgovor sa svećenikom i ljudima iz vjerske zajednice nakon Svete Mise. • Svećenik kao izvor podrške u pružanju religioznih usluga. • Površno poznavanje svećenika. • Ispitanica ne razgovara puno sa svećenikom. • Odnos sa svećenicima koji nije osoban. • Povezivanje svećenika s kontekstom crkve. • Svećenik kao izvor pomoći.
Podrška u poučavanju molitvi	• Samostalno učenje molitve. • Pružena podrška u poučavanju molitvi od strane vjeroučiteljice.
Podrška u poučavanju vjeri	• Samostalno učenje o vjeri.
Pristupačnost vjerskih aktivnosti	• Udaljenost kao prepreka u odlasku na vjeronauk.
Aktivan doprinos vjerskoj zajednici	• Ministriranje na Svetoj Misi.
Prihvaćenost od strane vjerske zajednice	• Osjećaj dobrodošlice u crkvi. • Nada za upoznavanjem prijatelja u crkvi.
Inkluzija u vjersku zajednicu	• Čitanje na Svetoj Misi kao aktivna uključenost. • Cijela vjerska zajednica je zadužena za prihvaćanje osoba s invaliditetom. • Svećenik kao osoba koja poziva i prihvaća sve osobe u crkvu. • Svećenik kao osoba koja poziva osobe s invaliditetom na važne događaje župe.

	• Pozivanje osoba s intelektualnim teškoćama na razne svečanosti župe od strane dominikanaca. • Poziv osobama s intelektualnim teškoćama od strane dominikanaca na promociju knjiga koje izdaje župa. • Sestra dominikanka prihvaća i veseli se dolasku osoba s intelektualnim teškoćama. • Veliko zadovoljstvo prihvaćenošću od strane dominikanskih svećenika kroz koje djeluje Bog. • Druženje nakon Svete Mise.
Doprinos osoba s intelektualnim teškoćama crkvi	• Želja za još većim doprinosom crkvi.
Željene promjene u crkvi.	• Želja da sve ostane isto u crkvi. • Sviđanje trenutnog stanja u crkvi. • Zadovoljstvo uslugama u crkvi. • Želja za češćom molitvom i obraćenjem svih ljudi. • Nema želje za promjenom u crkvi.
Potreba za poboljšanjem vjerske zajednice	• Želja za odlaskom na vjerska hodočašća. • Želja da Sveta Misa traje duže. • Želja da bude ministrantica. • Želja za većom uključenošću. • Nezadovoljstvo ponuđenim brojem vjerskih aktivnosti. • Želja za druženjem u vjerskoj zajednici. • Druženja i susreti kao izvor rasta i razvoja u duhovnosti. • Želja za stjecanjem prijatelja u vjerskoj zajednici. • Želja za podrškom u interpretiranju tijeka Svete Mise.

Prije interpretacije ovog dijela istraživanja, važno je naglasiti da su jedna ispitanica i jedan ispitanik iz područja grada Zagreba dok su ostali ispitanici s područja Međimurske županije pa se pružena podrška i mogućnosti značajno razlikuju u ovim regionalnim područjima.

Prva tema u području iskustva koje ispitane osobe s intelektualnim teškoćama imaju u **pruženoj podršci** od strane vjerske zajednice, je prirodni krug podrške. Tako jedna ispitanica govori kako su njoj dominikanski svećenički red gdje odlazi na Svete Mise, izvor prijateljstva. Jedan svećenik dominikanac joj je najbolji prijatelj, a poznaje sve redovnike koji u istom samostanu žive. Također, poznaje i mnoge župljane, a s jednom prijateljicom iz crkve se druži i izvan crkvenog okružja. Druga ispitanica naglašava da je religioznost značajna dimenzija uključivanja osoba s intelektualnim teškoćama u zajednicu i da ona razgovara s pripadnicima vjerske zajednice nakon Svete Mise, a jedna prijateljica iz crkve joj je dala savjet da moli krunicu uz radio što ona sada aktivno prakticira. Također, prijateljica koja vodi dječji zbor, pomaže joj u razumijevanju čitanja Svete Mise. I ostali

ispitanici naglašavaju da imaju barem jednog prijatelja ili prijateljicu iz crkve s kojima se druže izvan crkve. Jedna ispitanica govori da odlazi na Svetu Misu s prijateljicom, ali rijetko ostvaruje interakciju s ostalim ljudima iz vjerske zajednice nakon Svete Mise. Također, još jedna ispitanica govori da ima prijateljice u crkvi i najviše voli kada vidi svoje prijateljice u crkvi, ali ne razgovara s ljudima nakon Svete Mise.

U sljedećoj temi, a to je podrška kroz dodatne vjerske aktivnosti, vidi se značajna razlika u odgovorima ispitanika s obzirom na područje u kojem žive. Tako ispitanica koja živi u Zagrebu govori da dobiva podršku od organizacije Vjere i Svjetlo molitvom, pjesmom i čitanjem Evanđelja na sastancima. Također, sastanci organizacije Vjere i Svjetla su joj izvor druženja, molitve, pjesme i doprinose osamostaljenju osoba s invaliditetom. Nadalje, ispitanik iz Zagreba također govori o velikoj važnosti podrške koju mu daje organizacija Vjera i Svjetlo i s entuzijazmom prepričava odlazak s tom vjerskom zajednicom u Pariz. S druge strane, osobe s područja Međimurske županije govore o nedostatku dodatnih vjerskih aktivnosti u zajednici koje bi bile primjerene za osobe s intelektualnim teškoćama. Prije su u Čakovečkoj župi Sv. Nikole bila organizirana druženja organizacije Vjere i Svjetla koja su se održavala jednom mjesečno, ali sad ih već duže vrijeme nema pa ispitanici izražavaju žaljenje za nedostatkom takvih aktivnosti. Trenutno dvije ispitanice povremeno odlaze na druženja koje organizira organizacija Totus Tuus za sve osobe iz vjerske zajednice. Ovo ukazuje na veliku važnost dodatnih vjerskih aktivnosti za osobe s intelektualnim teškoćama kakve bi se trebale provoditi u svim područjima Hrvatske.

Nadalje, ispitanici nemaju organiziranu pruženu podršku u razumijevanju čitanja Svete Mise pa tako jedna ispitanica govori da samostalno razumije čitanje, druga govori da razgovara o tekstu sa suprugom i prijateljicom, a ostali da ne razgovaraju ni sa kim već samostalno razmišljaju. S obzirom na apstraktnost pročitanih tekstova tijekom Svete Mise i njihovu nedostatnu razumljivost, odnosno prilagođenost osobama s intelektualnim teškoćama, činjenica je da bi u ovom području bilo potrebno organizirati prikladnu podršku ovim osobama koja bi bila individualizirana i u skladu s njihovim željama i sposobnostima.

U poučavanju molitvi, dvije ispitanice govore da su samostalno učile moliti dok jedna ispitanica naglašava da je njoj u poučavanju molitvi podršku pružala vjeroučiteljica. Ispitanik navodi da uglavnom samostalno uči o vjeri.

Nadalje, u pružanju religioznih usluga, značajnu podršku bi trebali pružati svećenici. Tako ispitanik govori da mu je svećenik prijatelj u razgovoru, molitvi i druženju nakon Svete

Mise. Još jedna ispitanica naglašava osoban i podržavajući odnos sa svećenicima. S druge strane, tri ispitanice govore da površno poznaju svećenika, ne razgovaraju puno sa svećenikom i nemaju s njime odnos koji bi bio više osoban. Ipak, povezuju svećenika s osobom koja je izvor pomoći. Svećenici svakako trebaju biti osobe koje aktivno uključuju osobe s intelektualnim teškoćama u vjerske aktivnosti, pružaju im podršku u razumijevanju vjerskih sadržaja, prilagođavaju aktivnosti potrebama osoba te svojim primjerom poučavaju inkluziji ostatak vjerske zajednice.

Što se tiče pristupačnosti vjerskih aktivnosti, jednom ispitaniku je udaljenost prepreka odlasku na vjeronauk s obzirom na to da on živi na drugom kraju grada. Svakako bi vjerske aktivnosti trebale biti organizirane u blizini mjesta stanovanja.

Jedna ispitanica govori o stvarnoj inkluziji u vjersku zajednicu, pa naglašava da je aktivno uključena u Svete Mise jer često čita tijekom Mise. Govori da bi cijela vjerska zajednica trebala prihvaćati osobe s invaliditetom. Ona navodi pozitivan primjer u kojem svećenik poziva sve ljude i prihvaća sve osobe u crkvi, izražava svoje veliko zadovoljstvo osobnom prihvaćenošću od strane dominikanskih svećenika i vjeruje da kroz njih djeluje Bog. Svećenik poziva sve osobe s invaliditetom na bitne događaje župe, razne svečanosti, promociju knjiga koje izdaje župa, a sestra dominikanka prihvaća i veseli se dolasku osoba s intelektualnim teškoćama u crkvu.

Također, ispitanik govori o aktivnoj uključenosti kroz ministriranje i druženja nakon Svete Mise. Naglašava da se osjeća dobrodošlo i prihvaćeno u crkvi i nada se da će upoznati više prijatelja u crkvi.

Aktivnostima čitanja, ministriranja, a i samom senzibilizacijom zajednice, vidi se aktivan doprinos osoba s intelektualnim teškoćama crkvi. No, ispitanici izražavaju želju za još većim doprinosom.

Iako većina ispitanika nije kritična i ne navodi koje bi bile željene promjene u crkvi, već naglašavaju da su zadovoljni i da im se sviđa trenutno stanje u crkvi, ipak ističu neke potrebe za poboljšanjem vjerske zajednice. Tako jedna ispitanica govori o želji za odlaskom na vjerska hodočašća i želji da Sveta Misa traje duže. Druga ispitanica govori da joj je želja da bude ministrantica, da budu organizirana druženja u vjerskoj zajednici kako bi mogla steći prijatelje. Ona naglašava da su druženja i susreti izvor rasta i razvoja u duhovnosti te govori o potrebi za podrškom u interpretiranju tijeka Svete Mise. Nadalje,

jedna ispitanica izražava želju za većom i aktivnijom uključenosti u crkvene aktivnosti te nezadovoljstvo ponuđenim brojem vjerskih aktivnosti.

7.5. KVALITETA ŽIVOTA I PRAKTICIRANJE RELIGIOZNOSTI

Istraživačko pitanje: Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama?

Tematsko područje: Kvaliteta života i religioznost

Tablica 6.

TEME	PODTEME
Dobrobiti vjere	• Važnost vjere bez koje bi život bio kaos. • Vjera doprinosi osjećaju reda. • Vjera kao smisao života. • Značajan doprinos dobrobiti vjere u ranoj dobi. • Mistična iskustva kao doprinos osjećaju sreće. • Vjera kao izvor podrške za suočavanje s poteškoćama u životu. • Vjera kao resurs pozitivnog osjećaja. • Isusova patnja kao snaga za preživljavanje vlastitih teškoća. • Vjera kao pomoć. • Vjera kao izvor sreće.
Oslonac u Bogu	• Bog šalje dobre ljude kao izvor pomoći u teškim trenucima. • Bog kao izvor utjehe nakon smrti bliskih osoba. • Bog je izvor sigurnosti.
Bog kao pomoć u teškoćama	• Bog kao pomoć u nošenju s teškoćama. • Božja pomoć u trenucima molitve i bolesti.
Dobrobiti Svete Mise	• Sveta Misa kao izvor radosti. • Duhovna, psihička i socijalna ispunjenost u crkvi. • Odlazak u crkvu kao doprinos osjećaju mirnoće. • Odlazak u crkvu kao doprinos osjećaju sreće. • Sveta Misa kao utjeha. • Osjećaj sreće u crkvi.
Dobrobiti dodatnih vjerskih aktivnosti	• Prakticiranje odlaska na organizirana druženja od strane Vjere i Svjetla doprinosi osjećaju radosti i osamostaljenju.
Dobrobiti ispovijedi	• Ispovijed doprinosi osjećaju olakšanja
Dobrobiti Hostije	• Pričest kao utjeha.
Dobrobiti molitve	• Molitva kao izvor snage i ustrajnosti u vjeri. • Prakticiranje molitve kao nošenja sa životnim teškoćama. • Molitva kao povremeni izvor utjehe u teškim trenucima. • Razgovor u sebi kao izvor utjehe. • Molitva kao doprinos osjećaju reda iznutra.

	• Dijeljenje problema s Bogom doprinosi osjećaju olakšanja. • Molitva kao razgovor s ciljem traženja odgovora za razloge loših događaja. • Molitva kao izvor boljeg osjećaja. • Osjećaj mirnoće zbog djelovanja molitve. • Iskrenost i otvorenost u molitvi. • Molitva kao utjeha. • Molitva kao komunikacija s umrlom majkom. • Osjećaj lakoće, sreće i snage u molitvi. • Molitva kao izvor pomoći • Molitva kao izvor radosti.

Iako sve od navedenih tema i podtema, direktno ili indirektno, pokazuju tendenciju utjecaja na **kvalitetu života** osoba koje su intervjuirane, u određenim područjima može se uočiti značajniji utjecaj. Tako se prva tema koja se pojavljuje u ovom području, odnosi na dobrobit vjere. Svi ispitanici doživljavaju vjeru kao pozitivnu dimenziju koja značajno utječe na njihov subjektivni doživljaj kvalitete života. Tako jedna ispitanica govori da bi bez vjere njezin život bio kaos, vjera joj pridonosi osjećaju reda. Osim toga, jedna ispitanica govori da joj je vjera smisao života i izvor podrške za suočavanje s poteškoćama u životu. Ne samo da sada stalno osjeća pozitivna iskustva vjere, već je i prakticiranje vjere u ranoj dobi doprinijelo različitim dobrobitima. Nadalje, jedna ispitanica govori da joj je vjera resurs pozitivnog osjećaja, a Isusova patnja joj služi kao snaga za preživljavanje vlastitih teškoća. Ispitanik govori da mu vjera služi kao pomoć i da je ona izvor sreće u njegovu životu.

Osim spomenutih dobrobiti vjere, jedna ispitanica govori o Bogu kao osloncu, što se povezuje s kvalitetom života. Ona naime, vjeruje da Bog šalje dobre ljude kao izvor pomoći u teškim trenucima, Bog joj je izvor utjehe nakon smrti bliskih osoba i Bog joj daje sigurnost u životu.

Nadalje, još jedna ispitanica govori o Bogu kao pomoći u teškim trenucima, pa naglašava da joj Bog pomaže u nošenju s teškoćama i u trenucima bolesti, oslanja se na Božju pomoć.

Ispitanici spominju i mnoge dobrobiti Svete Mise, pa govore da je Sveta Misa izvor njihove radosti. Osim toga, jedna ispitanica napominje da osjeća duhovnu, psihičku i socijalnu ispunjenost u crkvi što doprinosi njenom osjećaju smirenosti. Nadalje, jedna ispitanica govori da joj je odlazak u crkvu i Sveta Misa, utjeha i doprinosi osjećaju sreće. I ostali ispitanici povezuju Svetu Misu s osjećajem zadovoljstva i ispunjenosti.

Nadalje, ispitanica govori o dobrobiti Hostije koja se daje tijekom Svete Mise pa naglašava da joj je pričest utjeha.

Također, i ispovijed ima dobrobit koju ispitanica naglašava, a to je da doprinosi osjećaju olakšanja.

Svi ispitanici spominju bar jednu dobrobit molitve koja se može povezati s kvalitetom života. Jedna ispitanica govori da joj je molitve izvor snage i ustrajnosti u vjeri, a prakticiranje molitve joj pomaže u nošenju sa životnim teškoćama. Svi ispitanici povezuju molitvu s utjehom, a jedna ispitanica to konkretizira govoreći da razgovor u sebi i dijeljenje problema s Bogom doprinosi njenom osjećaju olakšanja i utjehe. U molitvi, ona traži odgovore za razloge loših događanja i to je izvor njenog boljeg osjećaja i osjećaja smirenosti . Spominje i da se u molitvi ne treba pretvarati jer „Bog zna tko je ona" pa može biti iskrena i otvorena što doprinosi osjećaju unutarnje ravnoteže. Druga ispitanica govori da joj molitva služi kao komunikacija s majkom koja je umrla i doprinosi osjećaju lakoće, sreće i snage. Svim ispitanicima molitva je izvor pomoći i radosti pa se može pretpostaviti da značajno utječe na kvalitetu života.

8. POVEZIVANJE KLJUČNIH NALAZA ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju će se, temeljem interpretacije podataka povezati ključni nalazi istraživanja u objašnjavanju duhovnosti i religioznosti osoba s intelektualnim teškoćama, uzimajući u obzir iskustva i perspektive samih osoba s intelektualnim teškoćama o ovoj temi.

Prema nalazima istraživanja, sudionici istraživanja, pridaju veliku važnost Božjoj prisutnosti te Ga doživljavaju kao zaštitnika, nebeskog oca koji određuje sudbinu i vjeruju da je Bog prisutan u dobrim ljudima, što potvrđuje tvrdnju da osobe s intelektualnim teškoćama mogu imati predodžbu Boga (Shogan i Rye, 2005).

Nadalje, ispitanici ovog istraživanja su jasno dali do znanja da je prakticiranje vjere njihov izbor i da oni sami odlučuju o odlasku na Svetu Misu i molitvi što je i istaknuto u istraživanju Turner i sur. (2004) gdje je naglašena samostalna odluka osoba s intelektualnim teškoćama o identitetu vjernika.

Osim toga, sudionici ovog istraživanja naglašavaju da su vjernici katolici te vjeruju u Božju prisutnost, što je utvrđeno i u nalazima istraživanja Shogen i Rye (2005), gdje

većina ispitanika s intelektualnim teškoćama definira sebe kao vjernike, izjašnjavaju se da vjeruju u Boga i da aktivno mole.

Prema nalazima ovog istraživanja, ispitanici redovito prakticiraju odlazak na Svetu Misu, mole se najmanje jednom dnevno, obilježavaju važne vjerske blagdane, odlaze na dodatne vjerske aktivnosti te govore o vjeri kao o smislu života. Isto tako, u istraživanju Shogen i Rye (2005), većina ispitanika s intelektualnim teškoćama odlazi na vjerske radionice, moli se i smatra religioznost važnim područjem života.

Osim toga, ispitanici odlaze u na Svetu Misu najmanje jednom tjedno kako bi se molili te „tražili Boga za pomoć", povremeno odlaze na ispovijed, mole se kod kuće i u crkvi, odlaze na hodočašća, prakticiraju vjeru i posredstvom medija (televizijskih i radijskih emisija) i na mnoge načine pokazuju aktivno prakticiranje vjere. S obzirom na namjerni odabir ispitanika koji su aktivni vjernici, navedeno se može povezati sa zaključcima Shogen i Rye (2005) da ukoliko ispitanici naglase da im je religija važna, češće će sudjelovati u religijskim aktivnostima jer je ponašanje sudionika povezano s njihovim osobnim vjerovanjem o religiji. Temeljem toga, može se zaključiti da je aktualna religioznost, koja se odnosi na prakticiranje vjere na individualnoj i užoj grupnoj razini (Marinović Jerolimov, 2005), sudionicima značajna dimenzija religioznosti.

U razumijevanju religioznosti, neki ispitanici u ovom istraživanju su imali poteškoća u poimanju i definiranju složenijih vjerskih pojmova što potvrđuje da osobe s većim stupnjem intelektualnih teškoća imaju konkretniji i jednostavniji doživljaj vjere pa im je potrebna podrška u razumijevanju apstraktnijih religijskih pojmova (Shogen i Rye, 2005).

Osobe s blažim intelektualnim teškoćama mogu nešto apstraktnije doživljavati vjeru nego ispitanici s većim intelektualnim teškoćama (Shogen i Rye, 2005) pa tako i u ovom istraživanju ispitanici s blažim intelektualnim teškoćama, govore o vjeri na apstraktniji način dok je kod ispitanika s umjerenim intelektualnim teškoćama ta predodžba vjere konkretnija.

Prakticiranje duhovnosti i religioznosti može značajno pridonjeti kvaliteti života osoba s intelektualnim teškoćama, što potkrepljuju sudionici ovoga istraživanja kada navode da im svakodnevna molitva služi kao izvor snage, pomoći, dijeljenje teškoća s Bogom i stvaranje privatnog odnosa s Bogom. Ispitanici naglašavaju da odlazak na Svetu Misu doprinosi njihovom osjećaju sreće, duhovnoj, psihičkoj i socijalnoj ispunjenosti te im pruža utjehu. Druge vjerske aktivnosti doprinose osjećaju radosti i potiču osamostaljenje. Osim toga,

aktivnim sudjelovanjem u vjerskim aktivnostima stvaraju prirodni krug podrške, grade prijateljstva i povezuju se sa zajednicom. U istraživanju Shogen i Rye (2005) naglašeno je kako osobe s intelektualnim teškoćama imaju mnogo dobrobiti od sudjelovanja u vjerskim aktivnostima te da religioznost doprinosi osjećaju zajedništva osoba s intelektualnim teškoćama. Sudjelovanje u religioznim aktivnostima osigurava značajne prilike za osobe s intelektualnim teškoćama u kojima mogu ostvariti interakciju s ostalim članovima zajednice, razvijati prijateljstva te graditi prirodni krug podrške. Tako se i rezultatima ovog istraživanja može potvrditi osobit značaj duhovnosti i religioznosti kao što je to naglašeno u holističkom modelu kvalitete života (Renwick, Brown i Raphale, 2000 prema Bratković i Rozman, 2006) opisanom u uvodom djelu ovoga rada.

Liu i dr. (2014) govore o značaju i dobrobiti molitve za osobe s intelektualnim teškoćama koje ju prakticiraju u formi razgovora, a u ovom istraživanju ispitanici također naglašavaju da je za njih molitva izvor snage, pomaže im u nošenju s teškoćama, pruža im utjehu, doprinosi osjećaju olakšanja, lakoće i radosti.

Ispitanici su svojim aktivnim prakticiranjem religijskih aktivnosti pokazali snažan religijski identitet i upornost u izražavanju religioznosti.

Kao temelj prakticiranja duhovnosti i religioznosti u odrasloj dobi, ispitanicima je često bilo vrlo važno prakticiranje vjere u ranoj dobi, kao poticaj i motivacija za nastavak razvoja identiteta aktivnog vjernika. Kako navode Marinović Jerolimov (2005), obitelj ima ključnu ulogu u uključivanju djece u religijsku zajednicu i brizi o prenošenju religijskih sadržaja na djecu. Upravo i uvom istraživanju većina ispitanika potječe iz katoličkih obitelji gdje im je usađen temelj vjerskog načina života. Članovi uže obitelji poučavali su ih osnovnim molitvama i vjerskim načelima te su zajedno odlazili na vjerska događanja što je jedna od dimenzija koja je zasigurno doprinijela njihovoj religioznosti i u odrasloj dobi.

Neki ispitanici govore da im vjera doprinosi osjećaju reda, daje smisao života, usrećuje ih, služi im kao pomoć i utjeha, a najviše dobrobiti spominju u aktivnom prakticiranju molitve, što se može povezati s istraživanjem Shogen i Rye (2005) gdje su ispitanici također naglasili da religioznost doprinosi osjećaju mira, pomaže im u razumijevanju dobrog i lošeg te im olakšava nošenje sa stresnim situacijama.

Kao i za osobe tipične populacije, i za osobe s intelektualnim teškoćama, duhovnost i religioznost mogu biti temelj smisla života (Gaventa 1993 prema Turner i sur., 2004), prihvaćanja i samovrednovanja (Vanier, 1998 prema Turner i sur., 2004), razvoja

prijateljstva (Gaventa 1993; Swinton, 2002 prema Turner i sur., 2004) te socijalne i psihološke podrške. Tako su i izjave nekih sudionika u ovom istraživanju potvrdile da vjera doprinosi njihovom osjećaju smisla života, usrećuje ih, pomaže im u razumijevanju nekih unutarnjih stanja i objašnjavanju vanjskih pojava i problema te u nošenju s njima, a u Bogu imaju oslonac i sigurnost (npr. nošenje sa smrću roditelja). Neki od njih su u vjerskoj zajednici stekli prijatelje (druge članove vjerske zajednice, svećenike) s kojima se druže i izvan vjerske zajednice, a koji im sada predstavljaju prirodni krug podrške.

Niz istraživanja pokazuje kako je osobama s invaliditetom duhovnost često jedna od važnijih strategija suočavanja sa svim izazovima i olakšava im nošenje sa stresom (Soeken i Carson, 1987 prema Kaye i Raghvan, 2002), a u odnosu s Bogom dobivaju odgovore na osnovna životna pitanja (Leutar i Leutar, 2016) i to doprinosi njihovu osjećaju mira i zadovoljstva (Keye, 2000 prema Kaye i Raghvan, 2002). Isto tako, u ovom istraživanju, ispitanici govore o mnogim pozitivnim osjećajima koji se kod njih javljaju tijekom aktivnog prakticiranja religioznosti. Vjeruju da se u teškim trenucima mogu osloniti na Božju pomoć, a iz molitve crpe snagu i utjehu pa se osjećaju bolje i smirenije.

9. ZAKLJUČAK

U ovom su radu prikazani rezultati provedenog kvalitativnog istraživanja na temu iskustva i perspektive o duhovnosti i prakticiranju vjere osoba s intelektualnim teškoćama. U tom kontekstu, radom je obuhvaćen i teorijski pregled relevantnih koncepata vezanih uz područje duhovnosti, religioznosti i kvalitete života. Osnovni cilj rada bio je dobiti uvid u iskustva, perspektive i doživljaje osoba s intelektualnim teškoćama povezane s duhovnošću, opisati njihovo prakticiranje vjere i religijski odabir, razumjeti njihov osobni doživljaj vjere, poznavanje vjere i uvidjeti mogućnosti koje im pruža vjerska zajednica.

Ono što se može zaključiti iz dobivenih nalaza u cijelosti je način na koji osobe s intelektualnim teškoćama doživljavaju religioznost i duhovnost, kako ju prakticiraju, koliko dobro poznaju svoju religiju, kakvu podršku im daje vjerska zajednica kojoj pripadaju, koje dobrobiti u kvaliteti života im donosi prakticiranje vjere i koji faktori utječu na ove čimbenike.

Ispitanicima je vjera veoma važna i daje im snagu u nošenju s teškoćama, a Bog je za njih zaštitnik prisutan u dobrim ljudima, svećenikovim riječima i svugdje oko njih. Vjeru posebno doživljavaju kroz molitvu koja im je utjeha, snaga, oslonac i odgovor. Bez obzira

na intelektualne teškoće, ispitanici često u odgovorima pokazuju razumijevanje apstrakcije vjere pa tako, na primjer, jedna ispitanica navodi „Božju nepravdu“ kojom su neke osobe privilegirane kao zbunjujuću te „svoju muku“ tj. životne poteškoće poistovjećuje s Marijinim čime se vidi promišljanje i propitivanje vjere. Osim toga, vjera im pruža utjehu i objašnjenje smrti, a ispovijed doprinosi njihovu osjećaju olakšanja zbog oslobađanja od grijeha. Ispitanci imaju pozitivno iskustvo odlaska na Svetu Misu za što su intrinzično motivirani, a aktivna uklučenost u crkvi doprinosi njihovu zadovoljstvu.

Nadalje, ispitanici defniraju svoju vjeru kao katoličku, pokazuju jasan religijski identitet, poznaju neke obveze i vrijednosti koje ima vjernik, kao što su na primjer dobrota, zajedništvo, molitva, Sveta Misa. Velik je raspon u odgovorima ispitanika u poznavanju Biblije, vjerskih blagdana i sakramenata pa neki iskazuju detaljno poznavanje navedenog dok drugi imaju teškoće s razumijevanjem ovih pojmova.

Može se zaključiti da svi ispitanici aktivno prakticiraju vjeru svakodnevnom molitvom, odlaskom na Svete Mise, ispovijedi, hodočašća, obilježavanjem vjerskih blagdana, odlaskom na dodatne vjerske aktivnosti te prakticiranjem vjere putem medija.

Podrška osobama s intelektualnim teškoćama u religioznosti uvelike ovisi o mjestu stanovanja pa tako osobe iz Zagreba imaju organizirane dodatne vjerske aktivnosti gdje im se približava vjera dok osobe iz Međimurske županije trenutno nemaju takvih aktivnosti. Ipak u crkvi stvaraju prirodni krug podrške i razvijaju prijateljstva. Pokazalo se i kako svećenici imaju posebno važnu ulogu u prihvaćaju osoba s intelektualnim teškoćama u zajednicu. Ispitanici žele podršku u razumijevanju čitanja tijekom Svete Mise, žele se družiti, biti aktivno uključeni i odlaziti na hodočašća.

Vjera ispitanicima donosi mnoge dobrobiti kao što su osjećaj reda, smisla života, pomoć u suočavanju s teškoćama, Bog im je oslonac, utjeha, pomoć, a Sveta Misa izvor radosti, ispunjenosti, mira i mira. Molitva ispitanicima daje snagu, ustrajnost, olakšanje, mir, utjehu, radost i pomoć.

Iz svega proizlazi značaj provedbe daljnjih istraživanja vezanih uz temu duhovnosti i religioznosti osoba s intelektualnim teškoćama kao i drugim vrstama invaliditeta koja uključuju njihovu perspektivu i viđenje ove dimenzije života. Potrebno je sveobuhvatnije ispitati u kojoj mjeri je vjerska zajednica doista inkluzivna, koje mogućnosti i prilagodbe pruža osobama s invaliditetom te kakvu podrška u ovom području pružaju ostali pružatelji usluga. Nadalje, potrebno je budućim istraživanjima uključiti i perspektivu pružatelja

vjerskih usluga te obitelji i/ili skrbnika vezano za ovo područje. Istraživanjima bi trebalo analizirati i najbolje strategije pružanja podrške u religioznosti i istražiti potencijalni model individualnog i osobno usmjerenog, inkluzivnog, duhovno-religioznog plana podrške.

Nalazi dobiveni ovim istraživanjem upućuju na sljedeće preporuke:

- s obzirom na to da je nekim osobama s intelektualnim teškoćama, religioznost i duhovnost važna dimenzija kvalitete življenja, važno je senzibilizirati vjersku zajednicu i pružatelje vjerskih usluga za potpunije prihvaćanje osoba s intelektualnim teškoćama te im prilagoditi vjerske aktivnosti;
- dimenziju duhovnosti i/ili religioznosti je potrebno uključiti u osobno usmjereno planiranje podrške;
- pružatelji podrške u zajednici trebaju omogućiti osobama s intelektualnim teškoćama slobodu u prakticiranju vjere te im u tome pružati individualnu podršku;
- važno je educirati pružatelje podrške o značaju religioznosti za neke osobe s intelektualnim teškoćama i uputiti ih kako im pružati podršku u ovom području;
- za svaku osobu s intelektualnim teškoćama koja pokaže da joj je dimenzija duhovnosti i/ili religioznosti osobno važna, bilo bi uputno napraviti individualni, inkluzivni plan koji se temelji na snagama i jakim stranama osobe, a u kojem su opisani koraci uključivanja u vjersku zajednicu i stupanj potrebne podrške;
- potrebno je educirati pružatelje vjerskih usluga (svećenike, vjeroučitelje) o značajkama osoba s blažim i većim stupnjevima intelektualnih teškoća i načinima na koji se njima pruža podrška kako bi mogli spremnije i bez barijera prihvatiti ove osobe, aktivno ih uključivati i prilagoditi im vjerske aktivnosti;
- u zajednici trebaju biti organizirane dodatne društveno-vjerske aktivnosti u većoj mjeri dostupne i otvorene za uključivanje i aktivno prihvaćanje osoba s intelektualnim teškoćama jer bi to zasigurno doprinijelo proširenju i obogaćivanju njihova prirodnog kruga podrške, socijalnoj uključenosti u druge aktivnosti zajednice te duhovnoj i ostalim dimenzijama kvalitete življenja ovih osoba i njihovih obitelji

Osvarivanje navedenih pretpostavki važno je uzeti u obzir kako osobe s intelektualnim teškoćama ne bi bile zakinute u razvoju vlastite religioznosti i duhovnosti koja uvelike može doprinijeti njihovoj općoj dobrobiti. Svaka osoba, svaki član društva pa tako i osoba

s intelektualnim teškoćama, ima pravo biti jednakopravan član svoje crkve, župe ili vjerske zajednice u kojoj su njezine ili njegove potrebe, želje, jake i slabe strane prihvaćene i dobrodošle. Osim toga, cijela vjerska zajednica može ostvariti veliku korist i dobrobit tj. biti obogaćena prisutnošću i sudjelovanjem osoba s intelektualnim teškoćama u vjerskim aktivnostima jer na taj način može slaviti različitost i puno toga naučiti o ljubavi i služenju kao temeljnim vrednotama koje vjera promiče, socijalnom nauku crkve i sl. Filozofija inkluzije i uzajamnosti, prema kojoj svaki član zajednice dobiva nešto od svakog drugog člana zajednice i obrnuto treba biti temelj u kojem se osobe s intelektualnim teškoćama gleda kao aktivne članove zajednice, a ne samo kao pasivne primatelje pomoći i usluga. I ovim je istraživanjem potvrđeno kako oni mogu, trebaju i žele biti dio vjerske zajednice. Oni doživljavaju svoju duhovnost i religioznost kao važnu značajku života. Oni mogu osvijestiti, u određenoj mjeri razumjeti i prakticirati svoju vjeru koja im je veliki oslonac u svakidašnjem životu i teškim trenucima i to je potrebno poštovati tako da im se pruži potrebna podrška u ovom području i prihvati ih se kao jednakovrijedne članove vjerskih zajednica.

10. POPIS LITERATURE

- AAIDD (2017) American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, Definition of Intellectual Disability <http://aaidd.org/intellectual-disability/definition#.WRRWnvnyjIW>. Pristupljeno 11.5.2017.
- AAIDD (2017) American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, Spirituality <https://aaidd.org/news-policy/policy/position-statements/spirituality#.WNKTavk1_IU>. Pristupljeno 22.3.2017.
- Ashley, P. (2007): Toward an Understanding and Definition of Wilderness Spirituality. *Australin Geographer*, 38 (1), 53-69.
- Bilić, M. i Bratković, D. (2004): Neki pokazatelji subjektivnog doživljaja kvalitete življenja odraslih osoba s mentalnom retardacijom smještenih u domu za samostalno stanovanje. *Zbornik radova 5. međunarodnog seminara: Dobra edukacijsko- rehabilitacijska praksa za 21. stoljeće*, Trakošćan, 14.-16.05., Savez defektologa Hrvatske.
- Boswell, B., Hamer, M., Knight, S., Glacoff, M. i McChesney (2007) : Dance of disability and spirituality. *Journal of Rehabilitation*, 73 (4), 33-40.
- Bratković, D. i Rozman, B. (2006): Čimbenici kvalitete življenja osoba s intelektualnim teškoćama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42 (2), 101-112.
- Braun, V. i Clarke, V. (2006): Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Demmons, A.T. (2007): Tacit and Tactile Knowledge of God. *Journal of Religion, Disability & Health*, 11(4), 5-21.
- Dučkić, A. i Blažeka Kokorić, S. (2014): Duhovnost- resurs za prevladavanje kriznih životnih situacija kod pripadnika karizmatskih zajednica. *Ljetopis socijalnog rada*, 21(3), 125-452.
- Emily Katherine Schulz (2005): Spirituality and Disability: An Analysis of Selected Themes, *Occupational Therapy In Health Care*, 10.1080/J003v18n04_05, 57-83.

- Goldstein, P. i Jones, A. (2015): Including individuals with disabilities in a faith community: a framework and example. *Journal of Disability & Religion*, 19:1, 1-14.
- ICD 10 (2017) International Classification of Diseases <http://www.icd10data.com/ICD10CM/Codes/F01-F99/F70-F79>. Pristupljeno 11.5.2017.
- Inclusion Europe (2014) European standards for making information easy to read and understand, <http://easy-to-read.eu/wp content/uploads/2014/12/HR_Information_for_all.pdf>. Pristupljeno 26.6.2017.
- J. Poston, D. i Turnbull, A.P. (2004): Role of Spirituality and Religion in Family Quality of Life for Families of Children withDisabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 39 (2), 95-108.
- Katz, G. i Lazcano-Ponce, E. (2008): Intellectual disability: definition, etiological factors, classification, diagnosis, treatment and prognosis. *Salud pública de México*, 50 (2), 132-141.
- Kaye, J. i Raghavan, S. (2002): Spirituality in disability and illness. *Journal of Religion and Health*, 41 (3), 231-242.
- Leutar, Z., Leutar, I. i Turčinović, J. (2013): Iskustvo socijalnih radnika o duhovnosti u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 20 (2), 215-239.
- Leutar, Z. i Leutar, I. (2010): Religioznost i duhovnost u socijalnom radu. *Crkva u svijetu*. 45 (1), 78-103.
- Leutar, Z. i Leutar, I. (2017): Duhovnost kao resurs snage i otpornosti obitelji u rizičnim okolnostima. *Nova prisutnost*, 15 (1), 65-88.
- Liu, E., Carter, E., Boehm, T., Annandale, N. i Taylor, C. (2014): In Their Own Words: The Place of Faith in the Lives of Young People With Autism and Intellectual Disability. *Intellectual and developmental disabilities*, 52 (5), 388–404.
- Marinović Jerolimov, D. (2005): Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnoga i individualnoga. *Sociologija sela*, 168 (2), 303–338.
- Miles, M. B. i Huberman, A. M. (1994): *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Morisse, F., Vandemaele, E., Claes, C., Claes, L i Vandevelde, S. (2013): Quality of life in persons with intellectual disabilities and mental health problems: An explorative study. *The Scietific World Journal*, 491918.
- Not, T. (2008): Mentalna retardacija: definicija, klasifikacija i suvremena podrška osobama s intelektualnim teškoćama. *Nova prisutnost*, 6 (3), 339-351.
- Nota, L., Ferrari, L. i Wehmeyer, M (2007): Self-Determination, Social Abilities and the Quality of Life of People With Intellectual Disability. *Journal of Intellectual Disability Research,* 51 (11), 850-865.
- Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju (2006) Etički kodeks odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, <https://mzo.hr/sites/default/files/links/eticki_kodeks.pdf>. Pristupljeno 27.6.2017.
- Otilija Bat, J. (2010): Osobe s intelektualnim teškoćama u tranziciji društvenog modela skrbi: društvo i Crkva pred izazovima vremena. *Nova prisutnost*, 8 (2), 260–267.
- Sense, A. J. (2006): Driving the bus from the rear passenger seat: Control dilemmas of participative action research. *International Journal of Social Research Methodology*, 9 (1), 1-13.
- Shogren, K. i Rye, M. (2005): Religion and individuals with intellectual disabilities: An ecploratory study of self-reported perspectives. *Journal of Religion, Disability & Health*, 9 (1), 29–53.
- Stengl, I. (2013): Vjera kao hod temeljnog povjerenja. *Služba Božja*, 53 (1), 64-79.
- Šestak, I. (2008): Pokazatelji čovjekove duhovne dimenzije. Analiza čovjekovih vlastitosti. *Obnovljeni život*, 63 (1), 3-19.
- Tanyi, R. (2002): Towards clarification of the meaning of spirituality. *Journal of Advanced Nursing*, 39(5), 500–509.
- Tkalec Verčić, A., Sinčić Ćorić, D. i Pološki Vokić, N. (2010): *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada. Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. M.E.P., Kerschoffset d.o.o., Zagreb.
- Treloar, L. (2002): Disability, spiritual beliefs and the church: the experiences of adults with disabilities and family members. *JAN*, 40 (5), 594-603.

- Turner, S., Hatton, C., Shah, R., Stansfield J. i Rahim N. (2004): Religious expression amongst adults with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 17 (3), 161–171.
- Walmsley, J. i Johnson, K. (2003): *Inclusive Research With People With Learning Disabilities: Past, Present, and Futures.* London: Jessica Kingsley Publisher.
- WHO (2010) World Health Organization. Definition: intellectual disability, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mental-health/news/news/2010/15/childrens-right-to-family-life/definition-intellectual-disability>. Pristupljeno 11.5.2017.
- WHO (2010) World Health Organization. Measuring qulity of life, <http://www.who.int/healthinfo/survey/whoqol-qualityoflife/en/>. Pristupljeno 11.5.2017.

11. PRILOZI

11.1. PRILOG 1

SPORAZUM ISTRAŽIVAČA I SUDIONIKA ISTRAŽIVANJA

DATUM:
ISTRAŽIVAČ:
SUDIONIK:

HVALA VAM ŠTO ĆETE SUDJELOVATI U OVOM ISTRAŽIVANJU!
VAŽNO MI JE VAŠE MIŠLJENJE.

VAŠE MIŠLJENJE ĆE NAM POMOĆI DA BI BOLJE RAZUMIJELI KAKO OSOBE S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA DOŽIVLJAVAJU DUHOVNOST.

CILJ *OVOG ISTRAŽIVANJA JE DOBITI UVID U ISKUSTVA, PERSPEKTIVE I DOŽIVLJAJE OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA POVEZANE S DUHOVNOŠĆU, OPISATI NJIHOVO PRAKTICIRANJE VJERE I RELIGIJSKI ODABIR, RAZUMJETI NJIHOV OSOBNI DOŽIVLJAJ VJERE, POZNAVANJE VJERE I UVIDJETI MOGUĆNOSTI KOJE IM PRUŽA VJERSKA ZAJEDNICA.*

- POTREBNA MI JE VAŠA **SUGLASNOST**.
  VAŠA SUGLASNOST ZNAČI DA DOBROVOLJNO SUDJELUJETE U ISTRAŽIVANJU.

- VAŠA ULOGA U ISTRAŽIVANJU JE JAKO VAŽNA.
  SUDJELOVAT ĆETE U RAZGOVORU (**INTERVJU**).

  ZAJEDNO ĆEMO KOMENTIRATI **REZULTATE**.

  RAZGOVARAT ĆEMO O ONOME ŠTO STE REKLI.

  ŽELIM DA VAM BUDE **UGODNO**.

  VAŠI PODACI ĆE BITI ZAŠTIĆENI.

- IMATE PRAVO REĆI AKO O NEČEMU **NE ŽELITE RAZGOVARATI**.
  UVIJEK ME **MOŽETE PITATI** ŠTO ŽELITE.

  AKO ĆE VAM BITI NAPORNO MOŽEMO IMATI **PAUZU ILI ZAVRŠITI**.

- VI MOŽETE ODLUČITI ŽELITE LI ODGOVORITI NA PITANJE ILI NE.
  MOŽETE REĆI AKO ŽELITE **PAUZU**.

  MOŽETE REĆI AKO ŽELITE DA **ZAVRŠIMO**.

  PITAT ĆU VAS PITANJA POVEZANA S TEMOM ISTRAŽIVANJA.

  MOŽETE REĆI I NEŠTO ŠTO **NIJE BILO PITANJE**.

  MOŽEMO O TOME RAZGOVARATI.

  POSTAVLJAT ĆU VAM PITANJA DA BIH BOLJE RAZUMJELA ŠTO MISLITE.

  ZAJEDNO ĆEMO PREGLEDATI **REZULTATE.**

  ZAJEDNO ĆEMO DONIJETI ZAKLJUČKE I PREPORUKE ZA PROMJENE.

VAŽNO NAM JE VAŠE MIŠLJENJE DA BISMO ZNALI ŠTO JE **POTREBNO PROMIJENITI**.
VI MOŽETE SUDJELOVATI U TOJ PROMJENI!
AKO SE SLAŽETE S REČENICAMA KOJE SU GORE NAPISANE, MOLIM VAS DA POTPIŠETE PRISTANAK NA ISTRAŽIVANJE.

UNAPRIJED ZAHVALJUJEM!

ISTRAŽIVAČ SUDIONIK ISTRAŽIVANJA

______________ __________________

11.2. PRILOG 2

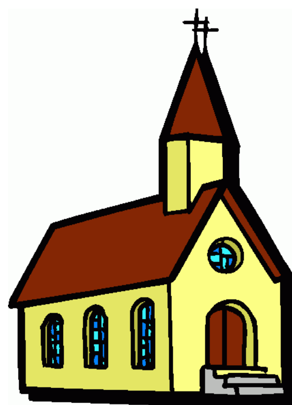
INFORMATIVNI LETAK

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski
fakultet

ISKUSTVA I PERSPEKTIVE O DUHOVNOSTI I PRAKTICIRANJU VJERE OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

GLAVNA ISTRAŽIVAČICA I OSOBA KOJU MOŽETE KONTAKTIRATI:

- ✓ RAHELA KOČILA

  E-MAIL: RAHELA.KOCILA@GMAIL.COM

  MOBITEL: 0981888360

ČLANOVI ISTRAŽIVAČKOG TIMA:

- ✓ IZV.PROF.DR.SC. DANIELA BRATKOVIĆ
- ✓ DR. SC. NATALIJA LISAK

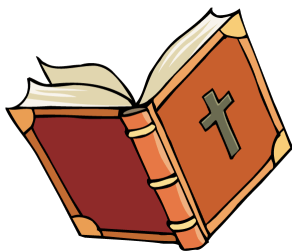
ČAST NAM JE POZVATI VAS DA BUDETE DIO NAŠEG ISTRAŽIVANJA!

TIJEKOM NAŠEG RAZGOVORA ŽELIM SAZNATI KAKO VI

DOŽIVLJAVATE SVOJU VJERU

KAKO DOBRO POZNAJETE SVOJU VJERU

KOJE MOGUĆNOSTI IMATE U VJERSKOJ ZAJEDNICI

VAŠE MIŠLJENJE ĆE NAM POMOĆI DA SAZNAMO ŠTO TREBAMO POBOLJŠATI!

11.3. PRILOG 3

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Osobni doživljaj vjere i religijsko opredjeljenje* (sudionik 1)

1. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju osobni doživljaj vjere i religijskog opredjeljenja?

Tematsko područje**: Osobni doživljaj vjere i religijsko opredjeljenje**

Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
"Za mene je vjera na prvom mjestu."	Ispitanici je vjera na prvom mjestu.	Vjera kao prioritet.	DOŽIVLJAJ VJERE
"Vjera je za mene nešto predivno."	Ispitanica doživljava vjeru kao nešto predivno.	Vjera kao nešto predivno, a neopisivo.	
"(...) i volim svete sličice, svete slike, to si sama vidjela."	Ispitanici voli svete sličice i slike.	Naklnost svetim sličicama.	
"Znam da je Bog uz mene i on me čuva uvijek i on je taj jedini koji određuje moju sudbinu."	Ispitanica osjeća Božju prisutnost koji ju čuva i koji određuje njenu sudbinu.	Bog koji je stalno prisutan, zaštitnik i određuje sudbinu.	DOŽIVLJAJ BOGA
"Za mene je Bog moj nebeski otac. On je taj koji me poslao na ovaj svijet."	Ispitanica doživljava Boga kao nebeskog oca koji ju je poslao na svijet.	Bog kao nebeski otac koji nas šalje na svijet.	
"Meni je definitivno Bog na prvom mjestu."	Ispitanici je Bog na prvom mjestu.	Bog kao najvažniji prioritet.	
"Meni je Bog sve."	Ispitanici je Bog sve.	Velika važnost Boga.	
"(...) bez Marije ne možemo do Isusa, dakle Isusu dolazimo preko Marije, preko Gospe. Upravo je ona jedina ta, preko nje možemo doći do Isusa."	Ispitanica naglašva da je Marije put do Isusa.	Marija kao put do Isusa.	
"Pa zato što mi Bog šalje divne ljude u moj život i kroz koje teške sam prolazila u životu i tu su mi bili i moj, svi, moja obitelj, prijatelji, dakle."	Ispitanica vjeruje da joj Bog šalje dobre ljude koji su uz nju u teškim trenucima.	Doživljaj Boga kroz dobre ljude u teškim trenucima.	
"Bog djeluje kroz ljude samo mu mi moramo otvoriti svoje srce i dopustiti da on djeluje preko nas."	Ispitanica vjeruje da Bog djeluje kroz ljude koji mu to dopuste i otvore svoje srce.	Doživljaj Boga koji djeluje kroz ljude koji mu to dopuste i otvore svoje srce.	
"Čovjek cijeli život spoznaje Boga jer Bog ti polako određuje sudbinu, polako."	Ispitanica vjeruje da čovjek cijeli život spoznaje Boga koji određuje sudbinu.	Boga, koji određuje sudbinu, spoznajemo cijeli život.	

"Ja prihvaćam i drugih vjeroispovijesti (...) kao prijateljske, definitivno jer ja vidim da religije bi trebale se slagati i da ne bi trebale međusobno, ovo što se događa u svijetu to je prestrašno."	Ispitanica prijateljski doživljava druge vjeroispovijesti i smatra da bi se religije međusobno trebale slagati.	Doživljaj drugih religija kao prijateljskih i želja za njihovim međusobnim slaganjem.	DOŽIVLJAJ DRUGIH VJEROISPOVIJESTI
"(...) trebali bi malo više ljudi poradit na tome da je, bilo da si muslimanske vjeroispovijesti ili katoličke ili bilokoje kršćanske, da je to jedan Bog."	Ispitanica smatra da sve religije imaju jednog Boga koji nas je sve stvorio.	Sve vjeroispovjesti imaju istog Stvoritelja.	
"Jedan Bog koji je i nas i njih stvorio i da bi to trebalo prestati u svijetu ovo što se događa."	Ispitanica smatra da bi nemiri između različitih vjeroispovijesti trebali prestati.	Želja za mirom između raziličitih vjeroispovijesti.	
"Jedino da se religije međusobno poštuju i da bi ljudi malo više trebali razmišljati o nekim situacijama, što Bog želi, a što ne želi. Svi zajedno trebamo gledati da bi svijet bio bolji i ljepši."	Ispitanica bi željela da se religije međusobno poštuju i da se na taj način gleda da svijet bude bolji i ljepši.	Želja za međusobnim poštivanjem različitih religija kako bi svijet bio bolje i ljepše mjesto.	
"(...) osjećam i ta divna ljudska srca u ljudima, u Kraljici sv.Krunice. Tamo gdje ja idem kod dominikanaca."	Ispitanica u crkvi doživljava divna ljudska srca.	Doživljaj ljudskih srca u crkvi.	DOŽIVLJAJ CRKVE
"Ja sam crkva, ti si crkva. Dakle crkva nije samo građevina nego je crkva smo mi svi koji smo ovdje u prostoriji. Mi smo crkva. Jer Isus je rekao: „Ti si Petar stijena i na tebi ću sagraditi svoju crkvu." Isus je rekao Petru, a prije toga se on zvao Šimun, a onda je on njemu rekao ti ćeš se zvati Petar stijena. Dakle mi smo crkva."	Ispitanica doživljava, temeljem Biblijskog citata, sebe i sve ljude kao crkvu.	Doživljaj sebe i svih ljudi kao crkve.	
"(...) zato što to zajedništvo s Bogom zapravo mi je jako bitno (...)"	Ispitanica doživljava odlazak na Svetu Misu kao zajedništvo s Bogom i to joj je jako bitno.	Doživljaj Svete Mise kao zajedništva s Bogom. Velika važnost toga doživljaja.	
"(...) a i eto baš radujem se Tijelu Kristovu koje se daje tijekom mise. Dakle, radujem se Tijelu Kristovu."	Ispitanica tijekom Svete Mise posebno raduje Tijelu Kristovu.	Tijelo Kristovo kao izvor radosti tijekom Svete Mise.	

“Volim ići u crkvu. Volim moliti.”	Ispitanica voli ići u crkvu i moliti.	Molitva i odlazak u crkvu kao omiljene aktivnosti.	
“Štovateljica sam reda Sv. Dominika. Meni je taj red najbolji, preko njih je upravo Jean Vanier upoznao nas, osobe s invaliditetom.”	Ispitanica je štovateljica reda Sv. Dominika jer je preko njih Jean Vanier upoznao osobe s invaliditetom.	Sklonost redu Sv. Dominika kao značajnog u djelovanju Jeana Vaniera s osobama s invaliditetom.	
“Zato što je moja prijateljica umrla prije dvije godine sa samo trideset godina. Sveti Dominik je rekao kad je on umirao ja ću biti vama još više i s vama i puno ću vam više pomagati nego za vrijeme svog života.”	Ispitanica smatra da joj prijateljica koja je umrla pomaže kao zagovornik na nebu i doživljava umrle osobe kao zaštitnike živih temeljen svjedočanstva Svetog Dominika.	Doživljavanje mrtvih kao zagovornike živih na nebu	DOŽIVLJAJ SMRTI

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Osobni doživljaj vjere i religijsko opredjeljenje* (sudionik 3)

1. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju osobni doživljaj vjere i duhovnosti?

Tematsko područje**: Osobni doživljaj vjere i duhovnosti**

Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„V Boga.“	Ispitanica vjeruje u Boga.	Vjerovanje u Boga.	DOŽIVLJAJ BOGA
„Dobar. Jer poučava prek Bilbliji i prek propovijedi da je Bog ljubav.“	Ispitanica pozitivno doživljava Boga koji je ljubav.	Doživljaj Božje dobrote i ljubavi.	
„Čovek pun razumevanja, ljubavi i poštenja.“	Ispitanica doživljava Boga kroz ljude pune razumijevanja i ljubavi.	Doživljaj Boga kroz ljude pune razumijevanja i ljubavi.	
„Mislim da je Bog z menom.“	Ispitanica doživljava stalnu Božju prisutnost.	Doživljaj stalne Božje prisutnosti.	
„Najbolje me mučiju ovi Romi koji bole živiju nego ja, a nisu nikaj delali. Tebe to ne moči? To Bog nije u pravu kaj je Bog dao Romamima, bole nego meni i tebi. Vidi kak ti se tata moči, mama ti se moči, ti se močiš, a oni, moreju krasti i onda je bezobrazen. To je nej	Ispitanica osjeća prisutnost „Božje nepravde“ zbog privilegiranosti nekih osoba.	Doživljaj „Božje nepravde“	

lepo. To je nej Božja radnja, to se ja bunim.“			
„Marija kak je mlada ka je mama bila i isto ka je trpela kak i ja. To su mi jako lepi, čak se morem ono rasplakati dok čujem.“	Ispitanica se poistovjećuje s Marijom koja je trpjela i bila majka isto kao i ispitanica.	Poistovjećivanje s Marijom u trpljenju i majčinstvu.	DOŽIVLJAJ MARIJE
„Jer ljudi da su beobrazni jeni prema drugomu i gledi de bu ti kakše zlo napravio i veliju da putem Sotone to oni delaju.“	Ispitanica doživljava „Sotonu“ kroz ljude koji su zli jedni prema drugima.	Doživljaj „Sotone“ kroz zle ljude.	DOŽIVLJAJ „SOTONE“
„Iskrenost.“	Ispitanica doživljava vjeru kao iskrenost.	Doživljaj vjere kroz iskrenost.	DOŽIVLJAJ VJERE
„Budi v semu strpljiv.“	Ispitanicu vjera uči strpljivosti.	Strpljivost kao bitna značajka vjere.	
„Zato ka se mešaju v politiku, to mi je nej lepo. Ako počneš na primjer ve da se mij spominamo o ovomu golobeku, nebrem ja temu brnuti o boru već ako je golub je golob. Oni se nemaju kaj mešati.“	Ispitanici se ne sviđa kada svećenik govori o politici.	Politika kao negativna dimenzija u doživljavanju svećenika.	DOŽIVLJAJ SVEĆENIKA
„Sviđa mi se kak je Isus odrasel, kak je bio pun ljubavi, razumijevanja, kak je to ljudima pomagao (...)“	Ispitanici se sviđa kad svećenici propovijedaju o Isusu.	Propovijedanje o Isusovoj ljubavi kao pozitivna dimenzija u doživljavanju svećenika.	
„Pošten čovek.“	Ispitanica doživljava svećenika kao poštenog čovjeka.	Doživljaj svećenika kao poštenog čovjeka.	
„Svako ima svojega križa i svoje trpljenje (...)“	Ispitanica poistovjećuje svoju patnju i patnju drugih s Isusovom patnjom na križu.	Isusova patnja kao temelj za razumijevanje svih patnji u svijetu.	DOŽIVLJAJ PATNJE
„Najbolša mi je Kakav prijatelj je Isus i Glori, glori, aleluja.“	Ispitanica voli crkvene pjesme.	Sklonost crkvenim pjesmama.	DOŽIVLJAJ CRKVENIH PJESAMA

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Osobni doživljaj vjere i religijsko opredjeljenje* (sudionik 4)

1. Istraživačko pitanje: Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju osobni doživljaj

vjere i duhovnosti?			
Tematsko područje: **Osobni doživljaj vjere i duhovnosti**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„U Isusa."	Ispitanica vjeruje u Isusa.	Doživljaj vjere u Isusa.	DOŽIVLJAJ VJERE
„Ne znam."	Ispitanica ne zna definirati što bi za nju bila vjera.	Teškoće u definiranju vjere.	
„Je."	Ispitanici je vjera bitna.	Velika važnost vjere.	
„Mislim da je."	Ispitanica misli da Bog postoji.	Postojanje Boga.	DOŽIVLJAJ BOGA
„On postoji."	Ispitanica vjeruje da Bog postoji.		
„Dober."	Ispitanica doživljava Boga kao dobrog.	Božja dobrota.	
„Mislim da je. Negda je."	Ispitanica misli da zlo postoji i ponekad ga se boji.	Postojanje zla i strah od zla.	DOŽIVLJAJ „SOTONE"
„Je."	Ispitanica potvrđuje da voli ići u crkvu.	Sklonost odlasku u crkvu.	DOŽIVLJAJ CRKVE
„Je. Samo mi je nej lepo dok je dugo Misa pa sam već lačna i tak."	Ispitanici je lijepo u crkvi, ali joj se ne sviđa kad Sveta Misa traje predugo jer je joj je to naporno i postaje gladna.	Naporna Sveta Misa koja predugo traje.	
„Zato jer očem."	Ispitanica ide u crkvu jer ona to želi.	Želja za odlaskom u crkvu.	
„Ne sviđa mi se dok telefoni zvoniju v crkvi, sam to. Ja navek isključim telefon. Jemput je svećenik reko ka svi koji imaju mobitele moraju zgasiti."	Ispitanici se ne sviđa kad u crkvi nekome zvoni telefon.	Neodobravanje zvonjenja telefona u crkvi.	
„Dok se moli Oče Naš i te molitve."	Ispitanici se najviše sviđa molitva Očenaša tijekom Svete Mise.	Molitva Očenaša kao omiljena aktivnost tijekom Svete Mise.	
„Ne znam. Poslušam kaj svećenik govori na Misi."	Iako ispitanica sluša što svećenik govori na Svetoj Misi, ne zna definirati sviđa li joj se to što čuje ili ne.	Nesigurnost oko odobravanja svih svećenikovih riječi.	DOŽIVLJAJ SVEĆENIKA
„Volim."	Ispitanica voli pjesme koje se pjevaju u crkvi.	Sklonost crkvenim pjesmama.	DOŽIVLJAJ CRKVENIH PJESAMA
„Bilo mi je lepo dok je bila Vjera i Svjetlo, plesali smo i pjevali, družili se, častili i tak."	Ispitanici je bilo lijepo kad su u Vjeri i Svjetlo organizirali druženje.	Sklonost dodatnim vjerskim aktivnostima organizacije Vjere i Svjetla.	DODATNE VJERSKE AKTIVNOSTI

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Osobni doživljaj vjere i religijsko opredjeljenje* (sudionik 5)

1. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju osobni doživljaj vjere i duhovnosti?			
Tematsko područje**: Osobni doživljaj vjere i duhovnosti**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Vjerujem u Boga."	Ispitanica vjeruje u Boga.	Vjerovanje u Boga.	DOŽIVLJAJ BOGA
„Ja mislim da postoji."	Ispitanica misli da Bog postoji.	Vjerovanje u Božje postojanje.	
„Dobar."	Ispitanica vjeruje da je Bog dobar.	Pozitivno doživljavanje Boga.	
„Da."	Ispitanici je vjera važna.	Važnost vjere.	DOŽIVLJAJ VJERE
„Jako mi je lijepo v crkvi."	Ispitanici je lijepo u crkvi.	Osjećaj ugode u crkvi.	DOŽIVLJAJ CRKVE
„Lepo mi je. Volim oditi v crkvu."	Ispitanica voli ići u crkvu.	Pozitivno iskustvo crkve kroz osjećaj sviđanja odlaska u crkvu.	
„Sviđaju mi se."	Ispitanica voli crkvene pjesme.	Pozitivan doživljaj crkvenih pjesama.	
„Ja očem iti."	Ispitanica odlazi u crkvu svojom željom i inicijativom.	Samostalna inicijativa za odlazak u crkvu.	
„Sviđa mi se, istina je."	Ispitanici se sviđa to što svećenik govori na Svetoj Misi i smatra da su njegove riječi istinite.	Doživljaj istinitosti svećenikovih riječi.	DOŽIVLJAJ SVEĆENIKA
„Jako je bilo lepo dok je bila Vjera i Svjetlo."	Ispitanici su se svidjele aktivnosti organizacije Vjere i Svjetlo.	Zadovoljstvo dodatnim vjerskim aktivnostima za osobe s intelektualnim teškoćama organiziranih od strane organizacije Vjere i Svjetla	DOŽIVLJAJ DODATNIH VJERSKIH AKTIVNOSTI
„To je jako zanimljivo."	Ispitanici su zanimljive aktivnosti koje organizira organizacija Totus Tuus.	Zadovoljstvo dodatnim vjerskim aktivnostima u koje je uključena cijela vjerska zajednica, a koje organizira organizacija Totus Tuus.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Osobni doživljaj vjere i religijsko opredjeljenje* (sudionik 6)

1. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama definiraju osobni doživljaj vjere i duhovnosti?			
Tematsko područje**: Osobni doživljaj vjere i duhovnosti**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Vjernik i vjera su kad ja učim moliti."	Ispitanik naglašava da je za njega vjera kad uči moliti.	Učenje molitve kao doživljaj vjere.	DOŽIVLJAJ VJERE

„Da, bitna mi je. Vjera mi puno znači i živjeti s vjerom.“	Ispitaniku je vjera bitna i život s vjerom mu je veoma važan.	Velika važnost vjere i života u vjeri.	
“Ja vjeru nosim u srcu (…) “	Ispitanik vjeru nosi u srcu.	Vjera je u srcu.	
„Imam Bibliju i sve za čitat. Jako volim.“	Ispitanik ima Bibliju koju jako voli.	Sklonost prema Bibliji.	DOŽIVLJAJ BIBLIJE
“Da. Postoji u nebu, gore. Snaga Božja i Isus Krist.”	Sudionik da je Bog na nebu.	Bog koji je na nebu.	DOŽIVLJAJ BOGA
“Ja tu imam laptop i uvijek gledam, kako je odjeven, on ima crnu haljinu, ima i plavu.”	Ispitanik doživljava Boga kao konkretnu osobu koju gleda na laptopu.	Konkretan doživljaj Boga.	
“Ja nikad se ne bojim jer je Bog uz mene.”	Ispitanik se ne boji jer vjeruje da je Bog uz njega.	Bog doprinosi osjećaju sigurnosti.	
“Biblija mi znači puno toga.”	Ispitaniku je Biblija značajna.	Velika važnost Biblije.	DOŽIVLJAJ BIBLIJE
“Meni je omiljen Sv. Ivan apostol. To je moj svetac.”	Ispitaniku voli Sv. Ivana apostola.	Velika važnost Sv. Ivana apostola.	DOŽIVLJAJ SVETCA
“Da lijepo mi je.”	Ispitanik je volio ići na vjeronauk kada je imaš mogućnosti.	Sklonost odlaska na vjerunauk.	DOŽIVLJAJ VJERONAUKA
“Jako volim. Volim kad ministriram, volim svašta, vodu, vino i kalež, sve.”	Ispitanik voli ići na Svetu Misu, a najdraže mu je kad je ministrant.	Sklonost odlaska na Svetu Misu i aktivnosti ministranta.	DOŽIVLJAJ SVETE MISE
“Da, je. Meni se sviđa puno toga.”	Ispitaniku se sviđa to što svećenik govori na Svetoj Misi.	Pozitivan doživljaj svećenika.	
“Mise uvijek volim.”	Ispitanik voli ići na Svetu Misu.		
“Sviđaju mi se pjesme jako lijepo.”	Ispitanik voli pjesme tijekom Svete Mise.	Pjesme kao bitna dimenzija Svete Mise.	
“Meni je lijepo tamo i gledam ono gore i prekrasna mi je, sve je lijepo.”	Ispitanik naglašava da mu je lijepo u crkvi i da mu se sviđa kao građevina.	Sviđanje crkve kao građevine.	DOŽIVLJAJ CRKVE
“Samo je meni lijepo u katedralu ići, prekrasna i sve.”	Ispitanik voli ići u katedralu koja mu je lijepa.	Katedrala kao omiljena crkva.	
“Meni se sviđa lijepo tamo i volim kako je crkva građena i meni crkva najljepše i to	Ispitanicu se sviđa kako je crkva građena i jako mu je crkva lijepa.	Doživljaj građevinske ljepote crkve.	

sve.”			

11.4. PRILOG 4

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Poznavanje religijskog opredjeljenja* (sudionik 1)

2. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Poznavanje religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„On je taj koji je i stvorio ovaj svijet počevši od prvih ljudi Adama i Eve. Oni su bili prvi ljudi koje je Bog, naš nebeski otac, stvorio.“	Ispitanica govori kako je Bog stvorio prve ljude i cijeli svijet.	Bog kao stvoritelj prvih ljudi i cijelog svijeta.	POZNAVANJE BOGA
„Vjernik znači biti, živjeti u skladu, ne samo sa vjerom u crkvi nego i izvan crkve.“	Ispitanica vjeruje da vjernik treba živjeti vjeru ne samo u crkvi već i izvan nje.	Vjernik kao osoba koja živi vjeru u crkvi i izvan nje.	POZNAVANJE DUŽNOSTI VJERNIKA
„Obaveze vjernika su pomagati jedni drugima, biti u zajedništvu (...)“	Ispitanica navodi da je obveza vjernika da budu dobri jedni prema drugima i da su u zajedništvu.	Život u dobrobiti i zajedništvu kao obveza vjernika.	
„(...) nije samo bitno ono da čovjek ide u crkvu nego živjeti crkvu u sebi, dakle i moliti.“	Ispitanica naglašava da nije bitno samo da vjernik ide u crkvu nego i da živi crkvu u sebi tako da moli.	Vjernik je osoba koja živi crkvu u sebi tako da redovito moli.	
„(...) ja stvarno prihvaćam svakog čovjeka u svoje srce (...)“	Ispitanica prihvaća svakog čovjeka.	Prihvaćanje svakog čovjeka.	
„(...) i molim za ovaj svijet, molitva je jako bitna.“	Ispitanica smatra da je molitva jako bitna.	Važnost molitve	
„Utemeljitelj Vjera i svjetla. Njega je dominikanac Thomas Philip, pričao je osobama s invaliditetom, on je radio u jednoj instituciji tako i onda njega pokušao potaknuti i on kaže ma kako ću se ja s njima sporazumjeti pa daj nemoj molim te, kak ću ja to, definitivno neću moći njih razumjeti, a onda je on došao ipak i upoznao je nas osobe s	Ispitanica opisuje kako je Jean Vanier utemeljio Vjeru i svjetlo i Arku.	Poznavanje nauka i života Jeana Vaniera kao utemeljitelja Vjere i svjetla i Arke.	POZNAVANJE SVEĆENIKA KOJI POSEBNO BRINE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

intelektualnim teškoćama i shvatio da se moraju te mnoge stvari promijeniti i tada je pokrenuo međunarodni pokret, udruga Arka (...)70-ih je počeo i međunarodni pokret Vjera i svjetla koji je također on utemeljio.“			
„Moja vjera je kršćanska.“	Ispitanica definira svoju vjeru kao kršćansku.	Kršćanstvo kao vjera.	DEFINIRANJE SVOJE VJERE
„Vjeronauk je predmet u školi. Dok sam ja išla u školu. Sad je predmet i u ckrvi.“	Ispitanica razumije da je vjeronauk predmet u školi i crkvi.	Vjeronauk kao predmet u školi i crkvi.	POZNAVANJE ZNAČENJA I ULOGE VJERONAUKA
„Uči se o Isusu, o Mariji, o Bogu, o Starom i Novom Zavjetu, o Starozavjetnim junacima kao što je bio kralj David koji je oslobodio Izraelce od Filestejce Golijata. Dakle, uči se puno toga i to je dio naše ljudske povijesti.“	Ispitanica objašnjava da se na vjeronuku uči o Bogu, Mariji, Isusu, Starom i Novom Zavjetu, Starozavjetnim junacima i puno toga što je dio naše povijesti.	Učenje religijskih tema na vjeronauku koje su dio naše ljudske povijesti.	
„Biblija je naše Sveto pismo. Ona govori o Bogu i upravo je podijeljena na Stari i Novi Zavjet.“	Ispitanica razumije Bibliju kao Sveto pismo koje govori o Bogu i podjeljeno je na Stari i Novi Zavjet.	Biblija kao Sveto Pismo podijeljeno na Stari i Novi Zavjet koji govore o Bogu.	POZNAVANJE BIBLIJE
„Samson i Dalila. Samson je živio u Starom Zavjetu. On je, pošto su Filestejci bili drugačiji narod, oni su gnjavili Izraelce, nisu im davali tu slobodu. Onda je Bog poslao Anđela njegovom ocu Manuahu da će mu žena roditi dijete i da mu nikada ne režu kosu zato što kosa je znak njegove snage i Samson kako je oslobađao Izraelce, al tek ih je pobijedio nakon što je srušio cijeli taj njihov hram, tek ih je, kad je i on poginuo, njega su oslijepili kad ga je Dalila izdala, međutim, Dalila je saznala da je učinila veliku pogrešku i tako je bila tužna da je uopće nisu novci zanimali koliko je shvatila da ga je izdala i da nije uredu.“	Ispitanica priča neke biblijske događaje.	Poznavanje i prepričavanje nekih biblijskih događaja.	
„Kraljica Sv. Krunice.“	Ispitanica naglašava svoju omiljenu crkvu	Kraljica Sv. Krunice kao omiljena duhovna	POZNAVANJE

	pjesmu.	pjesma.	CRKVENIH PJESAMA
„To je krštenje, prva pričest, ispovijed, vjenčanje, svećenički red, ima ih još, krizma i prva pričest."	Ispitanica poznaje sakramente svoje crkve.	Poznavanje i nabrajanje sakramenata crkve.	POZNAVANJE SAKRAMENATA
„Da pravo kažem krštenjem, jednostavno tada se postane kršćanin."	Ispitanica naglašava krštenje kao sakrament kojim se postaje kršćanin.	Krštenje kao sakrament kojim se postaje kršćanin.	
„Znadem Veliku Gospu. To je dan kada je Marija, naša majka, uznesena na nebo. Božić, to je rođenje našega spasitelja Isusa Krista. Znadem Uskrs, to je dan kada je naš Gospodin uskrsnuo i svojim uskrsnućem pobijedio smrt. Znadem Tijelovo, znadem Svječnicu, prikazanje Gospodinovo u hramu koji je ujedno i naš blagdan Vjere i svjetla zato što ti sama riječ govori Vjera i svjetlo. Dakle, vjera je, ali je prisutno i svjetlo obasjano. I to nije samo naš blagdan nego i blagdan redovnika i redovnica. Tako dakle poznajem dosta blagdane. Poznajem i blagdan sv. Tri kralja, to je kad su se sveta tri kralja došla pokloniti našem Isusu, spasitelju. I poznajem Došašće, vrijeme kada išćekujemo rođenje Isusa, dakle, i Mala Gospa, rođenje Marije Djevice, naše nebeske majke."	Ispitanica poznaje i opisuje važnije vjerske blagdane kao što su Velika Gospa, Božić, Uskrs, Tijelovo, Svijećnica, Sv. Tri kralja, Došašće, Mala Gospa.	Poznavanje, imenovanje i opisivanje važnijih vjerskih blagdana.	POZNAVANJE VJERSKIH BLAGDANA
„Uskrs se slavi, isto tako iščekujući uskrsnuće Isusa jer Isus je od velikog četvrtka kada je trpio muku Gospodnju znao što ga čeka na maslinskoj gori, ali on je rekao svom nebeskom ocu, Bogu našemu, Bože, ne moja volja, nego neka bude volja tvoja. Onda on i na veliki petak su ga	Ispitanica razumije što se desilo na Uskrs i preduskrsno vrijeme	Razumijevanje Uskrsa i prepričavanje događaja vezanih uz Uskrs i preduskrsno vrijeme.	

upravo razapeli što su taku smrtnu kaznu uveli Etrušćani, a usavršili Rimljani, prebijanje na križ. Na veliki subotu su ga položili u grob, a u nedelju je uskrsnuo.“			
„Dakle, mi bojamo pisanice i sve to je simbol uskrsa, ali sve mora biti u srcu. U srcu se osjeti ta radost, kad odemo na Svetu Misu i kad doista slavimo Kristovo uskrsnuće.	Ispitanica govori kako se Uskrs treba desiti u srcu i to tako da osjetimo radost kada odemo na Svetu Misu kad slavimo Kristovo uskrsnuće.	Uskrs kao događaj koji se događa u ljudskom srcu kada se ode na Svetu Misu i slavi Kristovo uskrsnuće.	
Božić nije samo kićenje drva. Za Božić se moramo unutra pripremiti, unutra iščekivati Isusa u svom srcu.“	Ispitanica govori da se za Božić trebamo pripremiti u srcu i tako išćekivati dolazak Isusa.	Išćekivanje Isusovog dolaska pripremljenog srca.	
„Mi kitimo bor i sve to, to je lijepo i prelijepo, ali što je sa ljudskim srcem? Moramo dopustiti da se Isus rodi u našim srcima. Tu zapravo treba početi Božić.“	Ispitanica naglašva da Božić nije samo kićenje bora već i rođenje Isusa u našim srcima.	Isusovo rođenje događa se u našim srcima.	
„Oče naš (moli molitvu)… Zdravo Marijo (moli molitvu)…. Slava Ocu (moli molitvu)… Anđele čuvaru mili (moli molitvu)…“	Ispitanica poznaje i moli osnovne molitve.	Poznavanje i izgovaranje osnovnih molitvi.	POZNAVANJE MOLITVI
„On je rasprodao sve knjige da bi pomogao siromasima jer on je potjecao iz bogate obitelji. Inače sv. Dominik je rođeni 1170. tu negdje, a red je utemeljen 1216. godine tako dakle trebao je potvrditi red papa, ali on je rekao, pronađi neko pravilo za svoj red i onda dođi k meni, onda se sv. Dominik vratio u Francusku i rekao idi i donosi istinu, red je	Ispitanica opisuje život Svetog Dominika.	Opisivanje života Svetog Dominika.	POZNAVANJE SVETACA

potvrdi papa Honorije treći. Sveti Dominik je preminuo 1221. godine i sahranjen je u Bologni."			

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Poznavanje religijskog opredjeljenja* (sudionik 2)

2. **Istraživačko pitanje:** Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje: **Poznavanje religijskog opredjeljenja**			
Izjava sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Pa ona nam govori o mnogo toga što je govorio Isus, gdje se krstio i da je apostole podučavao, i prije toga je bilo o Adamu i Evi, to je u Starom zavjetu."	Ispitanica razumije o čemu govori Biblija te navodi značajne osobe u Bibliji.	Razumijevanje značenja Biblije	POZNAVANJE BIBLIJE
„Dok je Izaija umirao i onda je… Njemu su dragom Bogu, ustvari dragom Isusu su inače oni bili govorili da, kako može tak da on umire kao da je On to namjerno htio, ali je opet dok je dogodilo se da je on umro, Izaija, onda je dragi, ustvari Isus je došao do njega i samo je rekao Izaija ustani i onda je on ustao."	Ispitanica prepričava Biblijski događaj.	Poznavanje nekih Biblijskih događaja	
„(…)i onu priču o dvojici braće… s jedne strane mi je, tuga me… onak, puno puta su mi znale suzne oči otić. I ta pjesma me jako ono, o dvojici braće, jako me uvijek dirne, jer... Kao da na neku ruku imam suosjećanje sa njima."	Ispitanica navodi Biblijsku priču o dvojici braće s kojima suosjeća, kao značajnu.	Poistovjećivanje s likovima i situacijama iz Biblijskih događaja.	
„Isus je uskrsnuo od mrtvih. I znam da ga je Juda izdao i dao… ovome Herodu, dao	Ispitanica opisuje što se desilo na Uskrs te navodi odlazak na Svetu	Razumijevanje važnosti Uskrsa.	POZNAVANJE VJERSKIH BLAGDANA

njemu, da mu je poljubio ruku i da je rekao 'Ovo je…'. Pa idem na Misu, na Veliku Srijedu odem na ispovijed.“	Misu i ispovijed prije Uskrsa.		
„Isusek se rodio. Pa uz obitelj, molitvu, Crkvu, idem na misu, na polnoćku.“	Ispitanica objašnjava da se na Božić rodio Isus te da je tad uz obitelj, moli i odlazi na Svetu Misu.	Razumijevanje važnosti Božića.	
„Da budem iskrena prema sebi, dobra prema drugima, poštujem dragog Boga i molitva.“	Ispitanica navodi da je naučila u crkvi kako biti iskrena, dobra prema sebi i drugima te različite molitve.	Poznavanje načela života koje religija definira kao značajna.	POZNAVANJE RELIGIJSKIH PRAVILA
„Pa da se svaki… ono da se ispovijedim, da se pričestim, da idem svaku nedjelju na misu.“	Ispitanica vjeruje da su obveze vjernika da se ispovijedi, pričesti i ide svaku nedjelju na Svetu Misu.	Ispovijed, pričest i odlazak na Svetu Misu kao obveze vjernika.	
„Oče naš, Zdravo Marijo, Anđeosko Vjerovanje“	Ispitanica poznaje osnovne molitve.	Poznavanje osnovnih molitvi.	POZNAVANJE MOLITVI
„Znam. Imam.“	Ispitanica zna što je krunica i imaju ju doma.	Poznavanje i posjedovanje krunice.	POZNAVANJE KRUNICE

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Poznavanje religijskog opredjeljenja* (sudionik 3)

2. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Poznavanje religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Knjiga o Bogu napisana.“	Ispitanica razumije da je Biblija knjiga o Bogu.	Poznavanje Biblije kao knjige o Bogu	POZNAVANJE BIBLIJE
„Znam kak je se Isus rodio, kak je Isus smirio more i stvarao čuda.“	Ispitanica zna bitne biblijske događaje.	Poznavanje bitnih biblijskih događaja.	POZNVAVANJE BIBLIJSKIH DOGAĐAJA
„Jo mislim ka obavezno kak dejte mora obaviti se svoje sakramente onda posle da si stareši	Ispitanica smatra da su obveze vjernika da primi sve sakramente, poštivanje braka i	Primanje sakramenata, poštivanje i vjernost u braku, ne klevetanje i krađa kao temeljne	POZNAVANJE ZADAĆA VJERNIKA

poštovati svoj brak. Vjeran jedan drugome moramo biti, ne se opustiti u klevete, krađe.“	vjernost, ne klevetati i krasti.	zadaće vjernika.	
„Biti pošten.“	Ispitanica smatra da je zadaća vjernika da bude pošten.	Poštenje kao zadaća vjernika.	
„Vele da je Isus uskrsnuo.“	Ispitanica razumije da je na Uskrs uskrsnuo Isus.	Povezivanje Uskrsa s Isusovim uskrsnućem.	POZNAVANJE VJERSKIH BLAGDANA
„Rodio se Isus.“	Ispitanica razumije da se na Božić rodio Isus.	Povezivanje Božića s Isusovim rođenjem.	
„Oče nas, Anđeo Gospodnji, Spomeni se Djevo Djevice(...)“	Ispitanica poznaje osnovne molitve.	Poznavanje osnovnih molitvi.	POZNAVANJE MOLITVI
„Ljudi na nju moliju, ima Slavna, Žalosna i Otajstvena. Imam ju doma.“	Ispitanica ima krunicu i razumije što je krunica i kakve vrste postoje.	Razumijevanje vrsta krunica i njeno posjedovanje.	POZNAVANJE KRUNICE
„Štela bi na nebu opet ka bi se fčekala susret s ocem, mami sam se oprostila.“	Ispitanica vjeruje u zagrobni život i voljela bi se tamo sresti s ocem i majkom.	Zagrobni život kao mjesto susreta s mrtvima	POZNVANJE ZAGROBNOG ŽIVOTA

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Poznavanje religijskog opredjeljenja* (sudionik 4)

2. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Poznavanje religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Ne znam.“	Ispitanica ne zna što je Biblija.	Nepoznavanje pojma Biblija.	POZNAVANJE BIBLIJE
„Moram ići na Misu.“	Ispitanica govori da su njene obveze kao vjernice da ide na Svetu Misu.	Odlazak na Svetu Misu.	POZNAVANJE OBVEZE VJERNIKA
„Na Uskrs se farbaju jaja i ide se na Misu.“	Ispitanica naglašava da se na Uskrs bojaju jaja i da se odlazi na Misu.	Bojanje jaja i odlazak na Svetu Misu.	POZNAVANJE USKRSA
„Kiti se bor, slavi se i darivamo se s poklonima, ali kod nas nema darivanja.“	Ispitanica povezuje Božić s kićenjem bora i darivanje.	Darivanje i kićenje bora.	POZNAVANJE BOŽIĆA
„Se molitve znam. I Zdravo Marijo i Oče Naš i Slava Ocu.“	Ispitanica poznaje osnovne molitve.	Poznavanje osnovnih molitvi.	POZNAVANJE MOLITVI

„Dok se moli.“	Ispitanica povezuje da se krunica moli.	Krunica kao molitva.	POZNAVANJE KRUNICE
„On vodi Misu.“	Ispitanica razumije da svećenik vodi Svetu Misu.	Svećenik kao predvoditelj Svete Mise.	POZNAVANJE ULOGE SVEĆENIKA

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Poznavanje religijskog opredjeljenja* (sudionik 5)

2. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Poznavanje religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Ne znam.“	Ispitanica ne zna što označava pojam Hostija.	Nepoznavanje pojma Hostije.	POZNAVANJE HOSTIJE
„Nej. Nisam ju nikad čitala. Štela bi znati.“	Ispitanica ne zna što je Biblija, ali bi voljela saznati. Ona razumije da je to knjiga.	Nepoznavanje sadržaja Biblije. Razumijevanje da je to knjiga. Želja za učenjem o Bibliji.	POZNAVANJE BIBLIJE
„Ne znam.“	Ispitanica ne zna navesti neke biblijske događaje.	Teškoće s prisjećanjem biblijskih događaja ili nepoznavanje pojma „biblijski događaj“.	POZNAVANJE BIBLIJSKIH DOGAĐAJA
„Da ide na Misu.“	Ispitanica navodi da je odlazak na Misu obveza vjernika.	Odlazak na Svetu Misu kao obveza vjernika.	POZNAVANJE OBVEZA VJERNIKA
„Isus je uskrsnuo(...) Na Uskrs bojimo jaja.“	Ispitanica navodi da je na Uskrs uskrsnuo Isus i da se tada boje jaja.	Razumijevanje što se desilo na Uskrs. Poznavanje uskrsnih običaja.	POZNAVANJE BITNIH VJERSKIH BLAGDANA
„Ne znam.“	Ispitanica ne zna što predstavlja Božić.	Nepoznavanje ili teškoće s prisjećanjem značenja pojma „Božić“.	
„Samo razgovaram z Bogom.“	Ispitanica ne zna samostalno tradicionalne molitve već moli tako da razgovara s Bogom.	Molitva kao razgovor s Bogom.	POZNAVANJE MOLITVI

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Poznavanje religijskog opredjeljenja* (sudionik 6)

2. **Istraživačko pitanje**: Kako osobe s intelektualnim teškoćama iskazuju poznavanje svoga religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Poznavanje religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Sve znam i molitve (…)“	Ispitanik poznaje neke molitve.	Poznavanje nekih molitvi.	POZNAVANJE MOLITVI

“Vjernici mole se svakodnevno i zato to crkva uči da više mole i sve.”	Ispitanik govori da vjernici svakodnevno mole i da to uči crkva.	Svakodnevna molitva kao dio crkvenog nauka.	
“Vjeronauk je nas učio Hrvoje na Orlovcu. Sve, Oče naš, Zdravo Marijo, Slava Ocu. “	Ispitanik povezuje vjeronauk s vjeroučiteljem i smatra da se na vjeronauk uče molitve.	Povezivanje vjeronauka s vjeroučiteljem i učenjem osnovnim molitvi.	POZNAVANJE POJMA VJERONAUK
“To je Sveto Pismo. Tamo imam ja Bibliju. U Bibliji nešto piše o Isusu i treba čitat. (…) Ima o Isusu nešto.”	Ispitanik govori da je Biblija Sveto Pismo u kojem piše nešto o Isusu.	Biblija kao Sveto Pismo o Isusu.	POZNAVANJE BIBLIJE
“Ne znam, ali čitam i volim (…)”	Ispitanik ne razumije pojam „biblijski događaj“, ali čita i voli Bibliju.	Nepoznavanje pojma biblijskih događaja.	
“Krizmu sam imao, to sam prije imao, bio sam na Ksaveru, a ima i krštenje što sam isto imao.”	Ispitanik navodi krizmu i krštenje kao sakramente.	Krizma i krštenje kao sakramenti.	POZNAVANJE SAKRAMENATA
“Znam neke, bio je Praznik rada i bio je radnik Josip i ima puno toga tih blagdana i od Gospe, Marija Božja.”	Ispitanik povezuje Praznik rada s radnikom Josipom i navodi da postoje blagdane od Gospe.	Povezivanje Praznika rada s Josipom radnikom i navođenje blagdana od Gospe.	POZNAVANJE VJERSKIH BLAGDANA
“Uskrs je kad je išao On na križni put do Golgote i bio raspet i išao u pećinu u uskrsnuo na nebu. To znači uskrsnuće.”	Ispitanik opisuje da je za Uskrs Isus išao križnim putem do Golgote i u pećini je uskrsnuo na nebo.	Poznavanje i opisivanje Uskrsnog događaja.	POZNAVANJE USKRSA
“Bojali smo jaja kod brata.”	Ispitanik povezuje Uskrs s time kad je bojao jaja kod brata.	Povezivanje Uskrsa s običajem bojanja jaja.	
“Božić je isto blagdan (…). Rodio se Krist.“	Ispitanik opisuje da je Božić blagdan kada se rodio Krist.	Poznavanje Božića i Kristovog rođenja.	POZNAVANJE BOŽIĆA
“Ja ga slavim super i vidim Isusa Krista u jaslicama.”	Ispitanik se veseli kada vidi Krista u jaslicama.	Gledanje Krista u jaslicama.	
“Pričest je kad ide hostija. Kad dijeli Tijelo Kristovo, ja kažem Amen.”	Ispitanik opisuje proces dijeljenja pričesti.	Poznavanje i opisivanje iskustva primanja pričesti.	POZNAVANJE HOSTIJE

11.5. PRILOG 5

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja* (sudionik 1)

3. **Istraživačko pitanje**: Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju prakticiranje svoje duhovnosti i religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Prakticiranje duhovnosti i religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Potječem iz kršćanske obitelji, katoličke, dakle to je već tradicionalno."	Ispitanica potječe iz katoličke obitelj.	Katolička obitelj kao temelj vjerskog načina života.	ISKUSTVO VJERE U RANOJ DOBI
„Naučila sam moliti uz baku, od mame sam naučila kako se zovu roditelji blažene Djevice Marije, naše nebeske majke, Joakim i Ana. Dakle, puno je ljudi tu uključeno.	Ispitanicu je baka učila moliti, a mama ju je očila osnovama vjere. Puno je ljudi bilo uključeno u njezin rast kao vjernice.	Uža obitelj kao poučavatelji molitvi i osnovnih vjerskih načela.	
Tako dakle još od malih nogu sam nosila u sebi Boga."	Ispitanica naglašava da još od kad je dijete nosi Boga u srcu.	Djetinjstvo kao život s Bogom.	
„Kad sam bila manja jesam, išla sam, samo ovaj ne baš tako često jer sam bila u instituciji."	Ispitanica je kao dijete bila u instituciji pa nije išla često u crkvu.	Život u instituciji kao prepreka čestom odlasku u crkvu.	
„Molim krunicu, kad idem u crkvu ponesem ju jer je klanjanje pred Presvetim oltarskim sakramentom, onda ju ponesem."	Ispitanica moli krunicu kad ide u crkvu pred Presvetim oltarskim sakramentom.	Molitva krunice pred Presvetim oltarskim sakramentom.	PRAKTICIRANJE MOLITVE KRUNICE
„(...) dva puta tjedno. Idem četvrtkom i nedjeljom."	Ispitanica odlazi na Svetu Misu dva puta tjedno.	Prakticiranje odlaska na Svetu Misu dva puta tjedno.	PRAKTICIRANJE ODLAZAKA NA SVETU MISU
„U crkvu znam i samostalno otići četvrtkom, a nedeljom idem i sa Željkom, to je moja cimerica. I Dado ide ako je tu jer on je išao s menom na blagoslov hrane."	Ispitanica odlazi na Svete Mise samostalno ili sa sustanarima.	Samostalan i i zajednički odlazak na Svete Mise.	

„Svaku večer prije spavanja obavezno. To je moj ritual.“	Ispitanica moli svaku večer.	Prakticiranje molitve svaku večer.	PRAKTICIRANJE MOLITVE
„(...) i onda ja izmolim, sad ću iskreno izmolit što izmolim svake večeri. Dragi Bože, majčice Božja, Isusek i svi sveci i svetice i anđeli čuvajte nas ovdje u stanu, naše obitelji, familiju, rođake, prijatelje i sve ljude koji su nama dragi u srcu, a ima ih jako puno, cijeli dominikanski red na čelu sa Brunom Kadorom i sve ljude na cijelom svijetu, dajte da zavlada ljubav, sreća, mir, zdravlje i blagoslov, a našim pokojnima dajte vječni mir pogotovo prijateljici Doris.“	Ispitanica svaku večer moli u formi razgovora s Bogom tako da Ga moli da čuva sve sustanare, obitelj, rođake, dominikance prijatelje i sve ljude, da u svijetu zavlada ljubav, sreća, zdravlje i blagoslov i da pokojnima da vječni mir.	Prakticiranje razgovora s Bogom u kao molitve za obitelj, prijatelje i sve ljude.	
„Pa i zahvaljujem Gospi, više joj zahvaljujem jer ono što nam Bog daje i kad nas čini sretnim, moramo mu bit zahvalni i Gospi jer da nam Bog ne daje ne bi ni imali.“	Ispitanica moli tako da zahvaljuje Gospi i Bogu za sve što ima i što ju čine sretnom.	Molitva kao zahvala za radost.	
„Navečer sa Željkom, a ovaj na Sv. Misi u zajedništvi i sama naravno, nakon mise ja odem pred Gospin kip.“	Ispitanica moli navečer sa svojim sustanarom, u crkvi na Svetoj Misi u zajedništvu s drugim ljudima i sama	Prakticiranje molitve sa sustanarom, tijekom Svete Mise i samostalno.	
„(...) zamolim ju za sve ljude koji su u mojem srcu.“	Ispitanica moli Gospu za sve ljude koji su joj u srcu.	Molitva kao molba Gospi da čuva sve ljude koji su u srcu.	
„Znam pogledati. Nedeljom si upalimo televizor, ali lakše mi je kad odem baš i primim Tijelo Kristovo.“	Ispitanica ponekad gleda Svetu Misu na televizi, ali preferira odlazak u crkvu.	Gledanje Svete Mise na televiziji.	PRAKTICIRANJE VJERE KROZ MEDIJE
„Idem jedno četiri puta godišnje, ja sam si to prema godišnjim dobima nekako izorganizirala.“	Ispitanica ide četiri puta godišnje na ispovijed.	Odlazak na ispovijed četiri puta godišnje.	PRAKTICIRANJE ISPOVIJEDI
„Jesam s bakom kad sam bila mala. I ovaj, sad imamo Vjera i svjetlo, naša zajednica u Kraljevcu, ako Bog da, roštilj i duhovnu obnovu.“	Ispitanica je odlazila na hodočašća kad je bila mala s bakom, a uskoro planira ići s Vjerom i svjetlo u Kraljevec na duhovnu obnovu.	Odlazak na hodočašća u djetinjstvu i odlazak na duhovnu obnovu.	PRAKTICIRANJE ODLASKA NA HODOČAŠĆA
„Sa svojom obitelji, sa sekom i sa nećakom i	Ispitanica slavi blagdane sa svojom obitelji,	Obilježavanje važnijih vjerskih blagdana s	OBILJEŽAVANJE VAŽNIH VJERSKIH

nećakinjom i sa šogorom."	sestrom, nećakom, nećakinjom i šogorom.	obitelji.	BLAGDANA

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja* (sudionik 2)

3. **Istraživačko pitanje**: Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju **prakticiranje svoje vjere i religijskog opredjeljenja**?			
Tematsko područje**: Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„ (…)ja svaku večer i svaki dan molim navečer (…)"	Ispitanica moli svaku večer i svaki dan.	Svakodnevno prakticiranje molitve.	PRAKTICIRANJE MOLITVE
„Prije spavanja da, ali ujutro ponekad i zaboravim jer kad se ustajem u pola 7 svaki dan."	Ispitanica prakticira svakodnevno molitvu prije spavanja.	Svakodnevno prakticiranje molitve prije spavanja.	
„(…)da mi da Bog snagu, da mojim prijateljima pomogne."	Ispitanica moli da joj Bog da snagu i pomogne njenim prijateljima.	Prakticiranje molitve kao traženja izvora snage i pomoći prijateljima.	
„(…)U sobi. Onda zamolim svoje, tam koji smo u kući, zamolim da me ostave pol sata il sat vremena, jer želim biti sama u sobi da se pomolim dragom Bogu."	Ispitanica prakticira samostalnu molitvu u svojoj sobi.	Stvaranje privatnog odnosa s Bogom kroz molitvu u samoći.	
„Pred crkvom, u crkvi."	Ispitanica prakticira molitvu u crkvi.	Prakticiranje molitve u crkvi.	
„A ovako ako ja si pomolim i zatvorim oči, usredotočim na Isusa, meni to mnogo znači."	Ispitanici puno znači kad se moli zatvorenih očiju i usmjerena je na Isusa.	Velika važnost molitve zatvorenih očiju i usmjerenosti na Isusa.	
„(…) ne počne mi dan da ne bude molitva uz mene, i doručak i ručak. Svaki dan se pomolim, tak da je to meni jako jako mnogo znači."	Ispitanica prakticira svakodnevnu molitvu prije doručka i ručka.	Svakodnevno blagoslivljanje jela molitvom.	
„Svaku nedjelju (…)"	Ispitanica redovito odlazi u crkvu na Svetu Misu.	Redovito prakticiranje odlaska u crkvu.	PRAKTICIRANJE ODLASKA U CRKVU
„Pa htjela bi, ali ne stignem."	Da ima više vremena, ispitanica bi češće odlazila u crkvu.	Nedostatak vremena kao prepreka češćem odlasku u crkvu.	
„Pa puno više sama, ponekad s tobom.."	Ispitanica navodi da u crkvu odlazi većinom sama.	Samostalan odlazak u crkvu.	
„(…) da su mene inače u Osnovnoj školi od trećeg, četvrtog razreda su me	Ispitanica je vjernica od rane dobi i tad je u ovom području imala visok	Prakticiranje vjere od najranije dobi uz motivaciju i poticanje od	PRAKTICIRANJE VJERE U RANOJ DOBI

poticali da idem na Misu (…) puno puta smo imali tam vjeroučiteljicu u školi i tam smo imali ono… zanimalo me jednostavno.“	interes i motivaciju, a u tome ju je posebno potaknula vjeroučiteljica.	strane vjeroučiteljice.	
„Bila sam i na krštenju, iako su mi rekli ljudi da ono, nisam bila krštena, ali onda sam napravila i jedno i drugo..“	Ispitanica je bila krštena kad je bila veća.	Krštenje u dobi kasnijeg djetinjstva.	
„(…) i kroz školovanje i do sad mi je to mnogo značilo.“	Ispitanici je prakticiranje vjere u doba školovanja mnogo značilo.	Velika važnost prakticiranja vjere u vrijeme školovanja.	
„Bila sam na Mariji Bistrici, i to smo bili prošle godine. S Udrugom. Bilo mi je jako lijepo, bila sam na Križnom putu. Tu sam napravila… ustvari tu sam željela, ono, da se pokleknem, pomolim. Nije mi bilo bitno da li me ljudi gledaju. Jer je meni… meni je bilo sam bitno da u tom trenutku kak sam se ja osjećala, i tak sam ja na neku ruku imala osjećaj kao da je dragi Bog uz mene i On mi je dao poticaj da ja svakim korakom Križnog puta napravim isto što bi On htio.“	Ispitanica aktivno odlazi na vjerska hodočašća za što je intrinzično motivirana želeći tako pokazati odanost Bogu koji joj daje snagu.	Intrinzična motivacija i pokazivanje odanosti Bogu kao poticaj za odlazak na vjerska hodočašća.	PRAKTICIRANJE ODLASKA NA VJERSKA HODOČAŠĆA
„Ili dok ne mogu ići na misu onda si upalim televiziju ili radio. Ne prođe dan da… svaku večer ja sebi palim katolički radio. Ima jako dobri vjerski program.“	Ispitanica aktivno sluša katolički radio te gleda katolički program na televiziji.	Aktivno slušanje katoličkog radija i gledanje katoličke televizije.	PRAKTICIRANJE VJERE KROZ MEDIJE
„Pa ja sebi svako večer nekih malo više od pol godine, svako večer sam si metnula hrvatski katolički radio i onda u deset sati kad je, ovaj, molitva, krunica (…) uključim si to i da s njima molim (…)“	Ispitanica moli krunicu kad je na radiju.	Molitva krunice uz radio.	
„Da.“	Ispitanica se redovito pričešćuje na Svetoj Misi.	Redovito pričešćivanje.	PRIČEŠĆIVANJE
„Idem, ponekad.“	Ispitanica povremeno odlazi na ispovijed.	Povremeno prakticiranje ispovijedi.	PRAKTICIRANJE ISPOVIJEDI
„Pa, mislim da da.“	Ispitanica izvršava obveze vjernika.	Izvršavanje obveza koje ima vjernik.	OBVEZE VJERNIKA

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja* (sudionik 3)

3. **Istraživačko pitanje**: Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju prakticiranje svoje duhovnosti i religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Prakticiranje duhovnosti i religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Zoto ka me tata tak odgojio."	Ispitanicu je tata odgojio da bude aktivna u religioznosti.	Roditelj kao motivator u aktivnoj religioznosti.	UTJECAJ RODITELJA NA RELIGIOZNOST OSOBE
„Dok sam bila mala, tak me tata othronio. On mi je rekel idi za Kristom, vjeruj u Mariju(...)"	Ispitanicu je otac odgajao da slijedi Krista i vjeruje u Mariju.	Poticaj roditelja za slijeđenjem vjerskih načela.	
„Tata mi je rekev nek se Bogu povjerim i da bude mi onda lakše."	Ispitanicu otac usmjerava da tijekom teških trenutaka traži utjehu u Bogu.	Roditelj kao osoba koja usmjerava na traženje utjehe u Bogu.	
„Molila sam se ka Bog usliši molitve."	Ispitanica moli da joj Bog usliši molitve.	Prakticiranje molitve u svrhu ispunjavanja zahtjeva.	RAZLOZI ZA PRAKTICIRANJE MOLITVE
„Puno put i plačem se."	Ispitanica se moli Bogu kad joj je teško i tad plače.	Prakticiranje molitve u teškim trenucima.	
„Onda imam zahvalu Bogu."	Ispitanica prakticira molitvu Bogu kad je sretna kao zahvalu.	Prakticiranje molitve kao zahvalu u sretnim trenucima.	
„Dugo, dugo molim za se ljude. Prvo se molim za zahvalnicu i nabram se kaj sam dobro provela dan i kaj sam napravila v tomu se zahvaljujem Bogu. Molim za moju ćerku, vnukece, za Lauru, Emili, za moža, za prijatelje, čak i za neprijatelje, Oče nas, Zdravo Marijo, za svakoga posebno, za zaposlene, za školarce, za uniforme, doktore, medicinske sestre, za se ti ja molim. Po jenu vur molim. Tak mi je tata reko ka trebam za sve posebno. I onda molim Život kratak, a smrt	Ispitanica moli za sve ljude, moli da bi zahvalila Bogu, da bi podijelila što je sve radila kroz dan, moli za bliske osobe, moli za zaposlene i djecu koja idu u školu i moli osnovne kršćanske molitve.	Molitva kao djeljenje, zahvala, osobna molitva, molitva zastupanja svih ljudi i osnovne kršćanske molitve	SADRŽAJ MOLITVE

stalna.“			
„V jutro hvala ti Bože za provedenu noć i daj mi Bog strpljenja tokom dana i radosti.“	Ispitanica u jutro zahvaljuju za provedenu noć i moli da joj Bog da strpljenja i radosti tijekom dana.	Jutarnja molitva u formi zahvaljivanja za provedenu noć i molbe za strpljenje i radost tijekom dana.	
„Je, imam razgovor s Bogom.“	Ispitanica često moli tako da razgovara s Bogom.	Molitva kao razgovor s Bogom.	
„Svaki dan. V jutro i navečer i dok sam slobodna.“	Ispitanica svakodnevno prakticira molitvu	Svakodnevno prakticiranje molitve.	UČESTALOST PRAKTICIRANJA MOLITVE
„Idem. Saku nedelju i dok imam priliku v tjednu.“	Ispitanica odlazi na Svetu Misu nedjelju i u tjednu kad ima priliku.	Redoviti odlazak na Svete Mise	PRAKTICIRANJE ODLASKA NA SVETU MISU
„Saka dvo meseca idem na ispovijed.“	Ispitanica aktivno prakticira ispovijed.	Redoviti odlasci na ispovijed.	PRAKTICIRANJE ISPOVIJEDI
„Ne. Štela bi ići. Samo dok mi mož ozdravi i moji vnuki ako bi šteli pa onda skupa. Nesam mela priliku. Nesam bogata, nejde mi financijski.“	Ispitanica još nikad nije bila na nekom od hodočašća iako bi voljela, ali nema financijske mogućnosti.	Nedostatak financija kao prepreka za hodočašćenje.	PRAKTICIRANJE HODOČAŠĆA
„Katolički radio čuda paut poslušam i na televiziji gledim makar idem k Meši.“	Ispitanica redovito sluša katolički radio i gleda katoličku televiziju.	Redovito prakticiranje katoličkog radija i katoličke televizije	PRAKTICIRANJE VJERE KROZ MEDIJE

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja* (sudionik 4)

3. **Istraživačko pitanje**: Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju prakticiranje svoje duhovnosti i religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Prakticiranje duhovnosti i religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Ve sam već dugo ne bila, al bum išla.“	Ispitanica dugo nije bila u crkvi, ali bi voljela ići.	Želja za češćim odlaskom u crkvu.	PRAKTICIRANJE ODLASKA U CRKVU
„Dok mi do.“	Ispitanica odlazi u crkvu kad želi.	Samostalna inicijativa za odlaskom u crkvu.	
„Da.“	Ispitanica potvrđuje da bi češće željela ići u crkvu.		
„Zoto jer tam molim Boga.“	Ispitanica odlazi u crkvu jer tamo moli Boga.	Molitva Boga kao motivacija odlaska u crkvu	RAZLOZI ODLASKA U CRKVU

„Molim i za zdravlje i tak i za druge ljude koje volim oko sebe i tak.“	Ispitanica moli za svoje i zdravlje ljudi koje voli.	Molitva za zdravlje.	SADRŽAJ MOLITVE
„Krenula sam poslije. Nisam išla dok sam bila mala. Ne sjećam se kad sam krenula.“	Ispitanica je krenula u crkvu kasnije i nije aktivno prakticirala vjeru kao dijete, ali ne sjeća se točno kada.	Kasniji početak prakticiranja vjere.	POČETAK PRAKTICIRANJA VJERE
„To nej baš, ali morala bi jer mi je puno teško i bojim se da si nekaj ne napravim.“	Ispitanica ne prakticiranje molitvu u teškim trenucima, ali bi voljela.	Želja za prakticiranjem molitve u teškim trenucima.	PRAKTICIRANJE MOLITVE
„Da.“	Ispitanica potvrđuje da prakticira molitvu u sretnim trenucima.	Prakticiranje molitve u trenucima sreće.	
„Najveć volim sama moliti.“	Ispitanica voli moliti samostalno.	Samostalna molitva.	
„Ne.“	Ispitanica ne prakticira molitvu svako jutro i večer.	Neredovito prakticiranje molitve.	
„Ne razgovaram.“	Ispitanica ne prakticira molitvu u formi razgovora s Bogom.	Odnos s Bogom u molitvi koji nije u formi razgovora.	
„Ponekad.“	Ispitanica moli ponekad.	Povremeno prakticiranje molitve.	
„U sobi, a i na Misi dok sam na Misi.“	Ispitanica moli u sobi i na Svetoj Misi.	Molitva u sobi i na Svetoj Misi.	
„Da.“	Ispitanica se pričešćuje na Svetoj Misi.	Redovito pričešćivanje.	PRIČEŠĆIVANJE
„Već dugo nesam bila. Negda mi se neda, negda nemam volje i tak, a imam i obaveze, čišćenje kuhinje i kupaonice, pesa, Crveni križ tam volontiram i tak.“	Ispitanica već dugo nije bila na ispovijedi zbog nedostatka želje i puno obaveza.	Nedostatak želje i previše obaveza kao razlog neredovitog odlaska na ispovijed.	PRAKTICIRANJE ISPOVIJEDI
„Nisam, to bi štela iti.“	Ispitanica još nije bila na nekom hodočašću, ali bi željela ići.	Želja za odlaskom na hodočašće.	PRAKTICIRANJE ODLASKA NA HODOČAŠĆE
„Ne.“	Ispitanica ne gleda katoličku televiziju i ne sluša katolički radio.	Neprakticiranje vjere putem medija.	PRAKTICIRANJE VJERE KROZ MEDIJE

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja* (sudionik 5)

3. **Istraživačko pitanje**: Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju prakticiranje svoje vjere i religijskog opredjeljenja?

Tematsko područje: **Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Al nejdem baš svaki dan nego dok imam vremena."	Ispitanica prakticira odlazak u crkvu kad ima vremena.	Odlazak u crkvu kad ima vremena.	PRAKTICIRANJE ODLASKA U CRKVU
„Idem da se pomolim dragom Božeku da mi pomogne, za svoje zdravlje, za drugo zdravlje, za svoju sestru, za svoju mamu, tatu."	Ispitanica odlazi u crkvu da bi se pomolila Bogu za svoje zdravlje i zdravlje bliskih osoba.	Molitva Bogu za pomoć za svoje zdravlje i zdravlje bliskih osoba kao razlog odlaska u crkvu.	
„Htela bi iti češće."	Ispitanica naglašava da bi voljela češće ići u crkvu.	Želja za češćim odlaskom u crkvu.	
„Da se pomolim."	Ispitanica odlazi u crkvu da se pomoli.	Molitva kao razlog odlaska u crkvu.	
„Dok sam bila mala ne znam dal sam hodala, ne sjećam se više."	Ispitanica se ne sjeća da li je prakticirala odlazak u crkvu u djetinjstvu.		
„S Katarinom."	Ispitanica odlazi u crkvu s prijateljicom.	Odlazak u crkvu s prijateljicom.	
„Pa znam se pomoliti."	Ispitanica moli kad joj je teško.	Prakticiranje molitve u teškim trenucima.	PRAKTICIRANJE MOLITVE
„Ponekad."	Ispitanica ponekad moli.	Povremeno prakticiranje molitve.	
„V crkvi. Danas sam bila v crkvi na Jugu i tam sam se pomolila. A nekad odidem vjutro v crkvu pa se pomolim tam."	Ispitanica moli u crkvi.	Crkva kao mjesto prakticiranja molitve.	
„To nekad i zaboravim."	Ispitanica se ponekad zaboravi pomoliti.		
„Ponekad."	Ispitanica ponekad razgovara s Bogom.	Razgovor s Bogom kao molitva.	
„Ve bum išla prije Uskrsa ka se spovedim."	Ispitanica odlazi na ispovijed.	Aktivno prakticiranje ispovijedi.	PRAKTICIRANJE ISPOVIJEDI
„Bila sam i na Mariji Bistrici i v Međugorju. Najlepše mi je bilo v Međugorju, ono 3 dana dok smo bili. To je bila Vjera i Svjetlo. Isto smo se molili, saku večer je bila misa. Išla je i Sonja Bistrović ak ju možda poznaš.."	Ispitanica je posjetila Mariju Bistricu i Međugorje s Vjerom i Svjetlom.	Odlazak na Mariju Bistricu i Međugorje s organizacijom Vjerom i Svjetlom.	PRAKTICIRANJE ODLASKA NA VJERSKA HODOČAŠĆA
„Dok imamo vremena Katarina i ja odemo na Tutiće i tam se pjeva i moli se i krunica. To je saku subotu za sve ljude koji očeju dojti."	Ispitanica sa prijateljicom odlazi na dodatne vjerske aktivnosti u koje su uključeni ljudi iz cijele vjerske zajednice.	Dodatne vjerske aktivnosti organizacije Totus Tuus u koje su uključeni ljudi iz cijele vjerske zajednice.	PRAKTICIRANJE DODATNIH VJERSKIH AKTIVNOSTI

„Samo idem u crkvu."	Ispitanica ne sluša katolički radio i ne gleda katoličku televiziju.		PRAKTICIRANJE VJERE PUTEM MEDIJA

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Prakticiranje vjere i religijskog opredjeljenja* (sudionik 6)

3. **Istraživačko pitanje**: Na koji način osobe s intelektualnim teškoćama opisuju prakticiranje svoje duhovnosti i religijskog opredjeljenja?			
Tematsko područje**: Prakticiranje duhovnosti i religijskog opredjeljenja**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Ja sam sam postao vjernik."	Ispitanik smatra da je samostalno odlučio biti vjernik.	Samostalna odluka za identitet vjernika.	ODLUKA ZA VJERU
„I bili su moji mama i tata."	Ispitanik potječe iz katoličke obitelji.	Katolička obitelj kao temelj vjerskog života u odrasloj dobi.	UTJECAJ RODITELJA NA VJERU
„Uvijek kad su roditelji bili živi, rekao sam mami i tati da želim biti svetac i išao sam u crkvu gore i tata mi je kupio pjesmaricu i molitve i ono sve. Počeo sam moliti i više sam puta molio."	Ispitanik je počeo moliti kada su mu roditelji kupili pjesmaricu i molitvenik i tako je nastavio moliti.	Podrška i poticaj roditelja u molitvama i odlasku u crkvu.	
"Postao sam vjernik i išao sam u crkvu."	Ispitanik odlazi u crkvu jer je postao vjernik.	Povezanost vjere i odlaska u crkvu.	RAZLOZI ODLASKA U CRKVU
"Da, idem, često idem kad dođu moji prijatelji iz Vjere i svjetlo. Ovdje dođe Lovro po mene."	Ispitanik često odlazi u crkvu kad dođe po njega prijatelj iz Vjere i svjetla.	Čest odlazak u crkvu uz prisutnost prijatelja iz organizacije Vjere i svjetla.	UČESTALOST ODLASKA U CRKVU
"Sam i s prijateljima i lijepo mi je."	Ispitanik odlazi u crkvu sam i s prijateljima.	Samostalan i odlazak u crkvu s prijateljima.	
"Idem u crkvu Siget, to je ta moja zajednica. Tamo se i molimo."	Ispitanik odlazi u crkvu na Sigetu gdje se nalazi njegova zajednica i tamo moli.	Molitva u crkvi sa svojom zajednicom.	PRAKTICIRANJE MOLITVE
"(…) i preko laptopa slušam i sklopim ruke i molim."	Ispitanik moli tako da sluša duhovnu glazbu preko laptopa, sklopi ruke i izgovara molitvu.	Prakticiranje molitve uz sklapanje ruku i duhovnu glazbu.	
"(…) uvijek molim Bogu i nosim krunice."	Ispitanik se redovito moli Bogu i nosi krunicu.	Redovita molitva i nošenje krunice.	
"Svaki dan."	Ispitanik prakticira molitvu svaku dan.	Svakodnevno prakticiranje molitve.	
"Imam krunice koje ja skupljam još i molim. Molim Otajstva svjetla i	Ispitanik ima i sakuplja krunice koje moli, a posebno naglašava	Skupljanje i molitva krunice.	

po redu sve to.”	Otajstva svjetla.		
“Svakodnevno. I ujutro i popodne i navečer, prije jela, poslije jela.”	Ispitanik svakodnevno ujutro, popodne, navečer i prije i nakon obroka prakticira molitvu.	Svakodnevno prakticiranje molitve.	
“Ja se uvijek prekrižim kad ulazim u crkvu i to je jedna molitva.”	Ispitanik moli tako da se prekriži kad ulazi u crkvu.	Molitva križanjem tijekom ulaska u crkvu.	
“Sam se molim.”	Ispitanik uglavnom moli sam.	Samostalna molitva.	
“Slušam duhovne pjesme, katoličke i to meni super znači.”	Ispitanik često sluša duhovnu glazbu što mu je veoma bitno.	Velika važnost duhovne glazbe.	PRAKTICIRANJE DUHOVNE GLAZBE
“Ima svašta, crkvene, katoličke i sve slušam preko laptopa, tako se molim i tako slušam. Volim crkvene pjesme. Imam i Krist na žalu. Sve imam na laptopu, to slušam i tak.”	Ispitanik sluša duhovnu glazbu preko laptopa i tako se moli.	Slušanje duhovne glazbe putem laptopa i uz molitvu.	
“Ja jesam ministrant, pomažem svećeniku i jako volim radit.”	Ispitanik je ministrant pa tako pomaže svećeniku i to mu je veoma bitno.	Ministrant koji pomaže svećeniku tijekom Svete Mise.	AKTIVNA ULOGA U CRKVI
“Prije sam išao, ali sad čitam molitve. Žao mi je, ali šta mogu, ja uvijek imam laptop i slušam molitve i vjeronauk i sve isto.”	Ispitanik je prije išao na vjeronauk, ali sada ne može zbog udaljenosti pa na laptopu sluša molitve.	Slušanje molitvi na laptopu.	PRAKTICIRANJE VJERE PUTEM MEDIJA
“Slušam preko laptopa. Tako slušam.”	Ispitanik Svete Mise sluša na laptopu.	Slušanje Svetih Misa na laptopu.	
“Ispovijed je to da se moramo ispovjediti. Idem na ispovijed. I molim se sa krunicom, molim sve, razgovaram u onoj kapelici i molim da hoću ispovijedati.”	Ispitanik prakticira ispovijed tako da moli i razgovara sa svećenikom te traži odrješenje grijeha.	Prakticiranje ispovijedi kroz molitvu i razgovor sa svećenikom.	PRAKTICIRANJE ISPOVIJEDI
“Ja sam bio sa Vjerom i Svjetlo i donio sam jastuk koji sam izradio i dao sam svećeniku i on je bio sretan. Na Mariji Bistrici i kupio sam tamo krunice.”	Ispitanik je bio na hodočašću na Mariji Bistrici.	Hodočašće na Mariji Bistrici.	ODLAZAK NA HODOČAŠĆA

“Ja skupljam krunice. Imam tu u kutiji.”	Ispitanik skuplja krunice.	Skupljanje krunica.	POSJEDOVANJE SVETIH STVARI
“Mi pričamo malo, kako počelo, kako se radi, uči, sve, lijepo.”	Ispitanik ponekad razgovara sa svećenikom o duhovnim i drugim temama	Razgovor sa svećenikom o različitim temama.	RAZGOVOR SA SVEĆENIKOM

11.6. PRILOG 6

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Podrška od strane vjerske zajednice* (sudionik 1)

4. **Istraživačko pitanje**: Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu podrške od strane vjerske zajednice?			
Tematsko područje**: Podrška vjerske zajednice**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Imam puno prijatelja dominikanaca.“	Dominikanci ispitanici pružaju prijateljsku podršku i tako stvaraju prirodni krug podrške.	Dominikanski svećenički red kao izvor prijateljstva.	PRIRODNI KRUG PODRŠKE
„Imam najboljeg frenda dominikanca, Ivana Dominika Ilićića, postoji njegovo svjedočanstvo i na youtubu.“	Ispitanici je najbolji prijatelj dominikanac.	Dominikanac kao najbolji prijatelj.	
„Poznajem ja cijeli samostan.“	Ispitanica poznaje cijeli samostan.	Poznavanje ljudi iz samostana.	
„(...) pa župljane, tamo znam Vesnu, sestre Čibarić, imam jednu bakicu koja tako divno moli, a ona kaže, ti si divna.“	Ispitanica poznaje mnoge župljanje.	Poznavanje župljana.	
„Joj da, Vera me posjećuje, a ona je isto članica Vjere i svjetla. Svi smo mi crkva.“	Ispitanicu posjećuje prijateljica iz crkve i kod kuće.	Druženje s prijateljicom iz crkve izvan crkve.	
„Članica sam Vjere i svjetla. Tamo pjevamo, molimo i oživljavamo Evanđelje (...)“	Ispitanica je članica Vjere i svjetla na čiji sastancima pjevaju i mole	Pružanje podrške u molitvi, pjesmi i Evanđelju kroz sastanke organizacije Vjere i svjetla.	PODRŠKA KROZ DRUGE VJERSKE AKTIVNOSTI
„Što se tiče Vjere i svjetla kad se oni organiziraju, a u crkvu ja.“	Ispitanica odlazi na sastane Vjere i svjetla kad ih oni organiziraju.	Odlazak na sastanke organizacije Vjere i svjetla.	

„Osamostaljuje ih da se druže međusobno i da mole, da pjevaju, da sve.“	Ispitanica naglašava da Vjera i Svjetlo doprinosi osamostaljenju osoba s invaliditetom, a da se tamo osobe mole pjevaju i druže.	Sastanci organizacije Vjere i Svjetla kao izvor druženja, molitve, pjevanja i osamostaljenja osoba s invaliditetom.	
„(...) čitamo na Sv. Misi, ja čitam jer ja i glumim.“	Ispitanica čita tijekom Svete Mise	Čitanje na Svetoj Misi kao aktivna uključenost	INKLUZIJA U VJERSKU ZAJEDNICU
„Ljudi su ti koji trebaju prihvatiti osobe s invaliditetom općenito.“	Ispitanica smatra da ljudi trebaju prihvatiti osobe s invaliditetom.	Cijela vjerska zajednica je zadužena za prihvaćanje osoba s invaliditetom.	
„(...) nama je svećenik rekao da u crkvu je svatko dobrodošao.“	Svećenik naglašava da je u crkvu svatko dobrodošao.	Svećenik kao osoba koja poziva i prihvaća sve osobe u crkvu.	
(...) mislim da tu gdje ja idem dominikanci baš prihvatljivi, ne nameću neka svoja mišljenja. Drugačiji su, oni su više prosjački red, siromašan koji je predivan, uz Božju pomoć jer Bog djeluje preko njih.“	Ispitanica naglašava da su ju dominikanci dobro prihvatili bez nametanja svojih mišljenja i vjeruje da tako Bog djeluje preko njih.	Veliko zadovoljstvo prihvaćenošću od strane dominikanskih svećenika kroz koje djeluje Bog.	
„Ivan Dominik nas je pozvao na njegovo zakonsko ređenje, Željka i ja smo išle.“	Ispitanicu je svećenik pozvao na ređenje.	Svećenik kao osoba koja poziva na važne događaje župe.	
„Dominikanci nas često pozivaju na te sve svečanosti.“	Dominikanci često pozivaju osobe s intelektualnim teškoćama na svećanosti.	Pozivanje osoba s intelektualnim teškoćama na razne svečanosti župe od strane dominikanaca.	
„I sestra dominikanka Suzana nam se jako veseli.“	Ispitanica naglašva da se sestra dominikanka veseli njihovom dolasku u crkvu.	Sestra dominikanka prihvaća i veseli se dolasku osoba s intelektualnim teškoćama.	
„Zovu nas na te što izdaju Izazov istine to je njihova knjiga koju oni izdaju jednom ili dva put godišnje i onda nas pozovu na promocije knjige.“	Dominikanci pozivaju osobe s inelektualnim teškoćama na promociju knjige koju izdaje njihova župa.	Poziv osobama s intelektualnim teškoćama od strane dominikanaca na promociju knjiga koje izdaje župa.	
„Pa ne baš, jer ga dosta razumijem.“	Ispitanica ne razgovara s drugima o čitanju iz crkve jer ga samostalno razumije.	Samostalno razumijevanje čitanja iz Svete Mise.	PODRŠKA U RAZUMIJEVANJU MISNOG ČITANJA
„Voljela bi još (...). Mislim da još puno toga	Ispitanica bi voljela više doprinijeti crkvi.	Želja za još većim doprinosom crkvi.	DOPRINOS OSOBA S INTELEKTUALNIM

mogu doprinijeti samoj crkvi."			TEŠKOĆAMA CRKVI
„Je, zadovoljna sam. Voljela bi još možda otići na koje hodočašće, sve zavisi koliko će biti novaca."	Ispitanica je zadovoljna vjerskim uslugama i prihvaćenošću u vjerskoj zajednici, ali bi voljela još otići na hodočašće.	Želja za odlaskom na hodočašće.	POTREBA ZA POBOLJŠANJEM VJERSKE ZAJEDNICE
„Pa uvijek može biti bolje, to se uvijek kaže. Na primjer, može biti bolje, da još misa duže traje."	Ispitanica bi voljela da Sveta Misa traje duže.	Želja da Sveta Misa traje duže.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Podrška od strane vjerske zajednice* (sudionik 2)

4. Istraživačko pitanje: Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu **podrške od strane vjerske zajednice**?			
Tematsko područje: **Podrška od strane vjerske zajednice**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Pa mislim da ne."	Ispitanica navodi da ništa ne bi htjela promijeniti u crkvi.	Želja da sve ostane isto u crkvi.	ŽELJENE PROMJENE U CRKVI
„Je."	Ispitanica navodi da joj je lijepo u crkvi.	Sviđanje trenutnog stanja u crkvi.	
„Ovak mi se sviđa (...)"	Ispitanici se sviđa tako kako je u crkvi.	Zadovoljstvo uslugama u crkvi.	
„Vjeroučiteljica. I na tome sam joj jako zahvalna, jer… Ta vjeroučiteljica mi je postala i krsna kuma."	Ispitanicu je učila moliti vjeroučiteljica koja joj je i krsna kuma, na čemu joj je ona zahvalna.	Pružena podrška u poučavanju molitvi od strane vjeroučiteljice.	DOSTUPNOST PODRŠKE U RELIGIOZNOSTI
„Pa puno više razgovaram s prijateljicom koja vodi dječji zbor.."	Ispitanica razgovara s prijateljicom koja vodi dječji zbog o tekstu koji se čita na Svetoj Misi.	Podrška voditeljice dječjeg zbora u čitanju Svete Mise.	
„Poznajem. Pa u crkvi. Pa i razgovarali smo i dao mi je neke savjete."	Ispitanica je upoznala svećenika u crkvi. Sa svećenikom razgovara i on ju savjetuje.	Svećenik kao izvor podrške u pružanju religioznih usluga	
„Razgovaram. Pa na ispovijedi sad… I ono, da mi da prijateljski savjet."	Ispitanica ima priliku razgovarati sa svećenikom tijekom ispovijedi kada ju on i savjetuje.	Svećenik kao izvor podrške u pružanju religioznih usluga	
„Imali smo. Sad kak nemaju vremena tada jednostavno nema."	Trenutno nema organiziranih druženja u crkvi gdje bi se mogle uključiti i osobe s intelektualnim teškoćama.	Druženja i susreti kao izvor rasta i razvoja u duhovnosti.	
„Imam. Mnogo. Pa viđam se, i to puno."	Ispitanica ima prijatelje koje je upoznala u crkvi i s kojima se viđa i izvan crkve.	Religioznost kao značajna dimenzija u uključivanju osoba s intelektualnim teškoćama u zajednicu kroz prirodni krug podrške.	
„To su mi inače i sami	Ispitanici je prijateljica	Savjeti prijateljice iz	

savjetovali da uključim si to i da s njima molim (...) Pa jedna prijateljica iz Crkve."	iz crkve savjetovala molitvu krunice uz radio.	crkve o prakticiranju krunice uz radio.	
„Pa razgovaram."	Ispitanica razgovara s ljudima koji idu u crkvu i nakon Svete Mise.	Razgovor s pripadnicima vjerske zajednice nakon Svete Mise.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Podrška od strane vjerske zajednice* (sudionik 3)

4. **Istraživačko pitanje**: Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu podrške od strane vjerske zajednice?			
Tematsko područje**: Podrška vjerske zajednice**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Sama."	Ispitanica u crkvu odlazi sama.	Samostalan odlazak u crkvu.	ODLAZAK U CRKVU
„Doma z mužom pa dok se s prijateljicama zidem."	Ispitanica razgovara o čitanju tijekom Svete Mise doma s mužem i prijateljicom	Razgovor s mužem i prijateljicom o čitanju tijekom Svete Mise.	PODRŠKA U RAZUMNIJEVANJU ČITANJA TIJEKOM SVETE MISE
„Znam im imena i otkud je, Josip je z Našici, to znam. Ali direktno to ne znam."	Ispitanica zna tko su svećenici iz njezine župa, ali ih osobno ne poznaje.	Površno poznavanje svećenika.	SVEĆENICI KAO PODRŠKA
„Ne baš."	Ispitanica ne razgovara puno sa svećenikom.		
„Ne, samo idem na Misu."	Ispitanica, osim Svete Mise, ne odlazi na vjerska druženja i aktivnosti.	Nedostatak dodatnih vjerskih aktivnosti u zajednici.	AKTIVNOSTI VJERSKE ZAJEDNICE
„Imam. Prijateljice. One dojdeju k meni dimo. Kolarić Božica, Ivana s njima sam si jako dobra, od policajca mama."	Ispitanica ima prijateljice iz crkve s kojima se druži i izvan crkve.		PRIRODNI KRUG PODRŠKE U VJERSKOJ ZAJEDNICI
„Kak je je je je."	Ispitanica naglašva da joj se sve sviđa kako je sad.	Zadovoljstvo trenutnim funkcioniranjem crkve.	ZADOVOLJSTVO FUNKCIONIRANJEM CRKVE

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Podrška od strane vjerske zajednice* (sudionik 4)

4. **Istraživačko pitanje**: Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu podrške od strane vjerske zajednice?			
Tematsko područje**: Podrška vjerske zajednice**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Ne."	Ispitanica navodi da ne bi htjela ništa promijeniti u	Nema želje za promjenom u crkvi.	ŽELJA ZA PROMJENOM U

	crkvi.		CRKVI
„Da. Bila sam nekad ministrantica, a štela bi biti nazoj."	Ispitanica je bila ministrantica i željela bi biti opet.	Želja da bude ministrantica.	
„Sama."	Ispitanica je sama učila moliti.	Samostalno učenje molitve.	PODRŠKA U POUČAVANJU MOLITVI
„Negda Višnja Novak ide na Misu z menom."	Ispitanica ponekad odlazi na Svetu Misu s prijateljicom.	Odlazak na Svetu Misu s prijateljicom.	PRIRODNI KRUG PORŠKE
„Štela bi da se više družimo."	Ispitanica ima želju za druženjem unutar vjerske zajednice.	Želja za druženjem u vjerskoj zajednici.	
„Ja bi štela prijatelje."	Ispitanica bi željela steći prijatelje u vjerskoj zajednici.	Želja za stjecanjem prijatelja u vjerskoj zajednici.	
„Imam i prijatelje s crkve s kojima se družim i iovak."	Ispitanica ima prijatelje u crkvi s kojima se druži i izvan crkve.	Prijatelji iz crkve kao izvor druženja i izvan crkve.	
„Nej posle Mise."	Ispitanica ne razgovara često s ljudima iz vjerske zajednice nakon Svete Mise.	Rijetka interakcija s ljudima iz vjerske zajednice nakon Svete Mise.	
„Ne razgovaram s nikim."	Ispitanica ne razgovara sa svećenikom o tekstu.	Nerazgovaranje o tekstu sa svećenikom.	PODRŠKA OD STRANE SVEĆENIK
„Već sam zabila kak se zoveju. Vidim ih nekad i izvan crkve."	Ispitanica ne poznaje osobno svećenike iz crkve, ali ih viđa ponekad i izvan crkve.	Odnos sa svećenicima koji nije osoban.	
„Otišla bi k njemu po pomoć."	Ispitanica bi otišla k svećeniku po pomoć kad joj je potrebna.	Svećenik kao izvor pomoći.	
„Ne družim se baš sa svećenikom."	Ispitanica se ne druži sa svećenicima.	Povezivanje svećenika samo s kontekstom crkve.	
„Nemamo. Meli smo Vjera Svjetlo, a to već dugo nemamo."	Prije su bila organizirana druženja od Vjera i Svjetla, ali toga već dugo nema.	Nema dodatnih vjerskih aktivnosti za osobe s intelektualnim teškoćama.	DODATNE VJERSKE AKTIVNOSTI
„Štela bi da mi neko objasni kaj je bilo na Misi. Moremo mi skupa na Misu."	Ispitanica bi voljela da joj netko objasni što je bilo na Svetoj Misi.	Želja za podrškom u interpretiranju tijeka Svete Mise.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Podrška od strane vjerske zajednice* (sudionik 5)

4. **Istraživačko pitanje**: Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu podrške od strane vjerske zajednice?

Tematsko područje**: Podrška vjerske zajednice**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Ne bi."	Ispitanica naglašava da ne bi ništa mijenjala u crkvi.		ZADOVOLJSTVO PODRŠKOM OD STRANE CRKVE
„Sve volim."	Ispitanica sve voli u crkvi.		
„Htela bi se više uključiti v crkvu."	Ispitanica bi se voljela više uključiti u crkvu.	Želja za većom uključenošću.	
„Voljela bi da imamo još više toga u crkvi. Fali mi."	Ispitanica bi voljela više vjerskih aktivnosti.	Nezadovoljstvo ponuđenim brojem vjerskih aktivnosti.	
„Sama sam."	Ispitanica je sama učila moliti.	Samostalno učenje molitvi.	POUČAVANJE VJERSKIH SADRŽAJA
„Ne, razmišljam o tome."	Ispitanica ne razgovara ni sa kim o tekstu koji se čita na Svetoj Misi već sama razmišlja o njemu.		PODRŠKA U INTERPRETACIJI ČITANJA NA SVETOJ MISI
„Ne."	Ispitanica ne poznaje svećenika.		PODRŠKA OD STRANE SVEĆENIKA
„Ne."	Ispitanica ne razgovara sa svećenikom.		
„Bila je Vjera i svjetlo."	Trenutno nema organiziranih vjerskih aktivnosti za osobe s intelektualnim teškoćama, a prije je bila Vjera i Svjetlo.		DODATNE VJERSKE AKTIVNOSTI
„Imam prijateljice."	Ispitanica ima prijateljice u crkvi.	Prijateljice u crkvi.	PRIRODNI KRUG PODRŠKE U VJERSKOJ ZAJEDNICI
„Ne baš."	Ispitanica ne razgovara s ljudima nakon Svete Mise.		
„Dok vidim prijateljicu Petru."	Ispitanica najviše voli kad u crkvi vidi svoju prijateljicu.		
„Sviđaju mi se i ljudi oni koje vidim u crkvi, Ivanu i Petru. K njima nekad itidemo."	Ispitanica ima prijateljice u crkvi s kojima se viđa i izvan crkve.	Ostvarivanje kontakta s prijateljicama iz crkve i izvan crkvenoj okružja.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Podrška od strane vjerske zajednice* (sudionik 6)

4. **Istraživačko pitanje**: Kakva su iskustva osoba s intelektualnim teškoćama u pogledu podrške od strane vjerske zajednice?

Tematsko područje**: Podrška vjerske zajednice**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Sam učim.“	Ispitanik najviše o vjeri uči sam.	Samostalno učenje o vjeri.	PODRŠKA U UČENJU O VJERI
“Ne stignem ići na vjeronauk jer sam tu preko Save. Trebalo bi bliže.”	Ispitanik ne može ići na vjeronauk jer mu je daleko.	Udaljenost kao prepreka u odlasku na vjeronauk.	PRISTUPAČNOST VJERSKIH AKTIVNOSTI
“Pomažem, vodu metnem, vino metnem u kalež.”	Ispitanik je ministrant.	Ministriranje na Svetoj Misi.	AKTIVAN DOPRINOS VJERSKOJ ZAJEDNICI
“Da, prekrasno mi je u crkvi.”	Ispitaniku je prekrasno u crkvi i osjeća se dobrodošlo.	Osjećaj dobrodošlice u crkvu.	PRIHVAĆENOST OD STRANE VJERSKE ZAJEDNICE
“Sad još ne, budem upoznao.”	Ispitanik nije upoznao puno prijatelja u crkvi, ali se nada da će upoznati.	Nada za upoznavanjem prijatelja u crkvi.	
“Poznam, fra Darka iz Kaptola. On govori i moli veličasni i razgovaramo. Mi smo prijatelji, družimo se.”	Ispitanik moli, razgovara, druži se i smatra svećenika svojim prijateljem.	Svećenik kao prijatelj u razgovoru, molitvi i druženju.	PODRŠKA OD STRANE SVEĆENIKA
“Molimo se i kad je gotovo i oni idu van i tamo pričamo. Sa svećenicima i ovako.”	Ispitanik razgovara i druži s ljudima iz crkve i svećenicima nakon Svete Mise.	Druženje i razgovor sa svećenikom i ljudima iz vjerske zajednice nakon Svete Mise.	
“Druženje, pa molimo se i pričestimo i ima keksi i soka. To je druženje.”	Ispitanik se druži s ostalim ljudima u zajednici nakon Svete Mise.	Druženje nakon Svete Mise.	SUDJELOVANJE U VJERSKIM AKTIVNOSTIMA
“Ja hoću ići u crkvu. Ja mogu ići kad mi je drago, mogu ići sam.”	Ispitanik je samostalan u odlasku u crkvu.	Samostalan odlazak u crkvu.	ODLAZAK U CRKVU
“Slušam i Božanića. Bozanić je sjedio iza mene u avionu kad sam išao u Pariz. Bilo je prekrasno u Parizu i bio sam i kod sestre i sad učim francuski jezik.”	Ispitanik je bio sa zajednicom Arka u Parizu.	Odlazak s vjerskom zajednicom u Pariz.	ORGANIZIRANJE DODATNIH VJERSKIH AKTIVNOSTI
“Da više molim i da svi promijene svoje srce za	Ispitanik kao želju za promjenom naglašava da bi volio više moliti i da	Želja za češćom molitvom i obraćenjem svih ljudi.	ŽELJA ZA PROMJENOM

Isusa i Majku Božju i moj je svetac Ivan Apostol, ali sve volim, crkva mi je najljepša."	se svi ljudi preobrate.		

11.7. PRILOG 7

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Kvaliteta života i religioznost* (sudionik 1)

5. **Istraživačko pitanje**: Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama?			
Tematsko područje**: Kvaliteta života i religioznost**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Vjera mi je važna u životu zato što je važna definitivno u mom životu zato što je osjećam jer da nema vjere to bi za mene bio kaos, možemo i tako nazvati. Da ne vjerujem u Boga, to bi za mene bio kaos."	Ispitanici je vjera bitna jer da nema vjere njen život bi bio kaos.	Važnost vjere bez koje bi život bio kaos. Vjera doprinosi osjećaju reda.	DOBROBITI VJERE
"(...) i da mi je Bog poslao divne ljude u moj život koji će mi i dalje pomagati kadgod mi je teško"	Ispitanica vjeruje da joj je Bog poslao divne ljude u život koji će joj pomagati u teškim trenucima.	Bog šalje dobre ljude kao izvor pomoći u teškim trenucima.	OSLONAC U BOGU
"(...) još više sam osjetila Boga u svom srcu nakon tragičnog gubitka mojih roditelja (...)"	Ispitanica osjeća Boga kao izvor utjehe nakon tragičnog gubitka svojih roditelja	Bog kao izvor utjehe nakon smrti bliskih osoba.	
„(...) još sam više osjećala Boga u srcu i znala sam da je Bog uz mene (...)"	Ispitanica, nakon gubitka svojih roditelja, još više osjeća Boga u svom srcu i osjeća da je Bog uz nju.	Bog je izvor sigurnosti.	
"(...) ja kad idem na misu ja osjećam veliku radost, nešto prekrasno."	Ispitanica osjeća veliku radost kad ide na Svetu Misu.	Sveta Misa kao izvor radosti.	DOBROBIT SVETE MISE
„Zato što je molitva njima potrebna. Zato jer potrebna im je da bi bili jači, snažni u svojoj vjeri, da ustraju."	Molitva je potrebna da bi vjernici bili jači, snažni i ustrajniji u vjeri.	Molitva kao izvor snage i ustrajnosti u vjeri.	DOBROBIT MOLITVE
„Naravno, to uvijek."	Ispitanica uvijek moli kada joj je teško.	Prakticiranje molitve kao nošenja s životnim teškoćama.	
„Na Vjeru i svjetlo. Iz istog razloga, zato što	Ispitanica odlazi na druženja koje organizira	Prakticiranje odlaska na organizirana druženja od	DOBROBITI DODATNIH

osjećam veliku radost i prijatelji su tamo, to je jedna zajednica, koja i osamostaljuje osobe s invaliditetom na neki način."	Vjera i svjetlo i tamo osjeća veliku radost.	strane organizacije Vjere i Svjetla, doprinosi osjećaju radosti i osamostaljenju.	VJERSKIH AKTIVNOSTI

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Kvaliteta života i religioznost* (sudionik 2)

5. **Istraživačko pitanje:** Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama?			
Tematsko područje: **Kvaliteta života i prakticiranje religioznosti**			
Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Ponekad(…)"	Ispitanica ponekad pronalazi utjehu u molitvi kad joj je teško.	Molitva kao povremen izvor utjehe u teškim trenucima.	DOBROBITI MOLITVE
„(…) dok mi je stvarno teško onda u sebi govorim, ono, što me tišti. Jer nemrem na glas govoriti kad mi cimerice su u sobi ili…"	Ispitanica pronalazi utjehu u molitvi tako da govori u sebi svoje teškoće i probleme. Zbog nedostatka privatnog prostora, ne može ih izgovarati na glas.	Razgovor u sebi kao izvor utjehe.	
„(…) puno puta, ono, velim dragi Bože zašto sam… zašto mi se to događa?"	Ispitanici molitva služi kao razgovor s Bogom u kojem traži odgovor za razloge nekih događanja.	Molitva kao razgovor s ciljem traženja odgovora za razloge loših događaja.	
„(...)da se bolje osjećam u sebi(...)"	Ispitanica se osjeća bolje u sebi kada moli.	Molitva kao izvor boljeg osjećaja.	
„Onda se osjećam mirno (...)"	Ispitanica se osjeća mirno zbog molitve.	Osjećaj mirnoće zbog djelovanja molitve.	
„Puno puta su rekli dok skineš masku puno bolje ti je, a dragi Bog sve to vidi kakva sam izvana, a najviše iznutra."	Ispitanica u molitvi može biti iskrena jer Bog vidi kakva je izvana i iznutra.	Iskrenost i otvorenost u molitvi.	
„Jer ako nemam ja tu molitvu meni bi unutra nastao kaos jednostavno u mom životu."	Bez molitve, ispitanici bi unutra nastao kaos.	Molitva kao doprinos osjećaju reda iznutra.	
„Jer da nema vjere moj život na neki ruku ne bi imao smisla."	Ispitanici vjera daje smisao života.	Vjera kao smisao života.	DOBROBIT VJERE
„(…) da bi samo držala to u sebi, već odavno bi ja propala i zatvorila bi se u sebe i ne bi to bilo dobro za mene."	Ispitanica odlazi u crkvu jer tamo dijeli svoje probleme s Bogom jer bi bilo loše za nju kada bi sve držala u sebi.	Dijeljenje problema s Bogom doprinosi osjećaju olakšanja.	
I onda jako mi je i kroz život i sve mi je to puno pomoglo.	Ispitanici je vjera puno pomogla u ranoj dobi.	Značajan doprinos dobrobiti vjere u ranoj dobi.	
„Puno puta sam (…) doživjela sam nešto, ono, onaj križ, znaš kak je bilo. (…) baš sam pogledala	Ispitanica se osjeća jako sretno tijekom doživljaja mističnih iskustava.	Mistična iskustva kao doprinos osjećaju sreće.	

gore i križ se onak, baš se zasvijetlio se križ kao da… Ustvari znam da je bilo Sunce, ali u tom momentu kao da je dragi Bog onak bio, ono... I onda, osjećala sam se jako, jako sretno.“			
„Jer ja se onda puno lakše osjećam.“	Ispitanica se osjeća puno lakše kad se ispovijedi.	Ispovijed doprinosi osjećaju olakšanja.	DOBROBITI ISPOVIJEDI
„Tamo imam jako puno prijatelja i ispunjena sam i duhovno i psihički tak da...“	Ispitanica u crkvu ima puno prijatelja i odlazak u crkvu ju ispunjava duhovno i psihički.	Duhovna, psihička i socijalna ispunjenost u crkvi.	DOBROBIT SVETE MISE
„Ja sam drugačija osoba dok dođem iz crkve, ono, puno mirnija.“	Ispitanica je puno mirnija dok se vrati iz crkve.	Odlazak u crkvu kao doprinos osjećaju mirnoće.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Kvaliteta života i religioznost* (sudionik 3)

5. **Istraživačko pitanje**: Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama?

Tematsko područje**: Kvaliteta života i religioznost**

Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Je. Zato ka se osjećam bole i poletno.“	Ispitanici je vjera bitna jer se zbog nje osjeća bolje.	Vjera kao resurs pozitivnog osjećaja.	DOBROBITI VJERE
„Isuse, patio si, patim i ja, ali daj mi snage ka idem napred inače bi tonula.“	Ispitanica svoju patnju poistovjećuje s Isusovom koji joj daje snagu	Isusova patnja kao snaga za preživljavanje vlastitih teškoća	
„Za utjehu.“	Ispitanici molitva pruža utjehu	Molitva kao utjeha.	DOBROBITI MOLITVE
„Predstavlja mi utjehu.“	Ispitanica se redovito pričešćuje i to joj je utjeha.	Pričest kao utjeha.	DOBROBITI HOSTIJE
„Je, jer čujem te rejči koje me ponekad utješiju.“	Ispitanica voli ići u crkvu jer tamo čuje riječi utjehe.	Odlazak u crkvu kao utjeha.	DOBROBITI ODLASKA U CRKVU
„Jesam, pjesme me nojveč veseliju.“	Ispitanica je sretna u crkvi i najviše ju vesele pjesme.	Odlazak u crkvu kao doprinos osjećaju sreće	
„Da čujem lepe rejči, rejči utjehe.“	Ispitanica Sveta Misa pruža riječi utjehe.	Sveta Misa kao utjeha.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Kvaliteta života i religioznost* (sudionik 4)

5. **Istraživačko pitanje**: Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s

intelektualnim teškoćama?
Tematsko područje: **Kvaliteta života i religioznost**

Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Jer mi je lakše i da mi puno snage i sreće."	Ispitanica se osjeća lakše, snažnije i sretnije tijekom prakticiranja molitve.	Osjećaj lakoće, sreće i snage u molitvi.	DOBROBITI MOLITVE
„Ako se pomolim bude me mama čula."	Ispitanica vjeruje da kroz molitvu komunicira s majkom koja je umrla.	Molitva kao komunikacija s umrlom majkom.	
„Se kaj me muči držim u sebi i onda patim, onda su mi povisili terapiju i tak. Tu mi Bog mora pomoći, a more prijateljica ak bi razgovarala ili ak bi sa tobom razgovara ili s Đurđicom."	Ispitanica vjeruje da joj Bog, kao i prijatelji, može pomoći u nošenju s teškoćama.	Bog kao pomoć u nošenju s teškoćama.	BOG KAO POMOĆ U TEŠKOĆAMA
„Dok molim onda mi nekaj pomogne ili dok sam bolesna mi nekaj pomogne."	Ispitanica tvrdu da joj Bog pomaže kad je bolesna i kad moli.	Božja pomoć u trenucima molitve i bolesti.	

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Kvaliteta života i religioznost* (sudionik 5)

5. **Istraživačko pitanje**: Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama?
Tematsko područje: **Kvaliteta života i religioznost**

Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Da mi Bog pomogne. Molitva mi je čuda pomogla."	Ispitanica moli da joj Bog pomogne i molitva joj je puno pomogla u životu.	Molitva kao izvor pomoći.	DOBROBITI MOLITVE
„Jesam."	Ispitanica naglašava da je sretna u crkvi.	Osjećaj sreće u crkvi.	DOBROBITI ODLASKA U CRKVU

Indeksiranje (kodiranje) podataka za tematsko područje *Kvaliteta života i religioznost* (sudionik 6)

5. **Istraživačko pitanje**: Kakav je utjecaj prakticiranja religioznosti na kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama?
Tematsko područje: **Kvaliteta života i religioznost**

Izjave sudionika	**Kod prvog reda**	**Kod drugog reda**	**Tema**
„Meni uvijek vjera	Ispitaniku vjera služi kao	Vjera kao pomoć.	OSLONAC U VJERI

pomaže (…)“	izvor pomoći u životu.		
“Nisam nikad bio tužan, jako sam sretan bio. Mene je vjera spasila.”	Ispitaniku vjera doprinosi osjećaju sreće.	Vjera kao izvor sreće.	RADOST U VJERI
“Da, jesam, svaki dan.”	Ispitanik je svaki dan sretan jer moli.	Molitva kao izvor radosti.	